Google

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
FONDO EBORENSE
31
1 B
23

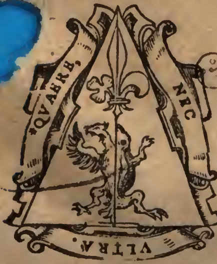
M· M·S

RERVM GESTARVM A BRABANTIAE DVCIBVS HISTORIA, CONSCRIPTA

pta per Adrianum Barlandum, vſq; in annum vigeſimum ſextum,ſupra M. D. reſtitutæ Salutis.

Imperante Carolo Quinto principe inuictiſsimo.

Catalogus inſignium oppidorum Germaniæ inferioris.

Cum Gratia & Priuilegio.

ANTVERPIÆ, *Excudebat Ioannes Granius Typographus. Anno* 1 5 5 1.

ADRIANI BARLANDI IN HISTORIAM DVCVM

PRÆFATIO.

HORATIO autore: Omnẽ tulit punctum, qui miſcuit vtile dulci. Poteſt ne quicquam hiſtoria dulcius eſſe, per quam vnã tot pulcherrimarum ſitus vrbium, tot fluminum curſus, hortos, amœnos receſſus, muſarum domicilia, patrios cultus, habitus locorum, & quid quæque ferat regio, quid quæque recuſet, vbi ſegetes, vbi veniãt felicius vuæ cognoſcimus, & domi manentes ſine ſumptu, ſine periculo orbem ipſum terrarum nobis peragraſſe videmur. Eiuſdem muneris vtilitas nonne maxima eſt? Vitam, mores, facta hominum, conſilia item, atque euentus rerum in medio ponit, in quæ poſteritas omnis tanquam in ſpeculum inſpicere poſſit, & vitam, moreſque componere. Quid bonorum animos principũ ad res cum laude gerendas magis accendit, inflammatque, Tyrannorum cupiditates quid magis refrenat, dum

vtrique cernunt, quæ in vita parrarint, futurū vt mox in orbis totius, imo ſęculorū omnium theatrum omnibus ſpectanda producantur? Nullam earum habere notitiam rerum, quæ antequam naſcerere, contigerunt, hoc eſt, ſemper eſſe puerum. Vt præteritis etiam ſæculis vixiſſe videamur, ſola præſtat hiſtoriarum cognitio. Abſolutum oratorem neminem dixerim, niſi & exemplis abundauerit, & quamplurima nouerit. In libris hiſtoricorum, vt dixi, omnis exempli documēta, velut in illuſtri monumento poſita intuemur, vnde quæ imitanda ſint depromere, nobisque ad imitandum proponere, quæ fugienda fugere poſſimus. Conſulendum eſt itaque principibus regibus, Imperatoribus, vt hiſtoricos legant. Quæ enim non audent principibus demonſtrare domeſtici, ea omnia principes ipſi in libris ſcriptis reperient. Hiſtoria ad id quod honeſtum eſt inflammat, vitia deteſtatur, probos extollit, improbos deprimit. His tam multis, ac varijs vtilitatibus adductus ego conſcripſi, & primus tanquam fatis mihi ſeruatam in literas miſi rerum à Brabantię ducibus geſtarum hiſtoriam, fortaſſe non tanta ſermonis politie, at fide optima. Nihil enim vel gratiæ vel offenſæ datum eſt. Scio abeſſe ab hiſtorico debere fœdum adſentationis crimen, & amorem, ac beneuolentiam, metum, & ſimultatem. Nullus tota eſt hiſtoria locus, quem non ſim paratus magna etiā

ſpon-

ſponſione in Chronicis lingua noſtrate cõſcri-
ptis, aut aliȷs certe, qui his de rebus aliquid literis mandauerint, ex fide repreſentare. Quod ſi quis domeſticis fidem exiſtimet abrogãdam ſcriptoribus Liuius fabulam, non hiſtoriam fecit, quem tam multi tradunt in conſcribendis rebus geſtis, Romanos, nõ Punicos ſequutum eſſe annales. Quod vero ad ſtilum attinet meũ, omnino nihil ſum ſollicitus. Hiſtoria, vt ad ſuum ſcribit Capitonem Plinius, quoquo modo ſcripta delectat, ipſa ad rerum notitiam prouocãte natura. Sed damnabit fortaſſe me quiſpiam vt nimis breuem. Datur laudi aperta ac lucida breuitas. Qualis apud Saluſtium. Alius diſparitatem reprehendet. Huic Liuium obiȷciam, quem modo breuem, modo copioſum videmus. Dicit alius omitti quædam, & præteriri. Ad Iuſtinum prouocabo Hiſtoriæ ſcriptorem, Prouocabo ad Suetonium, qui Cæſarum vitas ita conſcripſit, vt multa vel prætereat, vel nimis circumciſe narret, quæ ab aliȷs dicta ſunt copioſius.

EX AVTHORIBVS de vtilitate Hiſtoriæ.

SOlet quæri ab ſtudioſis viris, vtiliſne ne ſit hiſtoria? Nos vero non modo vtilem & frugiferam, ſed neceſſariam mortalibus eſſe contendimus. Et quemadmodum agricolatione corpora, ſic monimentis rerum animi fouentur, vitæ cupido, pharmaca pellendis morbis inuenit. Series rerum, ne vna cum eo qui gerit, interiret, hiſtoriam excogitauit. Quanto nobilior animus, tanto cæteras dotes præcellit hiſtoria, potiſſimamque ſibi ſapientiæ partem vendicat. In ea eſt enim imitatio viuendi, vitia deteſtatur virtutes ardore quodam imitationis effert, & cum rebus omnibus tēpora vetuſtatem adferant, Hiſtoria numero annorum admirabilior eſt, & ſanctior habetur.

NO-

NOMINA BRABANTIÆ DUCUM.

Pipinus primus, filius Carolomanni geniti ex Brabone tertio huius nominis: Tertio item principe Brabãtiæ, antequam hæc prouincia ducatus nomen accepiſſet.

Pipinus Secundus.

Carolus Martellus.

Pipinus Tertius.

Carolus Magnus.

Ludouicus Magni filius.

Godefridus Barbatus.

Godefridus Barbati filius.

Godefridus Tertius.

Henricus tertij Godefridi filius.

Henricus Secundus primi filius.

Henricus Tertius ſecundi filius.

Ioannes Henrici tertij filius.

Ioannes Secundus, ſuperiori filius.

Ioannes Tertius ſecundi filius.

Vuenſelaus Ioannis Bohemiæ regis filius.

Antonius Philippi Burgundiæ principis filius.

Ioannes Antonij filius, Conditor ſcholæ Louanienſis.

Primus Philipppus Ioannis frater.

Phi-

Philippus Burgundiæ dux.
Carolus Philippi filius.
Maria Caroli vnica filia.
Maximilianus Mariæ ſuperioris
maritus.
Philippus Maximiliani filius.
Carolus Philippi filius, Burgundus
origine Cæſar.
Imperium oceano; famam qui terminat
aſtris.

CHRONICA BRABANTIAE DVCVM AVTHORE HAdriano Barlando.

PIPINVS PRIMVS DVX Brabantiæ.

BRABANTIA Germaniæ prouincia eſt, multum amœna, & delitioſa, Pecoris ferax, frumenti multo feracior, pomorum abundantiſsima. Vrbes habet multas illuſtri nomine, in quibus ædificia publica, pariter & priuata viſendo ſunt apparatu. Permulti ad vrbiũ ſpeciem extructi vici. Gens laudatiſſima, & ad omne humanitatis officium maxime obuia. Doctrinarum quoque & pietatis cultrix, nec bello inutilis: Habet enim (vt poëta dixit) regio hæc genus acre virûm. Cuius dux primus fuit Pipinus Carolomãni filius, qui vxore capta ex gente Aquitanica, Sueuos, aliosq; Germanię populos bello vicit. Huic tres fuere liberi: filiæ, Begga & Gertrudis: quarum hęc

eſt poſtea in numerum relata Diuarum: Filius, Grimoaldus, qui patre mortuo dux factus, reiſpub. præfuit. Huius viri conſilio Sigisbertus rex Francorum, diuerſis locis, in pauperum alimoniam ſacras ædes, & cœnobia extruxit. Odio quorundam interfecto poſtea Grimoaldo, ſoror eius Begga, cum marito ſuo, res Brabantiæ aliquantum temporis adminiſtrauit.

PIPINVS SECVNDVS.

MAtri Pipinus ſucceſſit huius nominis ſecundus, & dux Brabantiæ tertius, qui Herſtalli cognomen accepit ab Herſtallo. Qui locus inter Leodium viſebatur & Traiectum, vbi ad Moſam fluuium idem Pipinus arcem extruxerat, in quam frequenter credo, loci captus amœnitate, ſe recipere ſolebat. Progenitoribus eſt hic ortus ſanctiſsimis, vt præteream alios, matrem habuit Beggam, Gertrudis diuæ ſororem.

DE MATRIMONIO EIVSdem, *& liberis.*

PLectrudis mulier vitæ ſanctimonia inſignis huic vxor data eſt. Matrimonij vinculo ſic iuncti, ac velut concatenati, bonorum omnium radici concordię nihil præferendum exiſtimantes, omnia ſic egerunt, vt pax inter eos & tranquillitas eſſet. Hanc pacem id boni ſequutum, vt ex eo coniugio digna parente ſit ædita proles: filij tres, Drago & Grimoaldus, qui quum Chriſti eſſet fortis adſertor

tor Dei, poſtea Leodiȷ̃ martyriũ adiȷ̃t ob Chriſti fidem, ibi ſepultus in æde diuo Iacobo ſacra. Filius tertius fuit Siluius vir pientiſsimus, qui & ipſe ſancti appellationem meruit. Filia Notburgis vocata eſt. Sepulchro illata Coloniæ, miraculis claruit, quæ res vitæ innocenter actæ, euidens eſt iudicium. Omnium ex coniuge Plectrude liberorum funera, vidit Pipinus.

DE BELLO EIVS *cum Phryſiȷs.*

GVbernante eo res Brabanticas, Phryſiȷ, qui tum erant fidei hoſtes, vt ſuũ in Chriſtianum nomen explerent odium, Franciam Orientalem ferro & igni late vaſtauerãt. Pipinus igitur orthodoxæ fidei propugnator acerrimus, ex ſuis delectu habito, aliquot armatorũ milia contrahit. Nec longior inde mora, cum his copiȷ̃s in Hollandiam tranſgreſſus Vuiltemburgũ, nunc vrbs Traiectum dicitur, obſedit, multumque & diu ab his qui intus erant, ſtrenue defenſum, tandem cepit. In vrbe iam capta vis ingens Barbarorũ cæſa eſt. Hic primũ ſubacti ſunt Phryſiȷ̃, qui nunquã antea didicerãt externo parere principi. Eorũ, quos armis deuicerat Pipinus, animas quoq; lucrari & ſeruare cupiens, Guilibrordũ, quem habebant ea tempora virũ ſanctiſſimum huc miſit, qui clariſſima Euangelici ſplendoris luce, cęcatos infidelitate populos illuſtraret, & gentem

alioqui indomitum ad veri & vnius Dei cultum accenderet.

ADVLTERIVM EIVSDEM.

INcidit poſtea Pipinus in fœdum adulterij crimen, quod ipſum eo fœdius eſt habitū, quo innocentius vixerat ad id tempus ipſe. Alpiadis cuiuſdam nobilis & forma excellenti mulieris pulchritudine captus, eam compreſſit, & prægnantem haud multo poſt reddidit. Vnde natus illi filius Carolus, qui Martelli cognomen tulit. Hunc Pipini amorem eo progreſſum inuenio, vt adhuc ſuperſtite vxore legitima Plectrude, alteram quoque matrimonio ſibi iunxerit. Quod factum in duce, quum Lambertus Traiectenſium ad Moſam epiſcopus reprehenderet: Dodo princeps, Alpiadis frater, veritus futurū, vt Lamberti monita ſequutus Pipinus, ſororem eius dimitteret, miſit qui ſanctum virum interficerent. Nocttu occiſum inuenio, quum aliquādiu orationi incubuiſſet. Hac de re ſic habet Sabellicus in Enneadibus. Et Lambertus vir inſigni pietate martyrio defunctus eſt, quia Pipinum increpuiſſet, quod Alpiadem pellicē vxori ſuperduxiſſet. Alpiadis frater Lambertum peremit, nec impune. Incidit nephariæ cædis author in atrociſſimum genus morbi, erodēte ſe ipſum corpore, ſuppliciaq; ſibi gignente, Græci Phthiriaſim vocant, Pedicularis Romana voce dicitur. Apud eundem adnotatum inuenio

nio his verbis. Duas Pipino, Blõdus ait, vxores fuiſſe. Calpiadẽ, ex qua Carolus, qui Martelli cognomen tulit, ſit genitus. Secundo loco Plectrudẽ. Sunt qui Calpiadem Plectrudi ſuperductã tradant. Non deſunt, qui Martellũ ex cõcubina, nõ legitimo thoro natũ ſcribant. Tanta vbiq; ſcriptorũ laboratur inconſtãtia.

DE MORTE EIVS.

HErſtallus, per hæc quæ dixi, & alia quædam in Gallijs, cui prouinciæ gubernandæ præfectus fuerat, geſta, excurſo vitæ ſpacio, moritur anno principatus ſui xxix. Prius tamen quàm decederet, apud conuocatos oppidorum primores, filiũ ſibi, his etiam amplectentibus, ſucceſſorem conſtituit, qui legitimo thoro natus non erat.

DE CAROLO MARTELLO, PRAEſlijs eius, & Saracenorum aduentu in Gallias, Item de Phryſijs.

CArolus hic Martellus, robuſta fuit & ferrea natura (vnde cognomen accepit. Martel enim lingua noſtrate hamer ſonat) quã in ſubigendis hoſtibus, egregie oſtendit. Saxones primo victi ab eo, & infeſtiſsimi accolæ, & rebelles. Inde ſubacti Alemanni. Subacti ſunt & Sueui. Poſtea ab Eudone Viſigotho Aquitaniæ, & Vaſconiæ principe, bellum ſibi illatum per legatos geſſit. Ii cum exercitu Vaſconum fines ingreſſi, cum Eudone, qui ad vim arcendam occurrerat, pugnauerunt. Præ-

lio ſuperatus Eudo, ſuisque diffiſus opibus Saracenorum implorat auxilium, qui iam annos decem in Hiſpanijs agebant. Galliam per hoc tempus ingreſſi, Burdegalam vrbem vi capiunt, captam diripiunt. Chriſtiani nominis odio ſæuitum eſt ſine diſcrimine, in viros, in fœminas, in pueros. Templa quoque funditus euerſa ſunt omnia, & conculcata ſimulachra diuorum. Iam progredi eos ad diripiendum Martini Turonenſis templum, varijs ac pulcherrimis opulentum donarijs, fama erat. Carolus igitur vndique contractis viribus, ipſo etiam Eudone, qui Saracenos accerſierat, in partes ſuas adducto, Turonum contendit, ad impiæ gentis opprimendos conatus. Nec multo poſt concurritur vtrinque maximis odijs, animiſque. Vtraque pars difficilem hanc ſenſit pugnam. Sed Saraceni etiam funeſtam. Proditum eſt enim fidei hoſtium, cæſa hoc loco milia ſeptuaginta. Tam inclyta non contentus victoria Carolus, domitis Burgundis, & poſt mortem Eudonis, cuius adiutus viribus Saracenos vicerat, Aquitaniæ quoque magna parte ſuis opibus adiecta, ad Friſones bello perſequendos animum adiecit, qui populi per id tempus nondum Chriſti fidem amplexi erãt. Huc deuectus claſſe Martellus, omnia diripuit, omnia cæde cõpleuit, nulla neq; ſexus, neque ætatis ratione habita. Subuertit ſtatuas deorũ. Templa ferro & igni dedidit.

CARO-

CAROLVM GALLIAE *regibus imperaſſe.*

HIlderico Francorum rege mortuo, Carolus delatum ſibi prouinciæ totius imperium, & regis inſignia pertinaciſſime recuſans, Imperare, inquit, regibus, quàm rex eſſe malo, & in locum patris demortui ſuffecit Dagobertum, qui Hilderico natu maior filius erat. Huic poſt quadriennium defuncto, ſubiecit Carolus fratrem Lotharium, qui non vltra biennium regnauit. Poſtea Chilperico, qui cognatus erat regum defunctorum, vi & armis regnum occupare volenti, ſe cum exercitu obiecit Carolus, fuitque ea Chilperico infelix dimicatio. Qui ſic victus, non multo poſt, legatos ad Carolum miſit, quorum ille ita eſt placatus oratione, ut regia Chilperico ſtatim detulerit inſignia. Huic poſtquam annos quindecim rerum potitus eſſet, quidam ſcribunt Theodoricum quendam ſucceſſiſſe. Alij Theodoricum Childerico in adminiſtratione præponunt, & eos dicunt fratres fuiſſe.

DE ALIIS QVIBVSDAM REbus geſtis eius.

VIcit & Saracenos Carolus ante Aulnionem, quam vrbem tum illi occupauerât, duce eorum cæſo Amorteo, qui ex Hiſpanijs accurrerat, ſuis laturus ſuppetias. Gregorio pontifice tertio, Lutprandus Londus Longobardicæ princeps gentis Romam obſi

dione fatigabat. In Leone (qui Romanus erat imperator) nulla ſpes Pontifici quum eſſet, ad hunc Carolum in Gallijs agentem datæ literę, quibus orabat eum Pontifex, vt laboranti Romæ ſuccurreret. Carolus Pontificis lecta epiſtola poſthabitis omnibus, cum Lutprando ſibi amiciſſimo egit, vt pro mutuo amore abſtineret ab Eccleſiæ rebus. Quod Lutprandus, ne non omnia Caroli, hoc eſt ſummi amici cauſa velle crederetur, libētiſſime fecit. Ex quo tempore Gallorum reges vrbi Romanæ Apoſtolicæq; ſedi fauere cœperunt. His multisq; alijs parta gloria, Carolus iam ſenex vita deceſſit. Quidam ſcribere ſunt auſi, damnatum eum eſſe, & nunquam finiendis traditū cruciatibus, quod aſſiduis exhauſtus bellis, inclemēter extorſerit à clero pecuniam, vt ita procerum ſuorum rebus conſuleret. Additur à ſcriptoribus Eucherio Aurelianenſium epiſcopo, ſacris operanti, prima luce cælo repente delapſum è diuis vnum id nūciaſſe. Sed hæc cunctantibus referenda, ne fides hiſtoriæ abrogetur. Pleriſque enim ſtulte multa aſſerentibus, temere aſſertis, multi aliquanto ſtultius accedere ſolent.

DE FILIIS EIVS.

IN Chronicis germanica lingua conſcriptis, inuenio tres Martello patri filios ſuperuixiſſe, & filiam vnam. Sabellicus nulla facta mentione filiæ, diuerſus abiens, duos tradit filios ab eo relictos ſuperſtites, Caroloman-

mannium, cui maximo natu, ex patris diuiſione Auſtria & Sueuia, Pipinum, cui Burgundia & Francia obuenerunt. Carolomannium poſtea ſponte religionem ſequutum, Romam veniſſe, ad pontificem Zachariam, ab hoc ſacris initiatum, monaſticaq; indutum cuculla, Caſſinenſe adijſſe monaſterium. Pipinum poſtea ſolum gubernaſſe, deuictos ab eo Germanos, Aquitanos, & Alemanorum gentē: moderatum & eum Francorum rebus, ut patrem.

PIPINVS TERTIVS REX *Gallorum creatus.*

Siue per ea tempora Childericus, ſiue Theodericus regnum tenuerit, vniuerſa Pipini virtutem amplexa Gallia, pertæſaque regis amentiam Pont. Rom. qui tum Zacharias nominabatur, prius conſulto, hunc regem creat. Mirum fuit ſemper huius viri ſtudium in Romanam eccleſiam, vnde Chriſtianiſſimi cognomen tum tulit, Romanis, & laboranti eccleſiæ aduerſus Aiſtulphi Longobardorum regis iniuriam opitulatus eſt. Stephano huius nominis ſecundo pontifici, in Gallias ad auxiliū contra Longobardos implorandum venienti occurrit, adque pedes eius venerabundum ſe demiſit, inde equo inſidentem, pedibus ipſe in regiam perduxit. Tanto tunc reges pietatis & religionis ſtudioſiores erant, quam nunc priuati. Huius illa vox eſt, eo conſilio nos arma induimus, vt apoſtolicā ſedem ab omni mor-

talium iniuria vindicaremus, id daturi Chriſtianæ pietati, non mortalium ſtudijs.

BELLVM AQVITANICVM.

Magnum fuit Pipino cum Aquitanis negotium, qui octauo demum anno victi ac debellati ſunt. Prima expeditione ad Theloatum oppidum caſtra poſita, & priuſquam dimicari cœptum, Nauferio Aquitaniæ principi data pax eſt. Inde cum in regni interiora ſe recepiſſet, exercitumque dimiſiſſet Pipinus, Nauferij miles, galliarum gentem ſubita vi adortus, omnia longe lateq; populatur. Ad quam vlciſcendam perfidiam, cum exercitu & copijs tumultuoſe reparatis, miſit filium Carolum Pipinus, erat enim iam ipſe grandis natu & ſenio confectus. Aquitaniam igitur ingreſſus, magno animo Carolus ex Aruernis breui multa occupat loca, fuit hoc Tyrociniū, hæc tam læta habuit initia militare imperium illius, cui res egregie geſtæ magni cognomentum peperere. Nec multum inde fuit in terris Pipinus, ex Berta coniuge, Heraclij principis filia relictis ſuperſtitibus filijs duobus, Carolo qui poſtea magni cognomentum (vt dixi) eſt adeptus, & Carolomanno, quo mortuo Carolus omnem imperij molem ſolus ſuſtinuit.

RES GESTAE A *Carolo Magno*.

Francorum regnum, quod à patre magnū quidem & amplum acceperat, multo maximum & ampliſſimum reddidit iure belli, adie-

adiectis Aquitania, Vaſconia, Toto Pyrenæi montis iugo, Italia tota ab Auguſtis prætorijs vſque ad minorem Calabriam, Saxonia citra & trans Albim, vtraque Pannonia, Dacia, quæ appoſita in altera Danubij ripa eſt, Iſtria quoque & Liburnia, atque Dalmatia, præter maritimas ciuitates. Perdomuit atque ſubegit Barbaras nationes, quæ intra Viſtulam ac Rhenum amnes incolæ ſunt Germaniæ. Saraceni ab eo in Bethicæ angulum ex cætera Hiſpania ſunt compulſi. Bellum geſſit cum Deſiderio Longobardorum rege ac hoſte Rom. Pontificis. Hunc redactum in poteſtatem, iuſſit Lugdunum in Galliam deportari. Sub Dominicæ reſurrectionis dies Romam, pacato agmine, venientem Carolum, Hadrianus Pontifex huius nominis primus, accepit. Eundemq; pulcherrimis, ob merita in Romanam ſedem, decretis ornatum dimiſit, Saxonicum deinde bellum ab eo repetitum eſt. Cuius cauſa fuit rebellio. abſente enim Carolo, omnia ad Rhenum vſque Saxo vaſtauerat. Hoc defunctus bello, cum Bauarum duce pacem ſanxit. Cum eodem poſtea bellum geſſit, ob non datos obſides, quos priore fœdere promiſerat Bauarus. Poſt receptos in deditionem Bauaros, Sclaui, Iſtri accolæ bello petiti. Gentem hanc æſtate vna perdomuit. Poſtea Hunnos, qui & Hungari iam appellari cœperant, adortus, inſigni clade affecit, ac mox in deditionē

acce-

acceptos humaniſſime tractauit. Iam tot clarus victorijs, tot ferociſſimarum gentium domitor Carolus, Franconiam eſt profectus. Eſt hæc Germaniæ regio. Hic ab eodem indicto multorum conuentu antiſtitum, Feliciana eſt damnata hæreſis, de abolendis ſanctorum imaginibus.

CAROLVS A LEONE TERTIO *Pont. Rom. Imperator declaratus.*

ROmanus Pontifex Leo tertius, qui Hadriano ſuffectus eſt, dum conſiderat regis Caroli & progenitorū eius, maxima extare in eccleſiam merita, & imperatores Conſtantinopolitanos ægre tantum nomen defendere ac tueri, maximo totius populi conſenſu atque rogatu, Carolum in vrbem reuerſum, imperatorem Romanum declarauit, & inunxit ter acclamante uniuerſa multitudine: Carolo Auguſto à Deo coronato, magno & pacifico imperatori vita & victoria.

DE VXORIBVS EIVS *& liberis.*

TRes habuit in vita vxores, prima fuit Hildegardis nomine, ex qua tres illi ſunt nati filij, Ludouicus, Pipinus & Carolus, poſtea wormaciæ in Germanis, nupſit ei filia Rodolphi comitis Franciæ orientalis. huic Faſtradæ nomē, ex qua duas ſuſtulit filias, vnā Theoderatam, Hiltrudem alterā. Mortua Faſtrada Lutgardam duxit, ex qua liberos nō ſuſcepit.

DE

DE CONDITIONE PARISIENſis ſcholæ, quibuſdam alijs geſtis eius, & morte.

Iam imperator conſecratus, eccleſiæ ac pontificiæ dignitatis patrocinio ſemel ſuſcepto, Campulum quendam, & Paſcalem impietatis reos extremo ſupplicio admoturus erat. Sed pontificis rogatu, pœna illis remiſſa: vtrunque in Galliam relegauit. Bonarum artiũ ſtudia quum indulgentiſsime foueret, Pariſij diuinæ humanæq́; ſapientiæ ſcholam, & item alteram Ticini inſtituit. Iunioribus orbatus filijs, Pipino Mediolani, Carolo in germania, Ludouicum, quem virilis ſtirpis vnicum iam habebat, celeberrimo totius Galliarum populi conuentu, conſortem imperij declarauit. Quumq́ue reliquum vitæ tempus quod dederunt ſuperi, in ocio egiſſet, febri tandem & lateris doloribus obijt, anno ætatis ſeptuageſimo primo. Aquiſgrani ſepultus, in templo à ſe conſtructo. Monumento eius inſcriptum: Caroli magni Chriſtianiſſimi Romanorũ imperatoris corpus, hoc conditum eſt ſepulchro.

DE PRODIGIIS QVAE MORtem eius præceſſerint.

Mortem eius præceſſit deliquium ſolis, idem annus quo princeps tantus ex humanis deceſſit, lunam ter vidit obſcuratam. Aquiſgrani in templo iſta fulmine pila concidit. Eodem loco & porticus à palatio ad

templum

ſemplum ducens, corruit. Pons quem idem Carolus Moguntiæ ædificauerat, igni totus conflagrauit.

DE STATVRA EIVS.

Corpore fuit amplo & robuſto, excelſa ſtatura, oculis prægrandibus, ac vegetis, hilari facie. Inceſſus illi firmus, & tota corporis habitudo virilis. Clarior vox, quam vt corpori tanto cōueniret, proſpera valetudo, præterquam quod proximo ante obitū quadriennio ſæpius febri ſit conflictatus.

DE FACVNDIA ET *ſtudijs eius.*

Dicendi facultate multum ualuit ac præſtitit, nec latini ſermonis peritia contentus, etiam peregrina ſtudia ſectatus eſt. Græca tamen intelligebat melius quàm interlegendum pronunciabat. Liberalium artium ſtudia indulgētiſſime fouit, impenſiſſime adamauit, earumq́; profeſſoribus honoris plurimum exhibuit. In Græcis percipiendis operam dedit Petro piſano cuidā. In cæteris diſciplinis, Rhetorica, Dialectica, & Aſtronomia præceptore eſt vſus Alcuino Britanno, quē virū in primis coluit. Mirum fuit in eo venandi & equitandi ſtudium, exercuit & corpus frequenti nātatu.

DE CVRA EIVS CIRCA *liberorum profectum.*

Filios doctiſſimis erudiendos tradidit præceptoribus, ampliſſima promittēs atq; diſſoluens ſalaria. Neq; enim ignorabat quo quiſq;

quiſque eruditior eſſet, eo faciliorem clarioremque doctrinam miniſtrare, neq; parentum nomine dignos iudicabat, qui agros, qui uineta, qui iumenta quoq, pluris facerent q̃ filios.

DE TEMPERANTIA EIVS *in cibo & potu.*

Cibi erat valde temperans, quanquam ieiunia corpori ſuo noxia querebatur, vini tam parcus, vt non amplius ter, quater, ſuper cœnam aut prandium biberet. In cibo ferinam carnem aſſam maxime appetebat, conuiuia rarius agitare, ac non niſi feſtis diebus. Traditur & illud, nunquam eum ſine docto colloquio aut hiſtorica lectione cibum cepiſſe. Quum ſemel optaſſet ſibi, ac ſeculo duodecim viros Hieronymi & Auguſtini ſimiles, adſtans forte præceptor Alcuinus: Tu vis, inquit, habere duodecim, quum ipſe Chriſtus cæli ac terræ dominus horum ſimiles, ea tempeſtate plures non habuerit.

DE PIETATE EIVS IN *Deum, & clementia.*

Pietatis ac religionis Chriſtianę tam diligẽs cultor fuit, vt non tantum miſsis & ſacrorum intereſſet horis, ſed & hymnos & pſalmos interdum caneret, ceu ex initiatis ac ſacrificis vnus. Templa diuis erexit, ueram religionem obſeruauit etiam in minimis, iniurias illatas ciuili animo tuliſſe, in hoſtes raro acerbius ſæuiſſe traditur.

DE

DE LVDOVICO ET *filijs eius.*

CArolo patri demortuo ſucceſſit Ludouicus, tanta vir clementia, ut inde pij cognomen ſit adeptus. Aquiſgrani poſt obitum parentis optimi, cum legatis gentium diuerſarum, pax noua eſt ab eo ſancita. Filios habuit Otharium, & Pipinum. hunc Aquiſgranis, alterum præfecit Bauaris.

DE BELLIS AB EO GESTIS.

CVm Dacis bellum geſſit. Vaſcones opera Gallorum ad imperium retraxit. Britones, qui res nouas moliti, nouum ſibi regem creauerant, vicit. In prælio captũ Murmanianum (is regis nomen inuaſerat) occidi iuſſit. Hoc imperante, Roma caput gentium à Saracenis obſeſſa eſt, vaſtata, & omnis Tuſcia donarijs & ſacra veſte ſpoliatum Caſſinenſe monaſterium, omnia rapinis & incendio fœdata ſunt.

DE MORTE ET DE- *cretis eius.*

DEceſſit Ludouicus anno imperij xxvj. ſepultus Metis, qui tota vita paternam æmulatus pietatem ſanxit, ne ſacris initiatus hominum ſeruitio ſe ſubijceret. Quàm turpe eſt enim iſtis aulicis eſſe à ſcopis, à matula, à poculis, vel cum mulieri anteambulare, ad cuius verba in ſacrificio panis conuertitur, non ſolum in hominem, ſed quod humanum intelle-

intellectum ſupergredi videtur, in Deum. Sanxit & illa, ne ſacerdos quæſtui ſeſe vlli dederet, quum omnis ipſi ordini turpis eſſet quæſtus. Eodem auctore ſtatutum & illud antiſtitum celebri conuentu, ne ſacerdotes purpura, ſerico, aut gemmatis annulis vterentur. Abrogauit huic tam pio decreto, vt multis alijs, nimium luxui dedita poſteritas.

CVR OMITTANTVR VITÆ *quorundam ducum, & de Godefrido barbato, & bellis ab eo geſtis cum Arnouto Grymbergenſi principe.*

QVæ poſt huius Ludouici principatum geſta ſunt, vſque ad tempora Godefridi barbati ducis, qui Brabanticam terram ab Arduennæ principibus occupatam primus recuperauit ea, haudquaquam incorruptis rerum geſtarum monimentis tradita, nec affirmare nec refellere ſtatui. Hæc quæ ſequuntur & rerum nouitate, & varietate exemplorum, non modo delectare poterunt, ſed & prodeſſe lectori. Godefridus igitur poſt Brabantiam armis ac viribus recuperatam, bellum indixit Arnouto principi Grymbergano, qui cum eſſet longe ditiſſimus, & magno vir animo, Godefridum agnoſcere ſuperiorem recuſabat. Hinc mucronibus, verutis ſe uribus acerrimè inter eos certatum. Vicit tandem Arnoutus. Poſt illa quoque dum hoſtiliter ſæpius con-

grediuntur, haud vno loco multum ſanguinis humani effuſum eſt.

CVR DICTVS SIT BARBAtus, *& de amore omnium hominum erga eum.*

GOdefrido principi natu grandiori cognomen barbato fuit, promiſerat enim patri ſe nō ante poſiturum barbam, quam adeptas recuperaſſet prouincias, Lothoringiam & Brabantiam. Hunc principem nobilitas vniuerſa plurimum dilexit, nec pauci quoq; reges ipſius amicitiam per legatos petiere. Nam erat & miti vir ingenio, & ab omni flagitio ac tyrannide abhorrens. Conſuluit ſuorū commodis, propria negligens, vigilabat, vt ſuis dormire liceret, laborabat vt ſui in ocio vitā agerent, benefaciebat ingratis, etiam non intelligentibus, etiam inuitis.

DE PIETATE EIVS IN *Diuos, & morte.*

MAgnum fuiſſe in illo pietatis ac religionis ſtudiū, indicio ſunt tot locis ex eius ære conſtructa & erecta monaſteria. Louanij quoq; extra muros Percenſe monaſteriū huius eſt opus, quod poſtea patrum ſtudio optimorū & agro & ædificijs ditatum eſt. is qui nunc in eadem domo & moribus & rebus agendis præeſt, huc omnes cogitationes, omnia ſtudia deſtinat, vt & parta, quæſitaq́; à maioribus tueatur, & ſummo iudici rationem exacturo

rô probetur. Mortuus hic Godefridus, ſepeli-
tur Affliginij, quod cœnobium inter Bruxel-
lam & Aloſtum vrbes viſitur, vbi eſt hodie
fratrum pie ſanctéq; operantium cœtus.

DE GODEFRIDO BARBATI *filio, & bello eius cum Henrico Lim- burgiæ principe.*

POſt defunctum barbatum filius eiuſdem nominis, poſteaquam annũ rexiſſet vnum, eſt cum valida manu profectus cõtra Henricum ducem Limburgiæ, qui Lothoringiam ingreſſus, late omnia cædibus & rapinis fœdabat. Godefridus diui Trudonis oppidum, cuius ciues ab Henrici partibus ſtabant, circunſedit, ac omni telorum genere ſępius oppugnatum, poſtremo in deditionem accepit, oppidanis pollicentibus, ne grauiora paterentur ſe imperata facturos, quibus & venia data eſt, & mutati renouatiq; magiſtratus, eiectis Henrici fautoribus & amicis.

DE PROFECTIONE EIVS *Aquiſgranum, de bello Grymbergani- co, de morte eiuſdem.*

HInc citato agmine, dux Aquiſgranum proficiſcitur, atque in vrbem admiſſus, biduũ in Cæſario conſedit ſolio, ciuesq; compulit vt ſecum arma caperẽt, ita breui deuictis ac profligatis Hẽrici copijs, Godefridus cum victore exercitu in Brabantiã redijt. Non multo poſt & Grymberganicũ geſsit bellum,

ſed damno maiore quàm fructu. Grymbergāni enim principes hic omnia recuperauere, quę Barbatus illis ademerat. In chronicis quibuldam legi, per hæc tempora in agro Louanienſi, nocte quadam melle roraſſe. Moritur inde princeps Godefridus, quum triennio & menſibus aliquot præfuiſſet. Louanij ſepultus in æde apoſtolorum principi ſacra.

DE TERTIO GODEFRIDO SV*perioris filio, in cunis deportato in aciem.*

PRoximi ducis filius Godefridus, nondum erat annum vitæ primum egreſſus, quum pater deceſsit. Itaque Grymbergani principes, qui cum patre & item auo huius grauia bella geſſerant, infantiam ducis pupulli contemnentes, rebellare cœperunt late vaſtatus ager Brabanticus. Netelaria arx euerſa & ſolo equata eſt. Haud longe diſtabat hæc domus à Viluordia, quæ & ipſa tunc temporis non oppidum, ſed pagus iniectis ignibus conflagrauit. Tam atroci iniuria commoti nobiles Brabantiæ cum validiſsimo exercitu hoſtem inſequuti, ad pugnā euocauerunt. Priuſquam dimicari cœptum eſt, infans dux in cunis prolatus, & ante aciem poſitus traditur, vt acrius pugnarent Brabanti. Quum igitur miſeratio eos infantis pueri teneret, quem ſi bello victi forent, captiuū ex duce facturi videbantur, ijs animis hoſtem ſunt adorti, vt magnà

çædeGrymberganos fuderint. Idem multis retro ſeculis fecerant Macedones cum Illyricis dimicaturi.

DE MATRIMONIIS EIVS *& liberis.*

GOdefridus pupillarem egreſſus ætatem, in matrimoniū recepit Margaretam Henrici Limburgiæ filiam, ex qua ſuſtulit filios duos, Henricum, qui defuncto patre factus eſt princeps, Albertum poſtea antiſtitem Leodinorum, & filiam vnicam Aleydam, quę regina facta eſt Angliæ. Poſt obitum Margaretæ duxit alteram, cuius nomen in chronicis non inuenio, comitis filiam, ex qua natus ille filius nomine Guilielmus.

DE PRODIGIIS ILLIVS TEMporis, *& morte Godefridi.*

HVius principis temporibus, non vno loco fame laboratū, multaq; prodigia hominum animos conturbauere. Terra horrende mota locis aliquot, tres lunæ in cælo, ac totidem viſi ſoles. Dux Godefridus, tertio & quadrageſimo adminiſtrationis anno, in humanis eſſe deſijt. Corpus eius Louanij auguſtiſsimo vrbis templo, quod Barionæ eſt, illatum, ibiq; honorifice ſepultum.

DE MATRIMONIO HENRIci primi, *& liberis eius.*

HEnricus primus huius nominis, proximi filius Godefridi Brabantiæ ducis patri

demortuo ſucceſsit. Vxor ei contigit Machtel dis Boloniæ comitis Matthæi filia, ex qua tuliſſe traditur filios duos, Henricum qui poſteą præfuit, & Godefridum, filias vero quatuor, è quibus natu maxima, cui Mariæ nomen erat, nupſit Othoni quarto Cæſari. Tres aliæ ſunt principibus traditæ minoribus.

DE QVIBVSDAM REBVS *geſtis huius Henrici.*

ANno ſuæ gubernationis ſecundo, Henricus euertit arcem quæ vulgo Duras nominabatur. Eandem ſexto poſt anno rurſus inchoatam à fundamentis magno ſumptu abſoluit. Poſtea circunſeſſum ab eo, & oppugnatum eſt diui Trudonis oppidum. Huius cauſa belli non traditur ſatis dilucide ab his, quos in hiſtoria ſcribenda ſequimur. Idem cum Metenſis vrbis archiepiſcopo Hieroſolymā proficiſcens, Chriſtianorum aduerſus Turcarum gentem princeps declaratur. Huius itaque ductu, Baruth ciuitas opulentiſsima vi capta eſt, cæde profligatis Turcis. Nec multo poſt & hoc iuuante Conſtantinopolis expugnatur, quibus ita proſpere geſtis, magnam conſecutus celebritatē nominis rediīt in Brabantiam. Anno principatus ſui xviīj. cōgreſſus eſt cum Florentio, id temporis comite Hollandiæ, & Othone Gelrio, vtrunque cepit eo prælio. Vtrunque poſt compoſitam pacem, generum ſibi aſciuit.

DE

DE OPPVGNATIONE LEODII, *& ſæuitia militari in ciues.*

SVſceptæ adminiſtrationis anno xxviij. ex tota Brabantia militem ſtipendio conduxit, cum quo Leodium profectus, vrbem dies aliquot bellicis operibus extra intraq; ferociter oppugnatam cepit. Multi mortales omnis ſexus intra muros cæſi ab irato milite, multi non ſolum natu grandes, verum & pueruli (horreſco referẽs) in amnem præcipitati. Hinc conuerſus hoſtis ad templorum ſpoliationes, altaria quoque tinxit ac fœdauit humano ſanguine, vt nuſquam non extarent eius inſaniæ veſtigia. Tongrinum quoq; direptum ac flammis datum, & vaſtatus ager. Sed reuertentem exercitum, iuſta numinis ira felicitas prior deſeruit. Cum armata enim manu Leodienſium antiſtes inſequutus & acie congreſſus, duo Brabantorum milia occidit, qui magna parte Louanienſes erant ac Lyrani, multos etiam captiuos abduxit. Henricus & ipſe periclitatus, ægre cum paucis effugit.

DE ALTERA VXORE HENrici, *& obſidione Bruxellæ, per Hollandiæ & Flandriæ comites.*

VXorem deinde duxit Mariam Philippi Gallorum regis filiam, quum priorem Machteldem ex morbo amiſiſſet. Non multo poſt Bruxellæ oppido Brabantiæ agentem cum graui obſidione ſunt adorti comites

Flandriæ ac Hollandiæ, & Saelbergo princeps, frater hic erat Anglorum regis. Cauſam obſidionis inuenio fuiſſe, ne Henricus ſocero Gallo, cum quo his bellum gerebatur, auxiliũ ferret. Hoc loco maiore aliquanto obſidentiũ ſtrage pugnatum, & quum dies aliquot vim hoſtium fortiter ſuſtinuiſſet Henricus, animo repente mutato Flandrorum comiti promiſit nunquam ſe poſt illa, nec bellico apparatu, nec pecunia opitulaturum Gallo, atq; ita compoſitis & pacatis omnibus ſoluta obſidio eſt.

DE NVPTIIS OTHONIS QVARti *imperatoris, & bello indicto Gallorum regi. Poſtremo de morte Henrici.*

ANno ab humanæ ſalutis exordio, M. cc. xiiij imperator Otho nominis huius quartus, venit Traiectum ad Moſam, duxitque vxorem Henrici Brabantiæ principis filiam Mariam. Gallorum regi poſtea bellum vnà cum Flandriæ comite indicit, ad quod gerendum adiumento fuit Henricus. Itaque cum ingentibus copijs egreſsi, caſtra fecere non longe à Tornaco. Gallus vbi videret longe ſe viribus imparem, dicitur ſacram ingreſſus ædem lachrymantibus oculis, in cauſa iuſtiſsima diuinum imploraſſe auxilium. Sequutus inde cum robore copiarum ad hoſtem ſuum pertendit. Hic pugna acerrima pugnata eſt, tegi cælum telis volantibus, equorum ſtrepitu, concurſuque, terra horrende mota eſt.

Innu-

Innumeri hoc prælio cecidere crudelis vbique luctus, vbique pauor, & plurima mortis imago. Galli ad poſtremum egregie vicere, captis etiam quatuor exercituum ducibus, inter quos Flandriæ comes, Otho imperator, & Hēricus viri impigri, quum ſtrenue aliquandiu reſtitiſſent hoſti, amiſſa exercitus parte multo maxima, cū paucis fuga elapſi, conſulunt ſaluti ſuæ. Non multo poſt Henricus & fidei hoſtibus ceſſis, principatum ſuum memorabilē reddidit. Anno proxime inſequenti, morbo correptus grauiſſimo, Coloniæ Agrippinæ fatalē obijt mortem, quum annos quadraginta octo rerū potitus eſſet. Corpus illatum ſepulchro Louanij in æde ſacra Petro apoſtolo, viſitur erectū medio choro monumentum.

DE HENRICO SECVNDO ET *liberis eius. Item cœnobium Vallis ducis apud Louanium, unde nomen acceperit, & à quo ſit conditum.*

DEfuncto patre, Brabantiæ principatum tenuit Henricus filius, quem magnanimū video à quibuſdam appellatum. Ex Maria vxore quam acceperat, Philippi Romanorum regis filiam, nati huic filius nomine paterno, & filiæ quatuor. Natu maxima, quæ Machteldis vocata eſt, nupſit tunc temporis Gallorum regis fratri. Altera in baptiſmo nominata Maria virū habuit ducem à Beyeren. Tertia Beatrix in matrimoniū collocata Thu-

ringiæ Lantgrauio (ea eſt dignitas apud Germaniæ populos.) Omnium natu minima, cui Margaretæ nomen fuit, monaſticā vitam amplexa, claruit ſanctitate in cœnobio Bernardini ordinis, locum nominãt Vallem ducis, Louanio diſtantem milis duabus, regione amœniſſimam. Condidit hoc monaſterium Henricus ſecundus, de quo nunc agimus, videturq́; ſumpſiſſe appellationem ducis à conditore duce. Poſt obitum Mariæ duxit aliam vxorē nomine Sophiam, clariſſimis ortam natalibus. Quæ mulier per omnem vitam pauperibus & egenis multa diſtribuit. Eadem peperit Henrico filium, qui & ipſe à ſacro fonte paternum accepit nomen.

DE BELLIS AB EO GESTIS.

HIc princeps ad Rhenum, ad Moſam geſſit bella diuerſa. Coloniam graui obſidione fatigauit, non potuit tamen expugnare. Cum cæde igitur ſuorum inde reiectus, incenſis omnibus villis ac ædificijs, quæ circa vrbem viſebantur, abijt. Henrici huius temporibus vixerunt, Albertus cognomento magnus, Thomas Aquinas prædicatorij ordinis, viri ambo inſignes. In Colonia Agrippina ille, hic Pariſijs profeſſus eſt ſacras literas.

QVOMODO ROMANVM IMperium ſibi delatum recuſauerit, & morte eiuſdem.

Inno-

INnocentius quartus Pontifex Romanus, vbi Fridericum ſecũdum, hominis (vt quidam ſcribunt) calliditatem pertæſus, abdicaſſet imperio, ad Henricum Brabantiæ ducẽ literis datis, eum rogauit, vt rerum imperij gubernationem ſuſciperet. Quod Henricus fortuna contentus ſua recuſauit. Guilhelmũ Hollandiæ comitem ac ſibi ex ſorore nepotem Romano principi commendans, quæ commendatio effecit, vt poſt Henricum Thuringiæ Lantgrauium, qui Friderico ſucceſſit, Guilielmus ſit Romanus rex declaratus. De cuius cæde apud Phryſios dixi in eo libello, quem de Hollandiæ comitibus ſeorſum ædidi. Henricus de quo agimus hoc loco ingentis animi princeps, vita functus eſt anno gubernationis Brabantię vigeſimo ſecundo. Corpus eius ſepulchro illatũ in monaſterio, quod lingua noſtrate Vileer dicitur.

DE HENRICI TERTII VXORE, *liberis, & quibuſdam alijs.*

HEnricus tertius, qui patri ſuffectus eſt iunxit ſibi matrimonio Aleydem Burgundiæ ducis filiam. Ex qua ſuſcepit filios tres, Henricum, Ioannem, Godefridum, filiam vnam Mariam, quæ poſtea nupſit Gallorum regi Philippo nominis huius tertio.

Præfuit hic princeps vt bonus rector, benignus vir, ac facilis, & ad promerendam omnium gratiã natus. Pacem toto adminiſtrationis

nis tempore coluit. Sed optimum ac nobiliſſimum ducem, noſtris hominibus inuidentia, facta è medio ſuſtulerunt, quum animos rexiſſet tantū tredecim. Vxor poſtea aliquamdiu ſanctiſſime adminiſtrauit, filiјs adhuc impuberibus. Vterque ſepultus Louaniј in cœnobio à ſe condito Prædicatorum, ad partem dexterā aræ maximæ.

DE PRINCIPATV IOANNIS, *qui erat ſecundus Henrici filius, & diſcordia inter Louanium & Mechliniam.*

ANno ab obitu Henrici octauo, primo res ciuitatū Ioanni ſecūdo filio principatum Brabantiæ deferunt. Nam Henricus natu maximus, ob naturæ vitia quædam, idoneus non erat ad gubernandum. Hic poſtea conſilium ſecutus Mechlinienſium principis, viri prudentis, vitæ dedidit ſe monaſticæ. Vnde maxima eſt orta diſcordia, inter Louanienſes & Mechliniæ principem. Louaniј ciues iniuriam factam Henrico dicebant, qui ſi parum erat ipſe idoneus ac habilis ad gubernandum, per alios rerum peritos viros gubernare potuit. Hæc tum erat ſententia Louanienſium. Paulatim res eo proceſſit, vt & portas claudere ſint auſi, cum matre Aleyda appropinquanti Ioanni. Per idem tempus exiſſe traduntur Louanienſes in agrum Mechlinienſium, ferro flammaq; omnia conculcaturi. Quod cū princeps

ceps loci audiſſet, confeſtim egreſſus cum ſuis, ad pugnam ſe expediuit. Certatum eſt atrociter ac tādem inclinauit eo victoria, vnde plus roboris fuit. Auxiliaribus vrbium aliarum copijs adiutus Mechliniēſis, Louanienſem fundit, fugatque.

DE VXORIBVS AC LIBERIS *Ioānis.*

POſt hæc Ioannes Louanij quoq; principatum ſuſcepit. Margaretam Philippi Galliarum regis filiam in matrimonium acceptam, dilexit vnice, quæ poſtea doloribus partus extincta eſt. Inde duxit alteram eiuſdē nominis, filiam Guidonis Flandriæ comitis. Ex qua tulit filios, Ioannem & Godefridum, quem amiſit admodum iuuenem. Natæ filiæ totidem, quarū vni Margaretæ, alteri Mariæ nomen inditum eſt.

DE BELLO GESTO CVM ARchiepiſcopo Colonienſium, & Ioannis uictoria.

OBierat mortem Henricus Lymburgiæ princeps. Quo nuncio ad ſe perlato, Ioannes dux Brabanticus, eo ad publica negotia componenda proficiſcens. (Emerat em̄ legitime eam terram) Gelriorum comite Raymūdo obijciente ſe cum haud inualida manu, ad exitum perducere non potuit, quid animo conceperat. Magno ſtudio cōtrahebat vndiq; auxiliares copias. Geldrus ad bellum inferendum

dum Brabanto, in ſocijs erant Colonienſium archiepiſcopus, Henricus comes Lucenburgẽſium, walranus Valkenburgus princeps. Quæ conſpiratio tantum abeſt, vt deterruerit Ioannem, vt confeſtim etiam cum armato milite, in archiepiſcopi loca tumultuoſe irrumpẽs, omnia late vaſtauerit. Pax deinde, ſed fruſtra mota eſt. Aegerrime ferebat dux Ioannes, q̃d I ra ſectũ ad Moſam (qui componendæ pacis locus fuerat cõſtitutus) Gelriæ princeps venire contempſiſſet. Ad hæc nunciabatur, eundẽ Lucenburgenſiũ comiti, accepta ingenti pecunia Gelricã terram vendidiſſe. Ioannes igitur irarum plenus, cum multitudine armis inſtructa, in terrã Valkenburgenſium proficiſcitur Colonienſem (cui maxime infenſus erat) obſeſſurus. Ille vero vbi vidit hoſtẽ ſibi imminere, fugam cœpit. Quem dux per montes ac ſyluas inſecutus, oẽm ipſius terram eſt fœdiſſime depopulatus. Breui poſt Coloniæ ciuium, & principis Iuliacenſis rogatu venit ad obſidendam arcem woronc (ita eñ vulgo dicebatur.) Nam hinc quotidie ſceleratorũ manus excurrens, pecunia negociatores, alijsq́; mercibus exuebat, quæ res multum incommoda fuit circumrectis emporijs. Ad arcendũ ducem, Colonienſis validiſſimũ paucis diebus contraxerat exercitũ, & auxilia ab his, qui Ioanni ex cõfeſſo aduerſabantur. Iam non procul aberat hoſtis ab arce. Quũ certior factus de eius aduentu Brabantus,

magno

magno animo proceſſit obuiam, ſuosq́; breui oratione, vt eo die ſtrenuam ſibi nauarent operã, hortatus, canentibus ſignis in aduerſam procurrit aciem. Sequutus miles ferociter dimicat, protractaq́; in veſperam pugna, vicit tandem Brabantus. Ceciderunt ex ducibus, qui antiſtiti venerant auxilio, Henricus Lucenburgenſis princeps, fratres eius tres, & alij plerique illuſtres viri, antiſtes captus, & cum eo tota fere nobilitas. Cæſæ multitudinis numerus, parum iniri potuit. Satis cõſtat multo plures ex archiepiſcopi exercitu quàm Brabantico cecidiſſe. Hanc victoriam adeptus Ioannes, arcẽ diruit, dirutam ſolo æquauit.

DE ANIMADVERSIONE IN *quendam Petrum, cognomento Broſenium.*

Biennio poſt, prædiues quidã in Gallia Petrus cognomento Broſenius, Ioannis huius ſororis (quæ Philippo tertio Gallorum regi nupta erat) amore incenſus, quum illa ſemper congreſſum eius declinante, libidinem ſuã explere non poſſet, eam apud regiam maieſtatem, cui longe chariſſimus erat, criminis detulit, neſcio quid commentus fœminam perpetraſſe, tantumq́; effecit, vt iuſſu regis in cuſtodiam abducta, de vita periclitaretur. Ad quem tam atrocem nuncium excitus Ioannes, Pariſium properat, vbi ſoror cuſtodiebatur, hic re diligenter inueſtigata, & ſororẽ falſo delatam

liberat

liberat,& Petrum delatorem laqueo necat.

DE OBITV ALEYDÆ CONiugis Henrici tertij.

ANno qui erat ab ortu Chriſti, M. cc. lxxxiij. moritur illuſtriſſima mulier Aleydis, mater Ioannis ducis & vxor tertij Henrici, ſepulta Louanij, vt alio dictum eſt loco. Hæc mulier in vita multū dilexit & omnibus officijs beneuolētiæ proſequuta eſt Thomam Aquinatem, prædicatorij nominis virū, (vt ante dixi) ad quem Pariſij agentem frequenter ſcripſit, conſulens eum per literas, quibus rationibus in hoc mortalitatis pelagio, cæleſtem ſibi patriam demereri poſſet. Ioannes inde filiam ſuam Margaretam virginem egregia forma nuptum dedit Henrico Lucenburgenſium comiti, eius Henrici filio, qui in pugna fortiter occubuit, non procul ab arce weronc. Iunior hic Henricus, poſtea factus Romanorū imperator, in Italiam tranſcendit.

DE NVPTIIS FILIÆ ANglorum regis, & morte Ioannis ducis.

HAud multo poſt celebratæ magno apparatu nuptiæ Anglorum regis filiæ. Ad quas Ioannes quoq; profectus cum pulcherrimo equitatu, incredibili omnium lætitia excipitur. Per eos dies, vt in publico gaudio fieri ſolet, concurſum eſt haſtis. In quo certamine dux idem, dextro an læuo brachio incertum eſt, lætale vulnus accepit, ex quo paucis poſt die-

diebus, vita deceſſit. Cuius morte vulgata, maior quàm credi poſſit luctus, totam Brabantiã occupauit. Egerat em̃ clementem, pium, & beneficum principem. Cuius defuncti corpus aduectum Bruxellam ſepelitur in æde ſacra Minoritanorum, qui per ea tempora viri erant multum Chriſto dediti, non conuiuantes, non ſcortantes, neq; miſcentes ſe humanis negotijs.

DE IOANNE SECVNDO, DVCE, *& matrimonio eius.*

PAtre mortuo, Ioannes ſecundus principatũ adeptus, filiam regis Anglorum Eduardi primi in matrimonium accepit. Huic nomen erat Margaretæ, ex qua genitus illi filius. Luculentum illud in arce Vuerenſi deambulatoriũ (vulgus aulam dicit) huius principis eſt opus.

DE BELLO REGIS GALLOrum *aduerſus Flandros.*

IN hunc principatum incidit atrox bellum quod Philippus huius nominis quartus, rex Galliarum geſſit aduerſus Flandriæ populos. Cauſa belli fuit, quod Guido eius terræ princeps filiã Philippam, quam de ſacro fonte leuauerat Gallus, filio Eduardi regis Anglorũ nuptum dare ſtatuiſſet. Agebat ea tum in Gallijs apud regem ſuſceptorem ſuum. Is igitur cũ coniuge proceribus, & manu valida ingreſſus Flandrorum fines, complura oppida expugnat ac paucis inde diebus, totam Flandriam

driam in ſuam poteſtatem redegit,capto prius Guidone cum filijs duobus. Flandriæ ſic domitæ atque ſubactæ,præficit comitem Iacobum quendam Simpolium. Cuius tyrannidem pertæſi primum Brugenſes, deinde cæteri omnes rebellarũt. Brugas venerat comes,animaduerſurus in quoſdam,qui grauiter vt illi videbatur deliquiſſent,quum ſubito ad arma conſurgẽs multitudo pene omnes occidit. Comes ægre cum paucis euaſit. Nec multo poſt apud regem queſtus de vi illata effecit, etiam vt ex toto ſuo regno ille ad euertẽdam Flandriam numeroſiſſimum conſcripſerit exercitum,cui pręfecit comitem Artheſiæ,virum acri ingenio et gloria militari florentem. Peruenit is cum omnibus copijs in agrum Cortracinum, ſperans fore vt breui omnia eius terrę oppida caperet. Sed vt in cæteris rebus,ita in bello maxime ſolet variare fortuna,duces exercitus Flandrorũ, ſuos hortati,vt pro ſe,pro coniugibus,pro liberis, & bonis ſuis omnibus fortiter dimicarent,cum hoſte confligunt, fit atrox prælium. Flandrica gens pro libertate, pro aris & focis dimicãs,aut moriendum putat,aut vincendũ, is erat iniunctum, vt initio pugnæ fuſtibus & haſtilibus maioribus Gallorum equos occiderent,quod cum ſtrenue faciunt,adepti ſunt victoriam,magna vis Gallorum perempta eſt. Quidam tradunt hic perijſſe totam fere nobilitatem Gallici regni. Secundum hanc pugnam Flan-

Flandri multa loca recuperauerunt, quæ antea Gallus ademerat.

DE REDITV GALLORVM IN *Flandriam & prælijs cum eadem gente.*

EST non multo poſt cum nouis copijs Philippus in Flandriam reuerſus, vbi circa inſulas oppidum dimicatur, pluresque momento temporis vtrinq; cæſi ſunt. Rurſus eodem fere loco à prima luce ad veſperã in acie continuit Flandrum Gallus, ita futurum ſperans, vt in medijs caloribus æſtatis hoſtem ſtando pugnandoq́, feſſum vinceret. Interim commiſſo prælio multo atrociori quàm pro numero dimicantiũ, plurimi ſunt in vtroq; exercitu occiſi, noctis interuentus pugnam diremit. Inde Flandris alijs alio ſe recipientibus, vt aquæ potu ſedarent contractam labore ſitim, Gallus ſuos in equis manere iuſſos, nocte concubia eduxit, hic manum vnam Flandrorum adortus ſuperior fuit. Cæſus in ea pugna Guilhelmus Iuliacenſis, quem Flandri aduerſus Gallicas acies ſibi ducem elegerant. Hoc ſucceſſu Philippus elatior factus, obſedit Inſulas, adducto ſecum Guidone comite, quem captiuum habebat. Quamdiu tenuerit obſidio, & quoties oppugnare vrbem ſit adortus non traditur. Quidam ſcribunt eà cõditione pacem factam, vt Gallus tantiſper oppidum Inſulenſe & alia quædam loca ſibi ſeruaret, donec ſtatutum

eſſet vnde quotãnis pactam ex Flandria pecuniã reciperet. Ita dimiſſus Guido, ſuis omnib' redijt multum expectatus, ſed breuis hæc fuit lętitia. Nã paulo poſt deceſſit admodũ ſenex.

DE MOTV CIVILI MECHLI- niæ & Bruxellæ.

VAriis inde motibus agitata Mechlinia, propter ſibi ademptas libertates venden di ſalis ac piſcium, & quoniã Imperatoris Hẽrici Lucenburgenſis fauore Hantuerpia his ipſis poſteà frueretur commodis, maximo eius vrbis odio Mechliniẽſis flagrabat ciuitas. Auxit malum quod Ioanni ad obſidendam Mechliniam, quæ prius portas clauſerat venienti, Hantuerpiẽſes tulerint ſuppetias. Exijt hæc obſidio in aliquod ſeptimanas, per occaſionem. Interim egreſſi Mechliniani ſubito Hantuerpienſium inuadunt aciem, arriſitq́; huic fortuna conatui, nam & hoſtes cęſi magno numero, & qui exierant, ad oppidũ rediere, vix paucis amiſſis. Quum igitur pergerent hunc in modũ rebellare, dux edicto prohibuit, ne quis vſq̃ illos cõmeatu impartiret, capitale futurũ ſi quiſpiam hoc tentaſſet. Sed nec ita quidem ſubigi potuere, anteq̃ ad fluuium Schaldam haud longe ab arce Reperamunda cum hoſte congreſſi prælio ſuperantur. Tum demũ ſupplices ipſi, portarum claues duci tradunt. Quibus acceptis ille partem murorum diruit, habebatq́; in animo totam vrbem nudare munimentis. Sed ac

cepta grandi pecunia deſtitit. Eiſdemq; fere tẽporibus eſt & Bruxellę tumultuatum, ſed multo quàm Mechliniæ periculoſius, fabri, textores, ſutores, tabernarij, atq; omnis illa fex ciuitatis eo inſaniæ prolapſa eſt, vt quorundã primorum ædes diruerit, non pauci ex ditioribus metu vrbe exceſſerant. Princeps eadem diſcordia conturbatus, Viluordię (quod oppidulũ diſtat Bruxella noſtratibus milis duabus) ſe cõtinebat cum præſidio. Effuſi quodam die Bruxellenſes, venerunt in agrum Viluordiẽſem, quod videntes quidam, dicere in hoc veniſſe, vt à duce veniam pro rebellione peterent, alij viſi ſunt hoſtilia omnia minari, poſteaquã armati & erectis ſignis veniſſent. Dux igitur cũ paucis obuiam egreſſus dimicat. Illi ſubito hoſtis occurſu vix incœpto prælio, in fugam vertuntur, qua perculſa Bruxellenſium ciuitas deditionem fecit.

DE MORTE DVCIS IOANNIS.

HIc Ioannes ſecundus poſt nouendecim principatus annos perijt Vuere, innato veſicæ calculo. Sepultus Bruxellæ in tẽplo Gudulæ virginis. Nullus principum ſic abhorruit à bellis gerendis, quæ tamen ſi effugere non poſſet maximo geſſit animo.

DE IOANNE TERTIO ET *quibuſdam alijs.*

BOno patri bonus ſucceſſit filius tertius Ioannes, natus annos duntaxat duodecim.

Cuius initia principatus multum turbulenta fuere, nam propter æs alienum quod præceſſores eius, pater & auus gerendis aſſidue bellis cõflauerant, detinebantur paſſim negociatores, quod non modo priuatum, ſed & publicum erat incommodum. Repperit tandem huic malo remediũ humana induſtria. Sunt enim polliciti mercatores ſi dux permitteret, ſe quicquid deberetur adnumeraturos ſingulis è ſua pecunia, quod vbi eſt factum, licuit ſtatim vnicuique quo vellet citra vllum vitæ aut bonorum diſcrimen proficiſci.

DE PLVVIA DECEM MENSIVM, *& caritate annonæ, & peſtilentia, & cometa.*

IN ſequenti anno, qui fuit ſalutis noſtrę M. ccc. xv. Brabantia & finitimæ regiones afflictæ ſunt maximis malis. Poſt Calendas Maias orta pluuia, quę menſes durauit plus minus decem. Ex qua intemperie, cum in agris neque frumentum neque alia homini & pecudibus neceſſaria matureſcere poſſent, ſumma rerum omnium caritate non vno loco cœptum eſt laborari, quæ caritas progreſſu temporis adeo inualuit, vt quidam prodiderint ab homine nato maiorem non fuiſſe. Mendici in vijs, in portis, pro templorum foribus, inedia efflabant animas. Hanc annonam ſecuta eſt tanta peſtilentiæ vaſtitas, vt quotidie in ſingulis pene oppidis ſexageni, ſeptuageniue homines ef

feren-

ferentur, quorum alij ſexta die, alij tertia, mul ti ſecunda, nonnulli ſtatim in ipſo morbi ad- uentu extinguebantur. Multitudo omnis perterrita, in montes, ſyluas, & loca deuia fu- giens, vacuis errabat in agris, alij in templis di uorum aris affixi, diuinam implorabant o- pem. Hic filios, ille parentem lugebat adem- ptũ, alius fratrem, alius ſororem deſiderabat. Explicari oratione non poteſt, quanta fue- rit eius temporis calamitas, qui gemitus, quæ lamentationes nocturnæ diurnæq́ue. Per ea- dem fere tempora obſeruatus eſt in cœlo Co- metes diro aſpectu, magna luce radios ſuos e- mittens. Vulgo putatur hoc prodigij ſummis principibus exitium, aut bellum, aut peſtilen- tiam aliquam populo protendere.

DE BELLO ADVERSVS *Valkenburgenſes.*

IOannes bellum ſuſcepit aduerſus Raynou- tum Valkenburgenſem, ob affectos incom- modo Traiectenſes ad Moſam, perductoq́; in agrum Valkenburgenſem exercitu obſedit florentem ac bene munitam vrbem Sitterium, huc accolæ omnes pecuniam, aliaq́; bona ſua, vt in locum tutiſſimum deportauerant. Et intus præſidium erat militare, ducesq́ue non pœnitendi, quorum opera & virtute ſemelà iuuenibus repulſus hoſtis in caſtra redijt. Ad poſtremum tamen vrbs dedita eſt mœnibus,

quam deditionem ſequuti Harlenſes vicini, venere & ipſi in ducis poteſtatem, his peractis, copiæ in Brabantiam reductæ ſunt. Breui poſt inter Ioannem & Raynoutum pax compoſita non diu tenuit. Rurſus iniuria & damno affectis Traiectenſibus, inuenio poſt longas controuerſias Raynoutum Louanij cuſtoditum aliquandiu, ſed libera cuſtodia. Vixit hac tẽpeſtate vir ingenio & arte medendi eminens Ioannes Mandeuilius, patria Anglus, qui toto fere terrarũ orbę peragrato, tribus ea linguis peregrinationem conſcripſit.

DE BELLO INTER FLANDRIÆ *comitem & Brabantiæ ducem.*

LEodinus antiſtes quod iuris habere putabatur in Mechlinienſis oppidi principatu, vendiderat Ludouico Flandrorum comiti. Huic cum parere nollent ciues, & legationẽ miſiſſent ad Brabantiæ ducem vna ex parte principem vrbis, Ludouicus occupatus omnibus bonis, quæ Mechlinienſium erant in Flandria, bellum Ioanni indixit, qui armis defenſurus illos videbatur. Cum Flandro conſpirauerant quindecim alij principes, qui diuerſis locis Brabantiã ingreſſi, late omnia ferro & igni vaſtauerunt. Totos decem menſes nihil eorum quæ ad corporis alimoniam pertinent importari potuit. Sic omnes clauſerat aditus hoſtis. Brabanti viciſſim Flandricum agrum incurſantes, vniuerſam terram quę inter

Alo:

Aloſtum & Teneremondam eſt, fœde populati ſunt, abactis boum, equorumq; armentis. Contigit poſtea vt quingenti ex Flandria delecti equites, in Brabantiæ fines ſe receperint Bruxellam, vt dicebatur, obſeſſuri: quo audito viginti ſex viri nobiles cum armatis ciuibus nocturno tẽpore egreſsi conſederunt, qua Flandris iter faciendum erat. Hic bene gerendæ rei occaſionem adepti, inuadunt hoſtium aciem. Fit inde atrox pugna, ſed vicit Brabantus: capti centum & quinquaginta Flandri, Bruxellam adducti ſunt ad ducem, quos ille partim Vueram, partim Louanium cuſtodiendos miſit.

DE INCENDIO MECHLINIÆ, *& peſtilentia diuerſis locis.*

IN hunc principatum incidit oppidi Mechlinienſis conflagratio miſerabilis. Arſerunt inſulæ complures, & domus illuſtrium, & quicquid viſendum ac memorabile tum habebat hæc ciuitas. Eſt inde pluribus locis peſtilentia laboratum, qua multa hominum milia abſumpta traduntur.

DE FILIIS IOANNIS DVcis *& filia, & morte ducis.*

IOannis huius tres filij, Henricus, Godefridus, & Ioannes maximus natu, omnes ſine liberis extincti ſunt. Filia eius Ioanna cæteris filiabus annoſior, defuncto priore marito ſuo Guilielmo Hannoniæ atque Hollandiæ

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

comite, nupſit Vuenſelao Ioannis Bohemiæ regis filio, hoc ita curauerat pater, futurum ſperans vt amicitia magnorum principum, quibus ſanguine iunctus erat Vuenſelaus, longam ſuis relinqueret pacem, quod nõ ita euenit. Ioannes haud multo poſt ex humanis deceſſit, anno principatus quadrageſimo tertio, à Chriſti ortu M. ccc. lv. præcedaneis ferijs diui Nicolai. Nobilitas mœrore affecta, corpus defuncti in monaſterio, quod noſtra lingua Vileer, ſepulchro multis cum lachrymis intulit. Amiſerat enim principem modeſtum, iuſti tenacem, & Reipublicæ gerendæ maxime idoneum.

DE VVENSELAO DVCE, ET *motu ciuili apud Louanium.*

POſt obitum ſoceri Vuenſelaus principatum ſuſcepit, quo imperante Louanium bis in motu fuit. Primum, quia præfectus vrbis quendam in vinculis detineret, quem ſenatus inſontem indicauerat, piſcatorio is officio quæſtum faciebat, qui quum die quodam piſcium vim conueheret, haud longe à Louanio hærentem forte in luto, rhedam educere non potuit, acceptum igitur ex circumiacentibus paſcuis equum adiunxit, atque ita eduxit. Poſt equo dimiſſo & in paſcua reducto, ingreſſus Louanium, capitur à præfecto, obijcitur ei quod equũ illum furto abduxiſſet. Multum hinc eſt ortum mali. Pars ciuium ſequuti

præ-

præfectum (erat illi nomen Petro Coterelio) in domum ciuicam irruentes, patrum primores captos, in arcem quæ loco vrbis editiſsimo viſitur ad muros, perduxere. Hinc plebeis magiſtratibus creatis, Petrus fecit pro ſua libidine omnia. Plus bienniũ durauit hic tumultus, quum facta pace & ad regimen oppidi rurſus aſſumptis nobilibus, qui toto eo tempore in arce captiui manſerant, duci multa ſunt milia ex ærario adnumerata, qui & durante motu haud ſemel â Coterelio pecunia corruptus fuerat. Nonnulli tradunt huius parte pecuniæ ab eo extructam arcem Viluordianam quæ nunc ſitu & opere eſt munitiſsima: de altero motu ac diſcordia eiuſdem populi ſuo loco dicetur.

DE BELLO ADVERSVS IVliacenſes, *& captiuitate Vuenſelai.*

BEllum geſſit poſtea cum Guilielmo Iuliacenſium marchione, ob exutos pecunia negotiatores Brabantos, qui per terram Iuliacenſem iter fecerãt. Congreſſæ igitur acies maximo ardore conflixerunt, initio pugnæ confoſſus iaculo Gelriæ princeps, ex acie deportatur mortuus. Brabanti victores hoſte fugato, quum nihil metuerent amplius, cibo ac potu refectis corporibus, ſomno opprimuntur, oppreſſos ac altũ dormientes ſubito adorti hoſtes interficiunt. Dux ipſe cũ aliquandiu ſe ſtrenue defendiſſet, capitur cum pleriſque proceribus. Nunciauit hoc fama vxori, quæ nõ dici poteſt quan-

quantum ex ea re dolorem animo conceperit. Audiuit & Carolus Cęſar huius nominis quartus fratrem ſuum captiuum eſſe. Quamobrem conuocatis imperij principibus, agere cœpit de Guilielmo, qui captũ tenebat Vuenſelaum per iuris ſententiam bonis priuando. Qua re territus Iuliacenſis, illum cuſtodia dimiſit, retentis adhuc proceribus. Quos vt redimeret princeps, ingentem exegit à ſuis pecuniã, qua impetrata & cæteris cõpoſitis rebus in aliquot deinde annos à bellis quieuit.

DE CAROLI BOHEMI CÆSA*ris aduentu in Brabantiam.*

INterea Carolum Bohemum Cæſarem germanũ ſuum in Brabantiam venientẽ, multa lætitia & gratulatione Vuenſelaus excepit, prandijs ac cœnis exhibuit ſumptuoſiſsimus, interim nullo nõ ludorum genere in eius honorem ædito. Diſcedentem poſt aliquot dies in Galliam vſque deduxit, inter valedicendum proſpera & ſecunda omnia precatus, Bruxellam redijt.

DE ALIA DISCORDIA *ciuium Louanij.*

PEcuniæ exactio cuius mentionem feci, cauſa fuit motus noui apud Louanium, plebs conſpirans aduerſus primores, omnem mutauit regiminis formam, ex ſuo corpore creatis magiſtratibus. In quo ſtatu prope exacto triennio, Bruxellæ occiditur inteſtinæ

huius

huius diſcordiæ princeps, quum ad conuentũ ab duce indictum eo veniſſet, auctor cędis fuit Ioannes Calſterius vir nobilis, qui metu vulgi Louanio profugerat. His igitur acceſſa multitudo in curiam venit, primores numero ſexdecim (vt quidam tradunt) feneſtris eiectos, alij foris manentes infeſtis haſtis excepere, cæteri ſine venia, ſine miſericordia, ſine reſpectu interfecti ſunt. Hanc ſæuitiam pertæſus Vuenſelaus, copias Louanio admouit, vt vrbe capta ciuilis motus auctores ſupplicio afficeret. Poſt ſeptem vero hebdomadas in vrbem quã expugnare non poterat, cum paucis admiſſus, principes ſeditionis in exilium eiecit. Vnus clari nominis Ioannes Suarterius, qui & ipſe plebem concitauerat, gladio ſubiectus eſt.

DE MORTE VVENSELAI, ET *eodem cæſo matris utero.*

HInc Bruxellam dux reuerſus quum aliquandiu ſpectaculis, equorum certaminibus, venatu & pila, qua optime luſiſſe traditur, atque alijs luſibus ſe recreaſſet, Lucenburgum proficiſcitur, vbi non multo poſt obijt: ſepultus in Oryualenſi monaſterio, quod illis in locis antea conditum, ipſe quoque prouentibus annuis ditauit. Inuenio hunc cæſum fuiſſe matris vtero, quæ nec Vllum inde acceperit corporis incommodum.

De luctu uxoris eius, & bello quod aduerſus Gelriæ ducem geſſit poſt obitum mariti.

Bru-

BRuxellæ agenti Ioannæ renunciatum eſt de obitu coniugis ſui Vuenſelai, quem vt in vita multum amauerat, ita ſibi ereptum atque ſublatum diu multumq́ue luxit. In tam graui vulnere dolorem haud facile poſitura, niſi patriæ ſua opera & ſtudio opus eſſe vidiſſet. Itaque gubernandi onere ſuſcepto, multa prudenter, multaq́ue gnauiter egit. Indictum ſibi â principe Gelriæ bellum ita geſsit, vt quũ ille congredi non auderet, victrix abierit. Cauſa bello prætenſa, quod Buſcunducenſiũ præfectus quendam ex Gelrĳ ducis familia parricidĳ conuictum gladio ſubieciſſet. Fato ac naturæ conceſſit hæc mulier nobiliſſima, humanæ ſalutis anno, M.cccc.vj.

QVOMODO ANTONIVS PHIlippi *Burgundiæ principis filius, ad Brabantiæ principatum peruenerit.*

NVnc videamus qua via & modo, ad Brabantiæ principatũ peruenerit Antonius, qui poſt obitum Ioannæ adminiſtrauit. Ioanna tertĳ Ioannis Brabantię principis filia, vxor ducis Vuenſelai, ſororem habuit Margaretam: quæ nupta comiti Flandriæ Ludouico, filiam illi peperit ſui nominis. Hæc unum experta matrimonium, datur poſtea Philippo audaci Burgundiæ principi filio Ioannis Franciæ regis cognomẽto boni. Is igitur Philippus ex hac vxore filios tulit, Ioannem, Antonium, & Philippum. Ioanni vtpote natu maximo

Bur-

Burgundiæ principatum reliquit. Antonius qui inter Ioannem & Philippum medius erat filius, curante id patre, ſufficitur in Brabantiæ ducatu magnæ materteræ ſuæ Ioannæ, quæ ſine liberis defuncta erat.

DE HIS QVAE INITIO PRINcipatus fecerit Antonius.

ANtonij patre Philippo Burgundionum principe geniti maternum ſimul ac paternum genus ab regibus ortum. Hic à ſuſcepto Brabantiæ principatu, acerrimus extitit punitor hominum ſceleratorum, præcipue parricidarum, & qui pauperes opprimerent. Floruit, & in optimo ſtatu fuit res Brabantica ſub hoc principe tam ſtudioſo æquitatis, qua ſublata è medio ſtare non poteſt hominum ſocietas.

DE MATRIMONIO *eius & liberis.*

IN matrimonium accepit Ioannam Simpoliam, in qua muliere cum forma excellenti ac generis claritudine, probitas morum ex æquo certauit. Liberos habuit ex hac coniuge Ioannem & Philippum filios & filiam quæ iuuenis deceſſit. Anno gubernationis Brabanticæ primo, vxorē ex valetudine amiſit, quam quum vnice ac perſeueranter viuam dilexiſſet, etiam defunctam honorificentiſſime extulit, corpus Vueram deportatum atque ibi loci ſepultum.

DE

DE DVOBVS ILLVSTRIBVS *uiris & eximijs Theologis.*

APud Pariſium eadem tempeſtate claruerunt eximij duo Theologiæ profeſſores, Petrus ab Aliaco, poſtea factus antiſtes Cameracenſis & Cardinalis. Alter Ioannes cognomento Gerſon, eius ſcholæ cancellarius, vtriuſque ſtudiorum pie ac vtiliter ædita monumenta ad poſteros manarunt. Per idem tempus apparuit ſtella crinita, inuſitata magnitudine, prodigium id portendit cædem Ludouici ducis Aurelianenſis, bellum Leodinum, quę breui poſt ſequuta ſunt mala.

DE MOTV EXORTO *apud Leodinos.*

TOta Leodienſium regio maximis de hinc motibus obnoxia fuit, ob duos electos antiſtites. Traiectum ad Moſam vbi agebat electus alter bis obſeſſum à Leodinis. Poſterior obſidio hebdomadas ſexdecim tenuit. Non multo poſt magnorum principum armis ac viribus adiutus electus qui Traiecti erat, Ioannes à Beyeris contra Leodinos egreſſus, magno eos prælio ſuperauit, cæſis quadraginta milibus, & in his Theoderico Perwoſio quē altero deiecto, illi ad epiſcopatus dignitatem prouehere ſunt conati. Victor Ioannes Leodium ingreditur, ſumpto de his ſupplicio qui partis aduerſæ fuerant.

DE

DE MATRIMONIO
eius & dote.

DVxit poſtea Antonius vxorem Elizabe tam,& hanc excellentiſſima forma mulie rem, Bruxellæ pompa & apparatu plane regali, in ducaria domo celebratæ nuptiæ. Do tis nomine accepto Lucenburgenſi ducatu. An tonius cum valido exercitu agrum eius gentis ingreſſus, eos qui parere nouo principi recuſa rent, breui ad obſequium redegit, partim bom bardarum ictibus diſturbatis caſtellis, partim armata manu captis, aut igni abſumptis. Item cæſis magna copia ducibus.

DE VIRTVTIBVS EIVS
in bello, & Sigiſmundo rege
Romanorum.

HIc Antonius vir acer fuit ac ſtrenuus, in excitando milite ad pugnam, nulli ſecun dus, & hoſtium nullis copijs vnquam de territus, prælium primus inibat, victis indul-gens ſi veniam petiſſent, in omni re agenda ſo lers, & labore infatigabilis erat. Poſt domitos atque ſubactos Lucenburgenſes Aquiſgranum venit cum decem milibus equitum. Sigiſmun-dus rex Romanus, vbi corona de more dona-tus, aliquot manſit hebdomadas, Antonij Bra bantiæ principis congreſſum operiens. Qui quum non veniret (amici enim diſſuadebant) ex Aquiſgrano Coloniam Sigiſmundus pro-ficiſcitur. De quo principe illud in primis di-

D gnum

gnum memoria, quod ipſe ſtudio latinæ lĩnguæ deditus, ſæpe grauiter accuſauerit Germaniæ principes, qui ſermonem latinũ odiſſent, aut linguæ pulcherrimæ Gallicum, aut aliud quoduis idioma præferrent.

DE CÆDE ANTONII.

ANno à Chriſto nato M.cccc.xv. Angli, neſcio quam belli cauſam aduerſus Gallum prætendentes, cum valida manu egreſſi, iuxta Morinum conſederunt, nec multo poſt cum hoſte circa Blangium (viculus hic eſt non longe à Morino diſsitus) pugnatum utrinque cruento quidem Marte, ſed à Gallis multomagis. Perijt hoc congreſſu cum multis alijs nobiliſſimis viris Antonius Brabantiæ dux, qui Gallorum regi auxilio venerat, alios in poteſtatem redactos, victor Anglus crudeliter necauit. Antonij corpus tertio die repertum inter iacentium cadauera, deportatur: exceptũ primo honorifice à Tornacenſium epiſcopo, inde Bruxellam delatum, ponitur in templo diuæ Gudulæ ſacro. Hic celebratis de more exequijs, non ſine grauiſſimo totius aulici ordinis & patriæ dolore ac lachrymis auehitur Vueram, vbi ſepulturæ datum eſt, iuxta monumentum prioris coniugis Ioannæ Simpoliæ, cuius alio fecimus loco mentionem.

DE IOANNE PRINCIPE *Brabantiæ, & coniugio eius.*

Duo

DVo ſuperſtites liberi Antonio fuere, Ioannes natu maior,tamen annos duntaxat natus tredecim, Brabantiæ principatum adijt. Annum agens ſextumdecimum,vxorem accepit Iacobam filiam ducis Guilielmi à Beyeris,comitis Hannoniæ & Hollandiæ. Fuit aliquandiu inter eos mutuus amor. Euenit poſtea diſceſſio , cuius inuenio cauſam fuiſſe, quod proceres qui marito adhuc iuueni præerant,ſuo arbitrio mutata omni regiminis formâ,& ſummotis,quibus ab ineunte ætate mulier aſſueuerat, pediſſequis, alias illi & ignotas dederint. Quod, quam iniquo tulerit animo,ſatis inde colligi poteſt ,quod ſub id tempus in Angliam traijciens, illic viuo adhuc Ioanne,duci cuidam Glouceſtrio nupſerit,fratri eius qui tum in inſula regnabat.

DE ADVENTV GLOVCESTRII *cum exercitibus in Hannoniam.*

TOt inde ſunt orta diſſidia, tot ſequuta certamina,varioq́; euentu depugnata, Gloucestrius contracto in Anglia exercitu,Caletum peruenit cum Iacoba. Inde ad occupandam vxoris nomine Hannoniam proficiſcitur. Et multa iam loca ſibi ſubiecerat , quum Ioannes dux Brabantiæ veritus ne ſimili caſu Hollandiam quoque & Selandiam amitteret, vndiq; amicorũ principũ fide implorata,præfecit gubernandæ Brabantiæ fratrẽ ſuum Philippum.In rebus gerendis ſolertẽ,&laboribus

infatigabilem virum. Ipſe inde profectus ab Hollandiæ, Phryſiæ, & Selandiæ populis ita excipitur, vt tam prompta humanitas & beneuolentia ſingularis efficere potuerint, vt animo æquiore toleraret mala omnia, quibus vno tempore circumuallabatur.

DE INCVRSIONE HOSTIVM *in Brabantiæ agrum.*

GLouceſtrius vbi audiſſet in Brabanti fidem ceſſiſſe, Hollandiæ ac Phryſiæ ciuitates illico emiſit armatam manum, quæ in Brabanticum agrum tumultuoſe effuſa, in miſeros agricolas, nullum fere crudelitatis genus non exercuit, violata templa, per omnem ſexum euagata cædes, ad ſtuprum raptæ virgines. Facti his de rebus certiores, qui primaria poteſtate in Brabantia gubernabant, ducis permiſſu Niuellas cum inſtructo ad hoſtium motus inhibendos exercitu miſerunt principem Vueſmalium, & Ioannem Glimes cognomento, qui ſtrenue defenſis finibus, interim ſæpius leuia quædam prælia cum hoſte commiſerunt.

DE VICTORIA ADVERSVS *Glouceſtrium apud Braniam comitis.*

FIrmauerat Glouceſtrius militari præſidio Braniam Comitis (ita enim vulgo nominant id oppidulum) vnde miles ſubinde excurrens, Brabanticum agrũ ferro flammaq; fœdabat. Itaque die quodam, Vueſmalius &

ali-

aliquot alij cum ſuis copijs ad Braniæ muros acceſſere. Quod videntes Angli, qui locum præſidio obtinebant, plenis repente portis effunduntur, vix tentato prælio, ſimulat fugam Brabantus, donec longius ab oppido extractã videt Anglorum aciem, hic circumacto celeriter agmine, in hoſtem reuertitur, fuitq́; id prælium multo prioribus atrocius. Multi quidem Angli cæſi ſunt, multi grauiter vulnerati, multi etiam capti. Cæteri in vrbem trepidi ſeſe recipiunt.

OBSIDIO BRANIÆ, ET
eiuſdem deditio.

NOn multis inde diebus interiectis, tota Brabantia in Anglos arma induit. Ab Traiectenſibus ad Moſam, à Philippo Burgundionum principe, qui nepos erat ducis Ioannis, ab Tornacenſibus auxiliares copię adfuerunt. Exercitu luſtrato, recenſa traduntur, præter Burgundi & Tornacenſium appendices, milia hominum ſexaginta. Cum his viribus ducis frater Philippus, rei bellicæ vir ſcientiſsimus, Braniam circunſedit, quum omnia prius circa vrbem populatione & ignibus afflixiſſet. Iam compluſculos dies obſidio tenuerat, quum propius accedens oppugnare oppidum eſt adortus, & ſi opere ac natura egregie munitum, ſtrenue autem ſe defendentibus Anglis, plurimi è noſtris muro deiecti, periere. Noctis interuentus prælium diremit.

Poſtridie ab his qui intus erant pax fruſtra tentata eſt. Recurrere ad arma cupientibus Brabantis. Et iam atrocior fuiſſet hoſtem adorta oppugnatio, niſi vltro poſitis armis ſe dediſſet. Ita redactum in ſuam poteſtatem oppidum, Philippus incendio abſumpſit. Ex Branienſibus, qui fuerant defectionis ad Glouceſtrium autores, alios laqueo necauit, alios gladio ſubiecit.

EIECTVS HANNONIA *Glouceſtrius.*

DEletæ atque euerſæ Braniæ fama, perculſæ Hannonienſium vrbes aliquot, ſtatim mutatis animis, Glouceſtrium eiecere. Quo facto in gratiam ſunt à Brabanto recepti. Poſt tam lætam victoriam egreditur cum ſuis Philippus ad reliqua Hannoniæ oppida recuperanda. Sed maximo niuium caſu, & continenti pluuia repulſus in itinere ſubſtitit. A Glouceſtrio venit interim legatus, nuncians mox adfuturum illum, vt cum Philippi copijs dimicet, verùm expectatus quadriduum totum, non venit. Haud multo poſt abeuntem Brabantum, inſequuta eſt alia manus Anglorum, vt ſic improuiſum opprimeret. Non eſt tamen hoc loco dimicatum, fugientibus Anglis, quum primum vidiſſent hoſtem egregie ad pugnam inſtructum.

IACOBA EX HANNONIA GANdauum deuecta.

Anno

ANno dominicæ natiuitatis M.cccc.xxv. Ioannes Brabantię dux obſedit Bergas in Hannonia, vbi tunc temporis Iacoba cum ſuis manebat. Adhuc tenente obſidione Philippus Burgundię princeps venit Duacũ, vbi colloquutus cum Ioanne principe, conſiliũ dedit, vt autor & cauſa belli totius Iacoba in Burgundiam aueheretur, donec Rom. Pont. decreto ad maritũ ſuum ipſa redire cogeretur. Senſit agi inter principes mulier de ſe traducenda. Veniens igitur in exercitum ducis, Engelbertum Naſſauium lachrymantibus oculis rogat, vt is apud Ioannẽ principẽ efficiat, vt ſibi in oppido aliquo, aut arce Brabantiæ liceat manere, quod non impetrauit. Deuecta Gandauũ, Valenſenas dux ingreſſus, magno ciuiũ fauore et officiorũ frequẽtia accipitur. Miſit poſtea Bergas Hannoniæ duos è proceribus, qui ſuo nomine & eius vrbis acciperent principatum.

DE PRÆLIO MEMORABILI IN *Zelandia, & quibuſdam alijs.*

EOdem anno, menſe Iulio, allatũ eſt Glouceſtrio ad reparandum bellum, promiſſa ab Anglis octies centum millia aureorum, ad hæc xx. millia armatorum peditum. Promiſiſſe ferebatur & Scotus auxiliares copias. Itaque rebus alijs omiſſis dux Brabantus, Hanoniæ vrbes & arces, validis firmat præſidijs, ſimul ad cognatum ſuum Burgundiæ principem literas dedit, quibus ille certior factus,

Glouceſtrium ducem totis viribus bellum renouare, Ioanni reſcripſit adfuturũ ſe cum exercitu, ſi quid Anglus hoſtile fuiſſet molitus. Ioannes quum ſe videret non ſufficere tot gubernandis prouincijs, Burgundum Hannoniæ præfecit & Selandiæ. Per idem tempus Iacoba clanculum ſe Gandauo ſubduxit in Hollandiam, vbi quum facile eius terræ nobiles viros aliquot, & nonnulla etiam oppida ad ſui obſequium retraxiſſet, intellecta re Glouceſtrius, miſit ex Anglia claſſem, In Hollandiam ductu principis cuiuſdam Filwaterij, qua claſſe defenderet ſe & ſuos Iacoba. Non multo interiecto tempore, quum dux Burgundiæ Philippus, quem Ioannes Hollandiæ præfecerat, audiſſet in Selandiam applicuiſſe naues Anglorum ad inſulam expugnandam, noctes dieſque itinere continuato accurrit cum manu validiſſima. Hic totis viribus vterque dux in aciem deſcendit. Fuit ab initio anceps certamen, ad poſtremum Burgundus egregie vicit, cæſis tribus Anglorum milibus, ex omni ætatis flore selectis. Commiſſum eſt prælium hoc memorabile in agro pagi percelebris, qui noſtrate lingua dicitur Brouwershauen, ad annum ſalutis milleſimum, quadringenteſimum, xxv. Paucis poſt diebus Romæ declaratum â Cardinalibus, Iacobam ſine iuſta cauſa feciſſe cum Ioanne diuortium, quo accepto nuncio, Glouceſtrius aliam duxit vxorem.

Iaco-

Iacobam tamen Ioannes non recepit, poſteaq̃ ſupremi ordinis Antiſtibus viſum eſt ad publicam quietem conducere, vt illa ad certũ tempus ſeruaretur apud Sabaudiæ ducem cognatum ſuum.

CONDITVM LOVANII *Gymnaſium.*

IOannes tot bellis defunctus, quum eſſet omnis religionis bonarumq́ue artium vir amãtiſſimus, Louanij Gymnaſium viris vndiq; doctiſſimis accerſitis inſtituit. Quidam ſcribũt eum rogatu primorum ciuitatis hoc feciſſe, ne inteſtinis aliquot certaminibus, diminuto ciuium & artificum numero, vrbs in poſterum deſerta maneret. A Martino quinto, ea tempeſtate Romano pontifice impetrata priuilegia, quibus vſque in hodiernum diem vtitur hæc ſchola. Initio conditi gymnaſij licebat in omni genere diſciplinarũ profiteri ac docere, præterquam in Theologia, ſed poſtea eſt impetratum, vt & huius ſtudij profeſſores, in eadem ſchola publicitus docerent. Profeſſio inchoata eſt Calendis Septembribus, aut vt quidam volunt, pridie natalis deiparæ. Anno incarnationis dominicæ, M. cccc. xxvj.

QVIBVS INCOMMODIS IACOba Hollandiam affecerit.

VNo extincto incendio plerunque naſcitur alterum. Manebat Schoonhouiæ oppido Hollandiæ Iacoba, quum & ſolertia qua-

dam pertractis ad ſe Goudanis ciuibus armato milite non parum affligeret eius terræ ciuitates, quæ aduerſæ partis erant. Iacobæ ſe adiunxerat princeps Seuenberganus, & ipſe terra marique Hollando infeſtus. Quo audito, Burgundus reduxit ea in loca exercitum, ac Seuenberganos arctiſſime obſedit, pecuniæ interim haud paruam ſummam promittens Seuenbergę principi ſi bello abſiſteret. Quod vbi cõſtanter negaret ſe facturum, & iam propius vrbem conſideret cum copijs Burgundio, tandem ſe dedidere Seuenbergani. Princeps, quo inuito hæc facta erat deditio, fugatus eſt.

DE MORBO IOANNIS, *& morte.*

POſt hæc Lyræ oppidulo Brabantiæ conuentus principum habitus, vbi confectis rebus, Ioannes cum fratre ſuo iuniore Philippo comite Simpolio profectus Bruxellam verſus pridie palmarum antequam ad locum deſtinatum peruenire potuit, graui morbo implicatur. Poſtridie quam rediјt Bruxellam, nihil prius habuit, quàm accerſito ad ſe medico animæ, de contractis per totam vitam noxijs confeſſionem facere. Inde vbi, qua par eſt, veneratione, corpus ac ſanguinem domini cum accepiſſet, paucis diebus mortem obijt ante reſurrectionis feſtum. Anno à Chriſti regis ortu Milleſimo, quadringenteſimo, vigeſimo ſexto, ætatis xxiiij. Conditorium opti-

timi huius principis viſitur Vuere ante aram maximam in æde Ioanni Euangeliſtæ ſacra. Fuit Ioannes in rebus aduerſis omnino forti et infracti animo, iuſti & æqui tenax, nemo religionis ſtudioſior, nemo dei amantior, nemo affabilior, nemo clementior. Tam munificus in pauperes, vt ij vno ore omnes Ioannẽ pauperum patrem appellauerint. Ioannis huius tẽporibus, anno Salutis Milleſimo cccc. xxj. Nocte quæ præceſſit feſtum Elizabeth vi tempeſtatis & aquarum violentia ruptis aggeribus, in Hollandia pagi ſeptuaginta periere. Sunt & in Phryſia, & Zelandia euerſæ domus ac villæ. Perijt ingens quoque mortalium numerus. Fruſtra alij loca editiora camporum, alij turres ac tecta petebant. Spumeus amnis exiens oppoſitas euicit gurgite moles, fertur in arua furens, cumulo camposque per omnes cum ſtabulis armenta trahit.

DE PRIMO PHILIPPO BRAbantiæ *principe.*

MOrtuo Ioanne, frater eius Philippus gubernationem ſuſcepit. Antequam id fieret, cupidus viſendi ſepulchrum domini cum, Romam proficiſcitur vt à pontifice maximo impetrata facultate, q̃ primum quod in animo erat, conficeret. Pontifex non ignarus periculorum itineris, exarſerant enim bella quædã inter Cypri regem, ac Turcam, non eſt paſſus ducem

ducem abire. Sed apud ſe retētum aliquandiu, humaniſſime habuit.

VILVORDIÆ CONVENTVS, *& alia quædam.*

REuerſus ex Italia princeps, Viluordiæ in Brabantia celebrem habuit conuentum, vbi ſumma cum prudētia leges quaſdam à maioribus ſtatutas, ad vtilitatem communē ſuorum, retractandi autor fuit. Aſciuitque ſibi cancellarium Ioannem cognomento Boutium, qui vir erat grauis, prudens, et multis experimentis eruditus. Secundum hæc pagos, arces, & quæ alia ſuperiorum culpa principum ad priuatos deciderant, recuperare ſtuduit. In hoc à ſingulis oppidis certa eſt pecuniæ ſumma principi adnumerata. Ioanni Boutio adhuc viuo (ſed cui, vt opinor, ætas & valetudo ſuadebāt otium) Princeps Louanij in ciuica domo, præſentibus ciuitatum primoribus, dedit ſucceſſorem Ioannem Gyllaynum, patria Brabantum, qui antea fuerat Leodij cancellarius. Viri huius prudentia ac ſtudio factum, vt pax altiſſima fuerit inter Philippum, & Leodinorū antiſtitem.

BELLVM LEODINORVM *cum Namurcenſibus.*

SVB id tempus bello petiti Namurcenſes à Leodinis. Qui tranſportatis in territorium copijs, multas arces ceperunt, captas ſolo æquarūt, propter ademptos ſibi pagos aliquot.

Mox

Mox & Bouinia eſt atrociter oppugnata. Qui bus auditis Burgundionum dux Philippus, eius ditionis proximus hæres, armatos emiſit, qui ex Namurco, velut arce quadam, ſæpius Leodienſem agrum incurſantes, multis eã gentem affecerunt incommodis. Eratq́; hic rerum ſtatus. Illis in locis quum Philippus Brabantię princeps, nunc per literas, nunc per legatos ad pacem finitimos hortaretur, quæ quum nullis rationibus ſarciri poſſet, menſium aliquot induciæ pactæ. Quibus retinentibus ſperabat ſe Brabantus ad ęquas pacis conditiones vtroſq; retracturum.

DE FVTVRA CONIVGE *& morte Philippi.*

MIſit poſtea è proceribus Engelbertum Edingum, & Boutium principem, cum trecentis equitibus, qui accerſerent ſibi deſponſatam filiam Ludouici regis Sicilię, Iolentam nominatam inuenio. Erat ea ventura ad vrbem Remenſem, vbi tradita ſummatibus à principe miſſis in Brabantiam deduceretur. Interea Philippus graui morbo correptus, humanis deceſſit Louanij, quum rerum potitus eſſet annos tres, menſes totidem. Hoc gubernãte Philippo, tam horrende mota & cõcuſſa eſt terra pluribus locis, vt vnquàm alias hominũ memoria. In Cathalonia hoc tremore viginti vrbes ſunt euerſæ.

Quo-

QVOMODO BRABANTIÆ PRINcipatus ad Philippum Burgundiæ ducem peruenerit, eiuſdem uxores & liberi.

SIne prole iam defunctis Anthonij liberis, omne ius principatus Brabantici deuolutū eſt ad Philippum Ioannis Burgundiæ ducis filium. Is enim Ioannes Anthonio fratri iuniori hac lege ducatum Brabantiam ceſſerat, vt ſi vel ipſe Anthonius vel eius liberi ſine hæredibus neceſſarijs decederent, ius rediret ad ſuum genus. Itaque Philippus patre Ioanne Burgundo natus, ab initio adminiſtrationis tam ſingulari vixit modeſtia, vt plurimum diligeretur ab omnibus, & in magno etiam honore ſit habitus. Obuenerunt ei poſt cædem patris prouinciæ: Burgundia, Lothoringia, Brabantia, Limburgia, Flandria, Arthesia, Hannonia, Hollandia, Selandia, Phryſia, quibus omnibus ſumma prudentia præfuit. Vxores duxit omnino tres, vnam Michaelem, Caroli ſexti, vt alij ſeptimi, Gallorum regis filiā virginē, ex qua liberos non tulit, quum maxime cuperet. Hæc defuncta ſepelitur Gandaui in cœnobio diui Bauonis. Deinde in matrimonium accepit Laudam quandam & nobilem & egregia forma mulierem, quæ & ipſa nihil ei peperit liberorum. Poſtremo coniugem habuit Yſabelam Portugaliæ regis filiā, ex qua Anthonium & Iodocum, quos pueros amiſit

amiſit, poſtremo Carolum ſuſcepit, qui patri ſucceſſit in principatu, de cuius rebus geſtis ſuo loco dicetur.

CÆDES PATRIS PHILIPPI, *bellum in Gallia geſtum à Philippo, & Anglorum rege.*

NOndum factus Brabantiæ dux, bellum Philippus geſſit cum Gallis, vt patris ſui Ioannis indignam cædem vlciſceretur. Quidam hunc tradunt oppido Galliarum, cui Monſteriolum nomen eſt, interemptum. Quo loco dies principum conuentioni dictus erat. Cædis authorem fuiſſe Dalphinum, qui poſtea rex factus Caroli ſeptimi nomen accepit. Robertus Gaguinus rerum Gallicarum ſcriptor, conuentu (inquit) inito quum hinc atq; hinc permulta de præteritis iniurijs refricarent, ſubito quidam ex his qui Dalphinum ſequuti eo venerant, ira accenſus educto gladio Burgundum obtruncat. Innocentiæ Caroli Dalphini argumentum fuiſſe Robertus tradit, quod ad cædem viri expauerit faciem à percuſſoribus auertens, Patre occiſo Philippus cum Anglorum rege Henrico Gallici nominis hoſte fœdus & amicitiam iungit. Ab his duobus ea tempeſtate Galli ſunt armis inclementer vexati, adempta oppida, vici concremati, ſolo æquatæ ſunt arces. In quo ſtatu exactis aliquot annis, Gallorum rex Carolus ſeptimus, omnia quæ ademerat hoſtis recupe-

recuperauit, puellæ cuiuſdam auxilio. Hæc dicta Ioanna viginti annos nata, regem adiens ideo ſe veniſſe conſtanter affirmauit, vt eum in regnum reſtitueret, deum ita decreuiſſe, vt ſe duce, Aurelianenſes quos tum arcta premebant obſidione Anglorum exercitus, liberarētur, & Anglis tota Gallia expulſis, ipſa Remos Carolum perduceret, vbi more maiorū inungeretur, de quibus omnibus oracula diuinitus accepiſſe ſe dicebat. Hæc & alia pleraque Gaguinus. Ego ad ea venio, quæ poſt Brabantiæ ſuſceptum principatum memoratu digna Philippus geſſerit.

DE OBSIDIONE CALETI.

ANno dominicæ incarnationis Milleſimo quadringenteſimo triceſimo ſeptimo (ita enim inuenio) Philippus quum non bene conueniret inter eum & Anglorum regem, Caletum in Flandriæ finibus ſitum oppidum (quod tum Anglo parebat) valida manu obſedit. Nullum hic inuenio memorabile facinus æditum, & antequam vrbs tentari cœpta, obſidio ſoluta eſt, cauſam eius rei diximus in libello de Hollandiæ omniū principum rebus geſtis. Lego hac obſidione irritatos Anglos in fines Brugenſium excurriſſe populabundos magis quam iuſti more belli. Quos adorti Brugēſes, fugant, & prope duo milia cædunt.

DE REBELLIONE BRVGENſium *aduerſus Philippum.*

HAnc victoriam ſequuta eſt Brugenſium rebellio ob adempta priuilegia, quam eo progreſſam inuenio furoris, vt contra ipſum etiam principē non ſolum arma ſumpſerint, verumetiam gladio ſubiecerint eos, qui Philippum vibi exitium minantem iuuiſſent. In commentarijs rerum noſtratium lego, Principem, vbi Brugas obſidere conſtituiſſet, ſimulaſſe ſe cum exercitu profecturum aduerſus Hollandos, vt eam gentem aliquanto faceret obſequētiorem. Idq́; vt facilius vulgo perſuaderet, mille, & quingentos armatos præmiſit Antuerpiam, qui inde ſtatim in Hollandiā traiecturi videbantur. Interea ipſe cum cętera manu in Brugenſem agrum egreſſus, vbi appropinquare oppido cœpiſſet, adæquitanti ſibi principi Lillidamo bellicoſiſſimo viro, dixiſſe fertur: Hæc eſt illa Hollandia quam ſubigere conſtitui, Brugas digito commonſtrans. Quod ſimul atq; Lillidamus intellexiſſet, animo exhorreſcēs, domine mi inquit, ſuperi prohibeant, nolim te quicq̃ tale incipere, & noſtro omnium malo experiri tumultuantis vulgi rabiem, ſi tamen ita fixum immotumq́; ſedet animo, nullum equidē pro tua, hoc eſt, principis mei ſalute periculū effugero. Hæc ille. Philippus tanq̃ cum ſuo milite in Hollandiam profecturus, intra vrbem à Brugenſibus qui nihil ſuſpicabantur mali recipitur. Verum non multo poſt vbi animaduerſum eſſet omnia minus agi

ſyncere, Brugenſes clam arreptis armis vrbe media ſeſe intra domos occuluere, certi nihil incipere, nihil mouere priuſquam ducis miles hoſtilem oſtenderet animum. Erant enim in euentum circa forum diſpoſiti armati cum ingentibus machinis, qui in primum clamorem hoſtium omnem principis exercitũ ſolo bombardarum ſonitu in fugam egerunt. Ipſe dux periculo proximus, opera cuiuſpiam fabri, qui à tergo portarum fores effregit, vix elapſus eſt. Poſtea vero ne propter vnius rebellionem vrbis nimium effunderetur humani ſanguinis, alia via rebellem populum domare ac ſubigere cogitabat. Vetuit igitur omnibus ſuis prouincijs recipi Brugenſes, & pro hoſtibus haberi voluit. Vnde factum, vt qui antea Brugis negociatores velut emporio noſtri orbis verſari conſueuerant, vrbe relicta alio habitatum conceſſerint. Hoc videntes Brugani ciues, rabie tandem poſita, pacem petunt. Quam his legibus impetraſſe dicitur, vt octodecim viris, quibus authoribus rebellatum fuerat, ſupplicio admotis tota ciuitas ad vnam ferme milam extra vrbem nudatis plantis duci ſupplex occurreret. Quod cum ita factum eſſet, dux oppidum ingreſſus, haud aliter atque numen quoddam cœlo demiſſum excipitur.

DE EXPVGNATO PER EVM *Lucenburgo.*

Non

NOn multo poſt adfertur Lucenburgenſiũ principem Elizabetam è vita exceſſiſſe ſine liberis. Igitur Philippus ad quem lege rediſſe putabatur hæreditas, cum ſatis numeroſo exercitu profectus, irrequieto ductu, Lucenburgum eius regionis primam vrbem venit, quam totos quindecim dies perpetua fatigatam obſidione, tandem cœpit opera Cornelij nothi ſui bellicoſiſſimi viri, qui ſchalis in tempeſta nocte admotis muros conſcendit, & captum oppidum patri aperuit.

CONSTANTINOPOLIS *expugnatio.*

HVius principatu anno quinquageſimo ſecundo vt Sabellicus, vt Gaguinus tradit, tertio, ſupra milleſimũ & quadringenteſimum noſtræ ſalutis, à Turcarum rege Machomete capta direptaque eſt Conſtantinopolis. Cuius vrbis alienatio, vniuerſæ Chriſtianorũ genti grauis, Genuẽſibus vero ac Venetis longe fuit grauiſſima. Quibus cum erepta Conſtantinopoli in Pontum & Scythiam nauigandi omnis adempta facultas videbatur.

DE EXACTIONE FACTA IN *Hollandia.*

EOdem fere tẽpore Philippus, neſcio quo prætextu ingentem ab Hollandis pecuniam exegit. Quæ primum negata à waterlandis (ſunt ij populi Hollandiæ) magnos iterum tumultus excitauit. Reſpondẽtibus enim waterlandis non ita florere ſua oppidula, vt

cæterarum Hollandiæ vrbium munificentiæ reſpondere poſſent. Illico miſſi ſunt à principe legati, qui vel inuitos ac renitentes eos ad id pecuniæ perſoluendum traherent, quumq; nec eo modo quicquam proficiſſent, iuſſu principis eo immiſſi armati opulentiſſimos quoſque abduxerunt Hágam comitis. Qua violentia tantum pecuniæ extortum eſt, vt præter eam quæ exigentium & recipientium ſitim explere potuit, multum etiam ſuperfuerit ad luxum ac delitias aulicorum. Et vtinam à ſuperiorum principum conſiliarijs omnino peſtilens inductum exemplum hodie non tanto ſtudio imitarentur omnes.

DE EXACTIONE IN GANDAuenſes, *& rebellione eiuſdem populi.*

SExennio poſt Philippus quum eſſet adhuc animo ſatis infenſo in Gandauēſes propter ſolutam nuper horum ambitione obſidionem Calyſiæ, grauiſſimis exactionibus eos diuexare ſtatuit. Proinde quum nihil impetraſſet eorum quæ petierat, armis vtrinque agi cœptum eſt. Princeps apprehendere & in cuſtodiam ac vincula conijcere Gandauenſes ac horū fautores. E diuerſo illi omnes qui Philippi partibus fauebāt, indignis modis tractare ſunt auſi. Eſt præterea ſæpius inter eos collatis vexillis acie decertatū, nunc his, nūc illis victoribus, obſeſſum viribus Gandauēſium Audenardū, ſed fruſtra obſeſſum. Prius enim q̄ in tanto

to apparatu geſtum eſt quicquam memoria dignum, Gandauenſes in fugam conuerſi multos è ſuis amiſere. Ad Philippum interim defecerunt omnia pene Flandriæ oppida, quę rerum mutatio tantum abeſt, vt Gandauenſibus feroci hominum generi quicquam animi ademerit, vt non multis poſt diebus etiam Teneramūda Flandriæ ſatis munitum oppidum ſit ab ijs tentatum, ſed infœliciter (vt exitus docuit rei) tētatum. Illic enim hoſtilibus oppreſſi inſidijs multi occiſi ſunt qui pugnę ſuperfuerunt, ñ poſtea cum Teneramundanis iterum congreſſi, proſpere dimicauerūt cęſis hoſtibus. Nec multum inde dierum interceſſit, quum vtrinq; nouo coacto exercitu, iterum infeſtis ſignis concurſum eſt. Quo prælio Cornelius Philippi nothus (cuius alio loco memini) occubuit, ſepulchro illatus poſtea Bruxellæ in templo D. Gudulæ. Pater huius tam ſtrenui filij præmatura morte vehementer commotus, Hollandorum implorauit opē. A quibus Philippo miſſus exercitus, primo contēptui fuit ac ludibrio Gandauenſibus. Cæterum vbi ſerio agi cœptū eſt, Hollandi ſuperiores fuere. Quibus ob ſtrenue nauatam in ea pugna operam, gratijs actis, Philippus ad expugnandas tres Gandauēſium arces conceſſit, quæ natura & opere multo erant munitiſſimę. Captis breui ſpatio duabus, tertiam adoritur. Quod vbi eſſet Gandaui renunciatum, continuo egreſſis illis, cum florentiſſi-

tiſſimo exercitu, princeps improuiſus occurrit. Certamen fuit vtrinque cruentum. Sed Philippus egregie vicit ſexdecim, vt inuenio, Gandauorum milibus occiſis. Hac demum clade fracti & conſternati Gandauenſes pacem ſupplices petunt, qua data, Princeps vrbem ingreſſus maxima cum veneratione excipitur, Gandauiana magnificentia tractatur, ſanctiſſima fide dimittitur.

DE PHILIPPI FILIO DAVID *inaugurato Traiectenſium epiſcopatui, & obſidione Dauentriæ.*

POſt hæc Philippus omnibus modis egregius princeps de filio ſuo Dauid epiſcopatui Traiecten. inaugurãdo cogitare cœpit. Qua re intellecta Traiecten. qui Gisberto tum electo magis fauebant, certis argumentis oſtendere cœperunt, haud placere ſibi quod ageret Philippus. Cauſabantur enim non eſſe idoneũ Burgundi filium, quod conſtaret eum ex concubina æditum. Quibus cũ Philippus reſpondiſſet ſe habere apoſtolicã ſuper ea re diſpenſationẽ (vt vocant) nec ſic quidẽ placare eos potuit. Igitur fit via vi, & armis tẽtari res cœpta, breui eo deducta eſt, vt quẽ canonici elegerant maximis allectus promiſſis, Burgundo epiſcopatum ceſſerit, atq; ita Traiecti pacatis & cõpoſitis rebus oẽs belli reliquiæ in Dauentrienſes conuerſæ, qui noui antiſtitis imperium aperte detrectabant. In hos Philippus educta non con

tem-

temptibili manu totas octo hebdomadas vrbē eorum fruſtra obſedit, pluuio enim cœlo dies cōplures luculentus exercitus circa foſſas & paludes nihil agere inſigne potuit. Interea Ioannes dux Cliuenſium nihil prætermittens eorū, quæ ad pacem inter principem & Dauentrios componendam attinerent, eo rem deduxit, vt impetrata pace, nouum reciperēt Epiſcopum. Id quod haud grauate fecerunt, iam incommodis longe obſidionis edocti, inſcitiam eſſe aduerſus ſtimulum calcitrare. Itaq; abductis inde militibus ſuis, Philippus in Brabantiam reuertitur circa feſtum diem Archangeli Michaelis.

DE FVGA LVDOVICI DELphini è Gallijs ad Philippum Burgundum & eiuſdem Ludouici in Gallias reductione.

VIx iam redierat, vix iam reſperare cœperat à bellicis curis, atque negotijs princeps, quum Ludouicus Delphinus, cui cum patre Carolo Galliarum rege inimicitiæ erant, noſtra loca ingreſſus, ad eum ſe contulit fretus affinitate, quæ cum illo intercedebat arctiſſima. Nepotem igitur deſtitutum fauore ſuorum Philippus ea veneratione, eo excepit affectu, vt facile declararit ſe in affinem gerere animum parentis propitij. Itaq; exacto quinquennio in comitatu Burgundi, vſq; ad patris obitum, cum ingenti exercitu à Philippo in Gallias reductus, fratre natu minore, cui pa-

ter moriens Ludouici odio, regnum Galliarū teſtamēto reliquerat, vltro annis ac ætati cedēte, rex inungitur. Sabellicus Antonius, qui in parte operis ſui poſtrema rerū à Philippo geſtarum cōmeminit author eſt, apud quoſdam in ſuſpitionem veniſſe, Ludouicū veneno necari fratris iunioris. Quæ quidem res illi & inuidiam cōflauerit, & bellum pepererit, in quo tam infeſtum habuerit hoſtē Philippum Burgundum, quàm antea ſenſerit amicum.

DE EXPEDITIONE EIVS *in Turcas.*

ANno ſalutis noſtræ quarto & ſexageſimo ſupra milleſimum & quatercenteſimum Pontifex Pius ſecundus, quum nuntios & literas per omnē Europam miſiſſet, quibus ad bellum Turcis inferendum, reges ac populi inuitabantur. Philippo quoque Burgundo pontificiæ literæ ſunt redditæ, quibus rogabatur, vt ad tam pium, quàm neceſſarium bellum ſeſe pararet, paratus in tempora, adeſſet vna cum cæteris principibus Chriſtianis quàm primum tranſmiſſurus in ea loca, quæ per id tempus fidei hoſtis noſtrorum ignauia principum occupauerat. Acceptis his literis, optimus princeps non diſtulit, quantum potuit militum ex omnibus ſuis prouincijs conuocare, cum inſtructo exercitu ipſe haud dubie profecturus, niſi partim ſenio præpeditus, partim alijs implicitus malis, domi manere coactus fuiſſet.

ſet. Emiſit igitur Antonium nothum ſuum ingenti animo ac fortitudine virum qui copias duceret. Is ex Brabantia profectus, quum in Gallias veniſſet, longius procedere non eſt auſus, propter oſtenſas ſibi literas, quibus inerat, iuſſiſſe patrem Philippum, vt interficeretur. Hæ literæ vt poſtea compertũ eſt, non à patre (cui unice charus erat Antonius) ſed ab huius conſiliarijs aliquot, ſcriptæ fuerant in gratiam Ludouici Gallorum regis, cui ſoli cum Pontifice parum conueniebat.

DE NOVA DISCORDIA *apud Hollandos.*

ANno poſt Chriſtum in terris natum, M. cccc.xliiij. initium cepiſſe diſcordia traditur, quæ per longum tempus fuit inter eos qui ab hamo, & alios qui à piſce aſello nominati ſunt.

DE MORTE ET MORIbus eius.

OBijt Philippus ætatis anno ſeptuageſimo tertio, regni triceſimo ſeptimo, Dominicæ natiuitatis milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo ſeptimo, ad xvij. Calen. Iulij. Fuit hic princeps, quod non paucis incredibile videatur, pacis ac belli ex æquo ſtudioſus, inſignite pius, in omnes beneficus, humanus vt ſuperiorum principum nullus. In re bellica fortiór ne an felicior exti terit, neſcias. Moderationem & clementiam toto adminiſtrati onis

tempore mirabilem exhibuit. nouitq; iram ple runque diſsimulare ac vincere. Gemmarum, ſignorum, tabularum, & poculorum ex auro atque argento ſtudioſiſſimum fuiſſe legimus, in quibus comparandis ipſum prope ſuperauit Iulium Cæſarem, ditauitq; huiuſmodi rerum artifices vndique ad ſe accerſitos. Principes viros, ac nobiles matronas coluit, & ab his viciſſim ipſe in honore eſt habitus.

CAROLVS BVRGVNDVS.

DE NATIVITATE CAROLI, *& parentibus eius.*

NAtus eſt Carolus Digÿ, oppido Burgundiæ, anno partus Virginei iiÿ. & xxx. ſupra quadringenteſimum & milleſimum. iiÿ. idus Nouembres. Patrem habuit Philippum, de quo proxime dixi, virum longe optimum: Matrem vero Yſabelam, quæ marito ſuo præter Carolum, duos alios filios genuerat, quorum vnus adhuc infans, alter iam pueraſcens extinctus eſt.

DE STVDIIS EIVS *in pueritia.*

CArolus annos natus ferme duodecim, optimis moribus & liberalibus diſciplinis traditur inſtituendus, vt qui in ſpem ſucceſſionis tot prouinciarum aleretur, eoque breui peruenit meditando, exercendoque, vt natu grandior, & Latine loqueretur, & ſcriptores

veteres

veteres, etiam citra interpretem intelligeret. Quod certe tam rarum eſt in principibus noſtris, vt plurimum etiam placere nobis & criſtas erigere poſſimus de qualicunque ad ſummas eius virtutes, acceſſione doctrinæ. Imbutus eſt & muſicis, olim apud antiquos honeſtiſſimo ſtudio, quod hodieque ſuam retinet laudem apud quaſdam nationes. Doctos viros plurimum amauit. Et occaſione data prouexit, maior haud dubie futurus ingeniorũ Mecœnas, ni bellicis diſtrictus curis, mentem omnem & cogitationẽ ad arma conuertiſſet. Ego in cõmentarijs rerum Hollandicarũ inuenio, religionem adeo curę fuiſſe adhuc pene imberbi, vt preces horarias quæ canonicæ vocantur, legerit, nec vnq̃ omiſerit niſi multum occupatus. His filij progreſsibus, intantũ eſt gauiſus pater Philippus, vt ſæpius dixerit plurimũ ſe omniũ bonorũ largitori Chriſto debere, ꝙ talẽ eſſet illius benignitate ſucceſſorẽ relicturus.

DE DISSIDIO INTER *eum & patrem.*

CArolus iam primas adoleſcẽtiæ metas ingreſſus, accepit à patre comitatum Cadraleſij & quædam alia loca, è quibus annuũ reciperet prouentum. Accidit non multo poſt vt Ioannes quidam Coeſteynius à conſilijs Philippo patri cogitare cœperit, quomodo Carolum principis filium veneno necaret, erat enim hic illi inuiſus. Vt vero reſciuit Carolus, illico

illico ad patrem venit & non ſine lachrymis, exponens quod ægre eſſet, iuſſu parentis Coeſteynium apprehendit, apprehenſum & nepharij ſceleris conuictum ſupplicio admouit. Ex hac tam iuſta & ſalutari animaduerſione Carolo inexpiabilis cōflata eſt inuidia apud eos, ſine quorum conſilio, neque priuatim neque publice quicquam agebatur. Itaque his conantibus factum, vt breui pater à filio alienatus, primum omnibus bonis eum exuerit, mox etiam vetuerit edicto, ne quis illuſtrium virorum aut illi conuiueret, aut prodeuntem honoris cauſa ſequeretur. Hoc in ſtatu cum res patris Philippi repperiſſet Antonius nothus, è gallia tum reuerſus cum exercitu, poſthabitis rebus omnibus, nihil non tentauit, nihil non fecit quod ad fratrem Carolum patri reconciliandum pertineret. Philippus autem rogatus à multis & magnis principibus, vt nihil commeritum filium in gratiam reciperet, ſecum cogitans vnicum eſſe illum hæredem ſuum, ad ſe ex Hollandia quo is durante patris ira profugerat, reuocatum, amplexus in priſtinam dignitatem reſtituit.

DE PRIMA EIVS *expeditione.*

PRimam expeditionem vltro ſuſcepit in Ludouicum regem Gallorum, quem ad montem Henrici magno prælio deuicit. Is locus diſtat ab vrbe Pariſio ſeptem Gallicis milis.

milis. Carolus in ea pugna periclitatus eſt, nempe in collo graui vulnere accepto. Rex autem Ludouicus abiectis armis trepidus in arcem quandam ſe recepit. Deinde Pariſium regiam vrbẽ ingreſſus, plures dies intra muros ſe continuit. Interim ad Carolum victorem ſæpius miſſi legati, qui pacem peterent, qui omnia victum regem facturum dicerent, quæ victor Carolus petiuiſſet. Igitur his legibus tandem pax impetratur, vt omnes eas terras Burgundionũ principi Gallus redderet, quas antea vi tenuiſſet, his adiectæ tres ciuitatulæ, inter quas Pyrona. Carolus victor Bruxellam reuerſus, ingenti patris Philippi, deinde totius gaudio ciuitatis eſt exceptus, in eo enim congreſſu omnia ſpe, votisq́; maiora contigerant.

DE MORTE VXORIS *eius Yſabelæ.*

QVum adhuc in Galliјs Carolus abeſſet, vxor Yſabela mariti ſui longe amantiſsima, Gorici oppidulo Hollandiæ, in morbum incidit, contractum (vt quidam putãt) nimio Caroli deſiderio. Igitur conuocati peritiſſimi medici, ſuaſerunt, vt relicta Hollandia Gandauum veheretur, fore ſperantes vt filiolę (quæ in eadem vrbe per id tempus educabatur) iucundiſsimo conſpectu recreata, breui conualeſceret. Vbi vero Antuerpiam peruentum, mulieri adeo morbus inualeſcere cœpit, vt in diui Michaelis cœnobium deportata,

paucis

paucis poſt diebus expirarit. Sepulta inibi magnifice ante aram maximam. Fuit hæc mulier Chriſto deditiſſima. Struunt aliæ magnificas ædes in quibus omni delitiarum genere fruantur, Yſabela pauperibus impendit omnia. Legitur ſæpius paucis comitibus, inopum circuiſſe tuguria, quibus illorum ſubleuandæ egeſtati occulte pecuniam intulerit, eximio prorſus atque omni æuo memorabili exemplo.

DE EVERSIONE OPPIdi *Dionantenſis*.

ANno ſalutis humanæ M. quadringenteſimo ſexageſimo ſexto, Dionantenſes (horum oppidum Dionantũ viſitur ad Moſæ ripas) adiuti Leodinorum viribus late Brabantiam, Hannoniam, Namurcum, fœdis populationibus deuaſtabant. Multa interim contemptim loquentes de Philippo principe, cui per id tempus aduerſa valetudine impedito non licebat patrios tueri fines. Carolus igitur filius iniuriam nõ ferens, ex Artheſia (vbi tum erat magnis implicitus negotijs) Bruxellam redijt, atq; ibi conſcripto ſtatim exercitu profectus in Dionantenſes, eorum vrbem valide munitam cepit, captamq́ue euertit. Iuxta Dionantum & Bouiniam ad Moſam Pouluagium oppidulum, tunc etiam deletum & ſolo æquatum eſt. Viſuntur hodie domus aliquot reliquiæ euerſæ vrbeculæ, viſitur & puteus inſignis. Eodem temporis ſpacio erat Leodinos

quoq;

quoq; magno armorum apparatu inuaſurus, niſi vicinæ vrbis euerſione perterriti illi, ſupplices veniam petijſſent, quibus pro ingenita ſibi clementia Carolus noxam cõdonauit, acceptis ab eiſdem quinquaginta obſidibus, qui Louanium profecti, tantiſper ibi manerent, quoad Philippo patri (cui fuerat illata iniuria) omni ex parte ſatisfactum eſſet.

DE MORTE PATRIS EIVS.

NOn multo poſt Philippus pater, ablegato in Angliam Antonio notho ſuo, qui ab rege Eduardo quarto peteret, vti ſororem ſuam Margaretam, Carolo daret vxorem, Brugis eodem anno ægrotare cœpit. A proceribus qui tum aderant illic, fore ſperantibus vt breui reualeſceret Carolo filio qui id temporis Gandaui erat, nihil ſignificatum pro ximo triduo. Verum poſtea magis magiſque inualeſcente morbo, quũ non procul abeſſe à morte videretur, accerſitur filius, qui nocte dieq; cõtinuato itinere profectus, iam quidem grauiter affectum, ſed tamen ſpirantem adhuc patrem inuenit, manſitque cum eo. Defunctũ vero tam pijs eſt lachrymis proſequutus, vt aſtantibus ipſe lachrymas excuſſerit. Aſtantium quoque procerum & fœminarum illuſtrium ad principis caſum tanta eſt orta commiſeratio, vt præ nimio dolore parum animi compotes, alij clamorem extollerent, alij propemodum exanimati conciderent.

Poſt-

Poſtquam vero mors optimi principis fama ac nuncijs vulgata eſt, maximus repente luctus omnium occupauit animos qui Burgundicæ ditionis fuerunt. Annus, quo tam inclytus perijt princeps, fuit (ſi commentarij quos ſequimur, recte colligunt) milleſimus quadringenteſimus lxvij. humanæ ſalutis. Corpus eius inſepultum aliquandiu ſeruatum eſt in eadem vrbe. Decreuerat enim filius illud primo quoque tempore, in Burgundiam ſepeliendum auehere. Quod poſtea factum eſſe ſuo loco dicetur. Yſabela mater cum paucis annis chariſſimo coniugi ſuperuixiſſet, mortem obijt Arris, non longe ab oppido ſancti Odomari. Cuius etiam corpus in Burgundiam eſt auectum.

QVOMODO FLANDRIÆ ET *Brabantiæ principatum acceperit.*

POſt ſummum patris diem, Carolus cum ornatiſsimo procerum ſuorum agmine Gandauum properat. Quod vbi eſſet intellectum, occurritur ei ab vrbis primoribus, qui nouo & optatiſsimo principi aduentum gratulati, eundem introducunt, eſtque tunc impunitas conceſſa plus octingentis maleficis, qui cum principe Gandauum ſunt ingreſſi. Exceptus igitur omni ſpectaculorum genere, & vocibus vndiquaq; aggratulantium ciuium, principatui Flandriæ inauguratur. Sed pompam illam, ſed gaudia illa atque tripudia inopinatus luctus inquinauit. Nam tumultus inauguratio-

rationem ſequutus eſt, petentibus Gandauis omnia priuilegia ſibi reſtitui, quę Philippus pater illis ademerat. Eſtq́; populi furor eo graſſatus, vt ibi Carolus fuerit coactus facere, quæ illi vellent. Sub hæc profectus Teneramundã, miſsis Gandauum legatis, omnia reſcidit, quæ paulo ante illis metu potius quàm voluntate conceſſerat. Venit poſtea Louanium, primam Brabantiæ vrbem, vbi cum ſimili ſolennitate eius regionis principatum ſuſcepit, tanto omnium gaudio, vt beatos ſeſe clamarint, quibus tot animi dotibus excellentiſsimus princeps contigiſſet. Louanio Bruxellam profectus: in ea quoque vrbe ſingulari fauore excipitur, ac feſto die Margaretæ miro conſenſu ciuium in verba noui principis iuratum eſt. Huc ad eum reuerſis Gandauis, qui paulo ante per tumultum inſurrexerant, veniam petentibus ignotum eſt.

DE COMPOSITO PER EVM *tumultu Mechliniæ.*

EOdem fere tempore Mechliniæ exortus tumultus, qui velut incendium alia atque alia corripiens, eo ſerpſit, vt furore vulgi expulſis, qui rempublicam adminiſtrabant, præfecti domus ſolo æquata, bonaq́ue eius direpta ſint. Qua violentia princeps vehementer commotus, incredibili celeritate eo contendit vrbem deleturus, niſi orantibus multis nobilibus viris, vt ſanę parceret multitudini, hac

lege ignouiſſet admiſſum, vt quicquid priuatarum ædium antea vulgus per furorem euerterat, ſuo ſumptu inſtauraret, numeratis triginta millibus aureorum præfecto, cuius bona diripuerat. Illud etiam inuenio, multa tum ciuibus adempta ob rebellionem priuilegia.

DE SVBACTIS LEODIENSIBVS.

HIs peractis, Carolus iterum bello adortus Leodienſes, multas eorum arces vi cepit, oppidum ſancti Trudonis, (ita enim hodie vocatur) obſedit aliquot diebus. Cuius ſub acti muros dirui iuſſit, vt ita rebellandi materiam in perpetuũ eis adimeret. Poſtremo Leodienſes quoq; obſeſſi, videntes non poſſe ſe viribus Caroli reſiſtere, omnes inermes cum ſingulis veſtimentis egrediuntur, adq; ducis genua prouoluti, multis tandem precibus obtinuere, ne vrbs excidio dederetur, quæ imperata facere non recuſaret. Princeps vero vtcunq; placatus, domitam atq; ſubactam vrbem non eſt ingreſſus, niſi quicquid intus erat armorum ad ſe deportatum, in ſua poteſtate haberet.

DE NVPTIIS EIVS.

DEfunctus hoc bello princeps, vxorem duxit Margaretam ſororem Eduardi quarti Anglorum regis. Hæ nuptiæ Brugis, oppido Flandriæ celebratæ ſunt tanto apparatu, vt nihil à condito æuo ſol viderit ſplendidius. Primum omniũ ad celebrandas nuptias domus à fundamẽtis extructa incredibili ſum-

ptu ac celeritate, cuius parietes, conclauia, atq; cubicula omnia tapetibus precioſiſsimis conſternuntur. Triclinium in quo princeps die nuptiarum conuiuio adhibiturus erat nobiliſſimos quoſq;, ita magnifice ornatum eſt vt cætera omnia quanquam precioſiſſima, nihil tamẽ fuerint conferenda cum his, quæ ibi viſebantur. Erectus eo loco fuit abacus, in quo pulcherrima vaſa omnis generis expoſita vidiſſes. Hic erant ex auro puriſsimo emunctoria, candelabra, maluuia, pelues, vaſcula potoria, diſci, ſalina, œnophora, paropſides, gabata, vox me citius defecerit, quàm nomina tantũ dixerim eorum, quæ ad illius magnificentiam conuiuij abſoluendam parata erant. Foris quoque nihil ceſſatum eſt. Omnes vici, omnes domus qua erat ventura ſponſa, pulcherrimis auleis plateę floribus omnifariam, quos dabat anni tempus veſtiuntur. Sunt & nobiliſsimi artifices vndique accerſiti, ad excogitanda ea, quæ ingredientium & prætereuntium oculos detinere poſſent. Iam parata & magno conquiſita erant pleraque omnia quum dies appeteret nuptiarum. Brugas igitur cum trecentis plus minus equitibus princeps egreſſus, Damam venit. Huc enim non multo ante ex patrio ſolo appulerat ſponſa, in hac vrbecula celebrato nuptiali fœdere, ilico Brugas reditum, Margareta ciuiũ lætis excepta vocibus, gratiſſima nimirum atq; omnibus optatiſſima adueniebat.

Nunc prætereo ædita toto oppido ſpectacula omnis generis. Prætereo exhibitos ludos tota vrbe regionatim, & quidem per doctiſſimos hiſtriones. Taceo omnium pene Burgundicæ ditionis oppidorum gratulationes, inſignium ingreſſus antiſtitum. Denique celeberrimā hominum frequentiam. Nuptiarum die in triclinio, vbi cum ſponſa & illuſtrioribus viris diſcumbebat princeps, quatuordecim partim argenteis, partim aureis nauibus, quarum ſingulæ quatuor ſcaphulas habebant, cibus in menſam illatus eſt. Quid miſſus dicam ferculorum quos fuiſſe legimus numero circiter quadraginta. Quibus verbis efferam vinum odoratiſsimum, quod conuiuis appoſitum eſt. Secundę menſæ tragemata, ex ſaccaro, poma, nuces, lautitias omne genus habuere. Quæ omnia dum fixi, ſuſpenſiq; præ ſtupore conuiuæ deguſtant, à pueris interea in cupidinum ſpeciem figuratis, longe ſuauiſſimi ad menſas adolentur odores. Nihil ad hanc magnificentiam egregius alioqui Antonij & Cleopatræ apparatus. Nihil Heliogabali ſexcenta ſtrutionum capita vna cœna appoſita. Vt ſemel finiam, quicquid de dubijs ac pollucibilibus loquitur cœnis antiquitas, hac Burgundia inferius eſt. Poſtquam vero exempta fames epulis, menſæque remotæ, oculorum varia ſunt exhibita oblectamenta, ex quibus prope innumeris, pauca referam. Illati ſunt in triclinium pauo-

nes

nes flammiuoni, in quibus tantum artificij, tantum operæ inſumptum eſt, vt à veris internoſci vix potuerint. Introductus eſt leo, cui eximia pulchritudine virgo inſidebat, geſtans manu inſignia principis Caroli. Ad oſtentandam magnificentiam magis quàm oblectandi gratia illatæ ſunt argenteæ turres numero triginta, quibus arces totidem ſignificabantur, quarum ea tempeſtate dominus ac poſſeſſor erat Carolus. Poſtremo introductum eſt animal (Dromedarium quidam putant fuiſſe) cuius dorſo impoſitæ ſportulæ, vnde omnis generis euolantis auiculæ, haud aliter cantu demulcebant omnium aures conuiuarum, quàm vere nouo ramis arborum inſtrepitantes vario concentu prætereuntem detinent viatorem. Secundum hæc ſinambuli, Panthomimi, Arethalogi, ſaltationes, illuſtrium choreæ fœminarum, & quicquid prætereà animi gratia potuit excogitari, exhibebatur. Quod reliquum erat temporis ante cœnam, varijs eſt luſibus impenſum. Carolus autem, quum hæ nuptiæ fierent, annum ætatis agebat triceſimum quintum: primo, ſecundo, ac item tertio diebus proxime inſequentibus ludi ſunt exhibiti, & celebrati magnificentiſſimo apparatu in argumentum publicæ lætitiæ, quos Georgius Badenus, Epiſcopus Metenſis, Ioannes Burgundus Cameracenſium antiſtes, Dauid Burgundus Traiectinorũ in Hollandia præſul, Guido

Tornacenſis eccleſiæ ſummus paſtor, cum pleriſque aliȷs multo nobiliſsimis viris, Carolo principi & ſponſæ admirationem vſque formoſæ aſsidentes ſpectarunt.

DE SVSCEPTO PER EVM *principatu Hollandiæ & Selandiæ.*

HIs celebratis nuptȷs, cum uniuerſo propemodum flore procerum Burgundiæ in Hollandiam venit, vbi rurſus ad ſingularum vrbium ingreſſum renouata lætitia, inſtauratis triumphis, & paſsim æditis magnificentia, ſplendoreque viſendis oſtentaculis, apud Hagam comitis pridie feriorum diuæ Magdalenæ, principatui eius regionis initiatur.

DE VLTIMA OBSIdione Leodij, & eius euerſione.

SVb id tempus rebellatum eſt à Leodienſibus, qui nocturno tempore ingreſſi Tongrinum (olim hæc vrbs Octauia dicta eſt) Ludouicum antiſtitem ſuum, Caroli principis nepotem captum abduxerunt Leodium. Huius rei indignitate permotus Carolus vndique magno ſtudio contractis copȷs, mouit in Leodinos. Erat tunc temporis eorum vrbs non ſolum magna & egregie munita, verum etiam florentiſsima & caput eius gentis. Magnitu-

gnitudinis argumentum fuit quod in ea tum viſebantur templa numero triginta duo, nos vulgo dicimus eccleſias parrochiales. Ad hanc igitur vrbem caſtra Burgundus exercitumque partitus, eam non vno loco circumſedit, poſtridie vt ſperabat expugnaturus, niſi pluuio cælo impeditus fuiſſet. Auxilia ad eius expugnationem oppidi miſit Gallorum rex Ludouicus, qui & ipſe magna ex parte gerendis rebus interfuit. Carolus paucis diebus obſeſſum Leodium, valideque interea ab incolis defenſum, nouiſsime vi cepit, captum diripuit, direptum euertit, multis prius ac varijs ſæuitiæ exemplis à milite ipſius æditis. Antonius Sabellicus in opere cui titulum prætulit Zapſodiæ hiſtoriarum author eſt, Burgundum ſummo id bellum odio ſuſcepiſſe. Nam expeditionis eius ducibus ab eo mandatum eſt, vt vna manu exertum gladium, altera geſtarent facem ardentem, ijs nimirum rebus miſeræ genti exitium minitantes. Captam vrbem Gallus cum Burgundo ingreſſus pectore non rectam, ſed Andreæ crucem habuiſſe dicitur, vt hoc facto innueret omnem eius belli gloriam ad Carolum pertinere. Incidit autem hoc excidium inclytæ vrbis in tertium Calend. Nouembres, anni dominicæ incarnationis, milleſimi, quadringenteſimi, ſexageſimi octaui.

DE AQVISGRANI INCOLIS *à Carolo ueniam petentibus.*

LEodinos iam obſeſſos Aquiſgrani ciues & incolæ commeatibus iuuerant. Quod vrbe capta iniquiore animo ferens Burgundus cum lectiſsima manu Traiectum ad Moſam proficiſcitur, inde quamprimum in Aquiſgranos educturus. Aquiſgrani hoc audito, non arma parant, non vrbem muniunt, non ea quæ ad reſiſtendum erant neceſſaria cir cunſpiciunt, ſed metu & immodico pauore conſternati, primores ſuos Traiectum miſere. Vbi ad Caroli principis conſpectum humiliter prouoluti, ſtatim & vltro portarum clauibus traditis, oppidi totius imperium illi permiſerunt. Gratum fuit Burgundo obſequium, grata humilitas. Proinde venia data, ſed hac conditione, vt propter adiutum hoſtem octoginta florenorum millia, duci intra ſtatutum tempus adnumerarentur.

DE ANIMADVERSIONE *in quoſdam.*

SEcundum hæc Bruxellam, vbi ducaria ſedes erat, reuerſus Carolus, & gratiam omnibus retulit qui ſuperiore Leodienſi bello ſtrenuam operam nauaſſent, & in eos animaduertit, qui vrbe capta è ſacris locis quippiam ſuſtuliſſent. Egregius princeps hoc facto oſtendit, nullum eſſe tam iuſtum bellum in quo nō ſit à diuorum templis atque aris temperandū.

DE REDITV PROFVGORVM *Leodienſium ad ſuam urbem.*

EOdem tempore Leodinis, qui Caroli victoris metu profugi incertis ſedibus vagabantur permiſſum eſt, vt ad ſua loca redirent inſtauraturi, ſi vellent ea quæ paulo ante militum rabies, deformauerat. Vndiq; igitur in vrbem omni prope deſertam humano cultu immigratur. Nec ſine lachrymis immigratum præſertim quum incendio miſerabili, propemodum ſolo æquata ædificia præterirent, in quibus aliquando lætos dies inter ſanguine cõiunctos exegiſſent.

DE SEVERITATE EIVS *in iure dicendo.*

IVS dixit poſtea in omnibus ſuis prouincijs, haud minore ſeueritate quàm diligentia non eſt paſſus vlla grauiora ſcelera impune fieri. Nullus vnquam principum in iure dicendo minus dedit amicitiæ, pecuniæ, ſanguini. Quibus rebus nimium ſolent quidam commoueri, neque interim eſſe memores, iuſtitiæ primum munus eſſe, ius ſuum vnicuique tribuere.

DE PHRYSIIS QVÆDAM, ET *motu ſequuto expulſionem* Eduardi An*glorum regis qui ſocer* Caroli.

PAucis poſt annis Phryſiæ orientales populi, quum Burgundionum ducis imperium detrectarent, miſſi ſunt hinc inde legati per

quos de pace & parendi conditionibus agere-tur, quanquam libertatis gens amantior, nullas niſi multo æquiſſimas conditiones admiſſura videbatur. Carolus animaduerſa gentis pertinacia, terribili armorum apparatu mox erat fines eorum ingreſſurus, niſi ad tempus diſſimulandum ratus, alio mẽtem conuertiſſet. Circa eadem tempora maximus armorum motus in Britannijs extitit, pulſo & eiecto nobilium coniuratione Eduardo rege, Caroli Burgundi ſocero. Neque reſedit hic motus citra humanum cruorem. Ante Caliſium & alia quædam loca ingenti ædita cæde. Cuius rei nobis eſt author Sabellicus, veteris ac recẽtis hiſtoriæ ſcrutator, meo iuditio non indiligens.

DE STELLA COMATA VISA *Caroli temporibus.*

ANno dominici natalis, Milleſimo, quadringenteſimo, ſeptuageſimo ſecundo, menſe Ianuario ſub feſtum diem Agnetis exorta eſt crinita ſtella, quæ maximo horrore mortalium, viſa, fulſit per continuos tres menſes. Multa hunc cometam ſequuta bella, atque ingens hominum cædes & peſtilentia, quæ pluribus locis atrociter ſæuijt.

DE ARNOLDO GELRIÆ PRINcipe *carcere educto, & Adolphi filij huius per Carolum apprehenſione, & de bello Gelrio.*

Per

PER idem fere tempus opera & ſtudio Burgundi cuſtodia dimiſſus eſt Arnoldus Gelriæ princeps, quem filius Adolphus ſeptennium totum in vinculis detinuerat. Quam cauſam huic in parentem violentiæ prætenderit non tradunt, quibus curæ fuit noſtrarium principum res geſtas conſcribere. Illud reperio Adolphum poſtea accerſitum ad Carolum principem vti de communibus rebus inter ſe commentarentur. Sed quum impius ille multa eo congreſſu ſe digna Caroloque indigna locutus eſſet, primo diebus aliquot ſeruare iuſſus, mox Viluordiam (& hoc Brabantiæ oppidum) abducitur, vbi cuſtodiæ traditus manſit vſque ad obitum Caroli. Duplex deinde fama eſt, quomodo acceſſerit Burgundo Gelriæ principatus. Quidam eum emiſſe ſcribunt â duce Iuliacẽſi, qui tum verus eſſe credebatur hæres eius terræ. Alij tradunt Arnoldum paulo antequam vita decederet Adolpho filio infenſum, exhæredato eo principatum ceſſiſſe Burgundionum duci Carolo, qui defuncto iam Arnoldo miſit illico ad ſingula pene eius regionis oppida legatos, qui monerentur, vt ſi rebus ſuis conſultum vellent, Caroli imperium reciperent. Quod ſi facere recuſarent, haud dubie futurum, vt egregius princeps armis repeteret ſuam terram. Legatis ſuperbe reſponſum neminem eſſe tota Gelria qui magnopere Caroli minas pertimeſceret,

ſi acie

ſi acie certare vellet, non defuturos qui patriã defenderent. Hæc vbi renunciaſſent legati, ſtatim cum exercitu profectus in Gelriam Carolus, primum à Ruremondanis recipitur, atque his initijs perterriti vicini, vltro deditione facta, in gratiam ſunt accepti. Oppidum Venlo diebus aliquot obſeſſum eſt, ac nouiſſime, apertis principi portis, omnia ſunt illi in manum tradita. Poſtea & Nouiomagum clariſſimũ Gelriæ oppidum, viginti quinque diebus varie oppugnatum ad deditionem compellitur. A cuius ciuibus ingenti lætitia introductus Carolus totius Gelriæ principatum ſuſcepit. In eadem vrbe ad ſe adductos mortui Arnoldi ex filio nepotes, primum eſt oſculatus, deinde è conſpectu ſummotos iuſſit auehi Gandauum ad vxorem ſuam Margaretam, ſic reperio apud quoſdam. Alij dicunt pueros illos non Gandauum miſſos, ſed vna cum principe auectos eſſe in Brabantiam, vbi ſint plures annos honorifice habiti. Nouiomagi principatu Gelriæ (vt dixi) ſuſcepto, à cæteris quoque eius terræ oppidis Burgundus recipitur, ac poſtremo comitatui (vt vocant) Sutphaniæ, ſolennibus etiam cæremonijs initiatur. Aeſtas qua ſubacta eſt à Caroli armis Gelria, fuit citra omnem hominum memoriam calida, diuerſis locis & homines & bruta animantia intolerandis periere caloribus.

DE

DE CONGRESSV DVORVM *principum potentiſsimorum Friderici imperatoris, & Caroli ducis.*

ANni huius autumno Fridericus imperator pulcherrimo comitatu, in quo multi egregij præſules, multi inſignes duces, ac illuſtres erant optimates, venit Treuiros (eſt hæc ciuitas ad Moſellam fluuium ſita) vt cum Carolo Burgundionum principe de multis ac varijs rebus coram loqueretur. Carolus vero vt veniſſe audiuit imperatorem, compoſitis in Gelria rebus, eo confeſtim eſt profectus, longe pulcherrima comitante pompa. Inuenio principi nō longe diſſito à Treuiris obuiam itum ab imperatore, tum vrbem tubis, alijsque id genus circunſonantibus inſtrumentis pariter ingreſſi, diebus aliquot vna fuerunt. Interim Carolus nihil non opum, nihil non ſplendoris effudit, ad decorandum imperatoris aduentum. Conuiuium, cui per eos dies imperator eſt à Carolo adhibitus eiuſmodi fuit, vt propemodum nuptias illas (de quibus alio loco diximus) apparatu, & magnificentia æquauerit. De hoc Friderici imperatoris, & ducis Caroli congreſſu extat, & circumfertur pulcherrima epiſtola, eximie docti viri Rodolphi Agricolæ.

DE PARLAMENTO MECHLI- *niæ per Carolum ducem inſtituto, & ſepultura parentum eius.*

REuerſus ab imperatore Carolus, Mechliniæ curam inſtituit, quæ non erat alia in orbe Chriſtiano celebrior futura, ſi fœliciter inchoatum à Carolo principe concilium inſequentes duces pari cura fouere, ornare, atque ampliare ſtuduiſſent. Hæc curia prælata cæteris, conſtituta erat cauſarum omnis generis iuſta ac legitima diſceptatrix, omni adempta prouocandi poteſtate litigantibus. Conſiliarij numerum triceſimum explebant omnes viri docti, perſpicaces, circumſpecti, acri iudicio, iuſti & ſobrij. Dixiſſes Areopagitarum cõcilium illud eſſe, ea grauitate, doctrina, prudentiaque lites dirimebant, ſuum cuique reddentes. Ad locum audiendis controuerſijs deſtinatum equites ibant, aliter enim nõ licebat. Curiam ingreſſis, paratum erat ſacrum. In hoc precabatur ſacerdos, vti optimus deus eiuſmodi ſuis mentem daret, vt eo die concilio prodeſſe alijs & poſſent & vellent. Sacro facto, locum tractandis reipublicæ negotijs conſtitutũ ingrediebantur. Vnde poſt horas aliquot ſub meridiem egreſſus eos excipiebat. Iterum ſacrificus alterum facturus ſacrum, in quo deũ precaretur, vt eius diei conſilia, commodo eſſe vellet reipublicæ. Ad hæc honoris ademptionem his fuerat interminatus Carolus, ſi quid per ſocordiam præterijſſent, quod ad reipublicæ commodum pertinere videretur. Adeo nihil hic princeps, niſi de publico cogitabat.

His

His itaque ſic ordinatis, ad parentum ſuorum ſepulturam animum adiecit. Vtriuſque igitur patris matriſq́ue corpus, longis itineribus in Burgundiam deportatum, ſepelitur in Carthuſienſium monaſterio, quod extra Digium vrbem viſitur, non incelebre. Singulis pene oppidis, qua erat iter faciendum, celebratę exequiæ, nullo adhibito honoribus modo.

DE OBSIDIONE NOVESII, *uulgo Nutia dicitur.*

PER id tempus Ruperus Beyeren Colonienſium Archiepiſcopus, multum eſt apud Carolum Burgundum cognatum ſuum quæſtus, magno conatu obſtare Colonienſes, & oppida circumiecta, quo minus ipſe debitos ſibi annuos prouentus ex locis illis reciperet. Quo audito Burgundus, vt Rupero (alij habent Roberto) præter cognationis vinculum, etiam chariſſimo ſubueniret, conſcripto ingenti equitum ac peditum exercitu, fines ditionis ſuæ egreſſus, ad bellum Colonienſium, & finitimis inferendum properat. Noueſium Coloniæ vicinum (dicitur vulgo Nutia) cœptum eſt obſideri medijs Iulij caloribus. Aduexerat ſecum princeps immenſæ molis bombardas, quibus non vno loco diſiecta murorum parte multum & vrbis ædificijs damni illatum, & magna incolarum facta ſtrages. Lego vrbem multa vi oppugnatam, ali-

aliquanto etiam maiore præſidio à ciuibus defenſam. Erat præſidij præfectus Hermannus quidam comitis Heſſenij frater, cuius virtute oppidum incolume manſit, inter maximos terrores. Nam vt cætera obſidionis malá præteream, ab his etiam qui intus erant fame ac rerum omnium tanta inopia laboratum eſt, vt equi, inſtrumenta militiæ, pluribus victui fuerint. Apud quoſdam inuenio, paucis diebus in alimoniam ciuium abſumptos cccc. equos. Hic nihil dico de pręlijs quæ durante obſidione inter obſeſſos & Burgundũ fuere. Ex multis em̃ duntaxat inſignia conſector. Aſſidebãt noſtri homines Noueſiũ, quum imperator Frideric⁹ Agrippinã veniſſet, vt cum Burgundo vel cõfligeret, vel obſidione Noueſiũ liberaret. Hoc audito Carolus, tantum abfuit, vt fugã circumſpexerit, aut de ſoluenda obſidione cogitarit, vt inſtructos ſuos etiam produxerit, auidus certaminis. Verum continuit ſeſe intra ſepta Fridericus imperator, vel non auſus dimicare, vel quia ſperaret futurum, vt imperatoris aduentu perterritus Burgundus, inde ſubito diſcederet. Quum nihil tale poſt dies aliquot eueniſſet, videreturq́ue dux in incœpto bello perſeueraturus, eſt inter eum ac imperatorium militem ſatis atrociter pugnatum, vicitq́ue Burgundus tanto gloria maiore, quanto bellicoſiorem fuderat hoſtem. Et hanc victoriam potius virtuti quâm fortunæ debuit, nam & aciem peritiſ-

ſime

ſime inſtruxerat, & promptiſſime omnes pugnauerant. Non eſt poſt eum diem Romanus princeps auſus cum Carolo manum conſerere. Itaque de pace agi cœptum per ſummi pontificis legatum Alexandrum antiſtitem Foroliuienſem, qui noctes dieſque principes hortari, vt arma exuerent, Burgundus Noueſio diſcederet, quoad de re maturius cognoſceretur, eſſetque pontificis maximi ea cognitio. His vtrinque acceptis, pax ſancita eſt, quam excepit Gallicum bellum.

DE BELLO ADVERSVS GALlorum regem.

NAm Ludouicus rex Gallorum Artheſiam & Picardiam ingreſſus, plurima Caroli ducis oppida vi capta, diripuit. Quo ſucceſſu elatus, de Atrebato etiam oppugnando cogitauit. Verum huc tempeſtiue miſſum pręſidium, Galli conatus irritos fecit. Prius tamen quàm Ludouicus ex his locis militem abduceret, pugnatum lego inter eum, ac duces, quos miſerat Carolus ad tuendum Atrebatum. Vicit Gallus, qui vt erat numero militũ ſuperior, ita cum longius abeſſet Carolus, multo etiam plus animi ſecum attulerat.

DE ADVENTV EDVARDI regis Angliæ ad Carolum ducem, & de inducijs cum Gallo.

SVB hanc pugnam, ab Noueſij longa obſidione domum reuerſo Carolo nunciatur,

appuliſſe Caliſiam Eduardum Anglorum regem, cui eius tam laborioſi itineris cauſa fuit, vt cum Carolo, qui rurſus ingentem contraxerat exercitum, ſuas copias iungeret. Ita enim prius inter eos cōuenerat. Vna igitur Galliam ingreſsi, tantum terroris Ludouico incuſſerūt, vt is repente conuocatis regni primoribus, eos veluti in re trepida anxius conſuluerint, quo pacto eſſet infeſtiſsimo hoſti reſiſtendum. Placuitque tum legatos mitti, qui pacem peterent. Auditi legati, non pacem, ſed nouem annorum inducias impetrarunt. Hic tam inſperatus rei exitus, vt incredibili Gallum lætitia affecit, ita Anglorum principes male habuit, quibus immodica vaſtandæ Galliæ cupiditas inceſſerat.

DE BELLO GESTO IN LOTHO-*ringia.*

EDuardus vndecim hebdomadibus in Caroli prouincijs cōmoratus, ad ſuos tranſmiſit menſe Septembri, quo tempore, & Carolus Namurcum venit: vnde cum ingenti militum numero ante exitum eius menſis in Lothoringiam, ob fœdera ſibi non ſeruata, profectus, impetu primo vrbeculas aliquot vi cepit, captas, præſidio muniuit. Quo ſucceſſu ducis perterritus Renatus eius terræ princeps, annos natus circiter viginti, cum aliquot nobilioribus viris in Galliam fugit, ne viuus in hoſtiū pote-

poteſtatem veniret. Fuga principis adeo fra-ᷓcti ſunt omnium animi, vt effuſus Caroli exercitus, paucis diebus loca plurima occuparit. Nouiſsime obſeſſum Nantium longe muniſsimum oppidum, tenuit obſidio illa nouem hebdomadas. Vrbs interea multũ ſtrenue defenſa, tandem fame domatur. Itaq; facta deditione, ciues vita donati, prçter duos tresúe, qui vltimo ſunt affecti ſupplicio. Animaduerſionis huius cauſa nõ traditur à ſcriptoribus. Vrbem deditam Carolus præſidio firmauit, atq; inde digreſſus, totam Lothoringiam breui ad obſequium redegit. Fuit hæc vltima eius victoria. Vulgo creditum eſt, omni fauore numinis deſtitutum eum, poſtea nunquam fœliciter pugnaſſe cum hoſte, quod eodem tempore multo grauiſsimis exactionibus clerum oneraſſet, quanquam expedit nonnunquam quoſdam ad frugalitatẽ vocare, modo ſatis iuſtç ad id faciendum rationes acceſſerint.

DE BELLO EIVS CONTRA *Heluetios.*

SVbactis Lothoringis non diu in ocio fuit Carolus, ſed bellicam gloriam augendi cupidior, trãſtulit inde bellum in Heluetios, quod hi populi nõ multo ante Sabaudiã (vbi præerat neptis eius) tumultuoſe ingreſsi omnia terroris ac prædæ compleuerant. Itaque primum ſunt miſsi ab Heluetijs legati, quos princeps Carolus vix auditos iuſſit confeſtim

abſcedere, atque ipſe eodem tempore ſequutus in vrbe Granſonia, quam nonnulli dicunt ab eo tum expugnatam, plures Heluetios in crucem ſuſtulit. Quo facto cõmota & irritata gẽs pugnatior, contracto exercitu hoſtem Burgundum adoritur certa ſpe aut occidendi eius aut fugandi. Heluetiorũ impetu degrauatus Caroli miles primo auertitur, inde fuſus fugatusq; multa cum cęde diſſipatur. Fuiſſet in eo prælio captus princeps, niſi relictis ſuis loco diſceſſiſſet fugienti ſimilis. Sunt qui ſcribant hic periÿſſe opes Caroli ducis, tantum vaſorum aureorum argenteorumque ac veſtium omnis generis ab hoſte deportatum, amiſſus & omnis bellicus apparatus.

DE IISDEM.

Exprimi verbis non poteſt quãtum ex hac inimicæ gentis victoria dolorem animo conceperit victus Burgundio, qui vincere ſemper antea conſueuerat. Vir alto ſpiritu ac nimium quietis impatiens, neque die, neq; nocte ſomniũ capere potuit. Itaq; reparato exercitu, iterum Heluetios adoritur, cum quibus infœliciſſime nuper dimicauerat. Hic quoq; vicit ac ſuperior fuit Heluetius, quippe qui numero militum præſtabat. Pars multo maxima Burgundionum aut capta aut cæſa, nullus fere clari nominis fuit ex noſtris, qui non illic ceciderit præter ipſum ducem, qui re perdita ac profligata cum paucis fugę comitibus, fuga

ſerua-

ſeruatus eſt. Ioanni baptiſtæ dies fuit quo Heluetij & Burgundiones tanta animorum pertinatia conflixere, qui huic proximus dies illuxit facile declarauit, quàm tetra ſit ibi loci ædita cædes, numerata ei ſunt à quibuſdam, xxvj. M. occiſorum.

DE RECVPERATO NANTIO *per renatum, & eiuſdem urbis obſidione per Carolum ducem.*

HAC clade ſuorum conſternatus Carolus in maximum luctum ac mœrorē incidit, nunc ſecum reputans quātum hominum proximis duobus prælijs, ſua temeritate orco demiſiſſet, nunc exiſtimans nihil eſſe turpius, quàm vinci eum ducem, qui toties ipſe fortiſſimos populos ad obſequium redegiſſet. Cæterum Caroli malis & tam nobili Heluetiorū victoria erecti plures populi conſociatis viribus vt vnum hominem extinguant. Ad arma concurrūt, ac ductu renati principis Lothoringiæ, Nantium vbi à Carolo præſidium fuerat relictum obſidione cingunt, nec multis interpoſitis diebus idem oppidum prius expugnāt, quàm Burgundus eo cum ſuis copijs accurrere potuit. Expectabat enim ex Brabantia, & finitimis locis nouum exercitum, quo accepto properans in Lothoringiam, Nantium iterum obſedit. His locis ab hoſte (quod minime futurū verebatur) circumcluſus, tanta rerum omnium inopia laborauit, vt in eius exercitu plures fa-

me ſint extincti. Itaq; indignantium militū voces paſſim exauditæ, ſatius fuiſſe dictitantium, in patria manere, vbi coniugibus ſuis ac liberis aſſidentes, nulla interim neq; cibi neque potus inopia præmerentur. Abductos ſe in ea loca quibus aut procul à patriæ conſpectu moriendum ſit, aut quod morte miſerius eſt ac triſtius in ſeruitute viuendum. Hæ militum querelæ non dubium eſt, quin principem ſuorū amantiſſimum commouerint, verum in eo ſtatu res erat, vt mederi tantis malis non potuerit.

DE PRÆLIO ANTE NANTIVM, *& cæde Caroli ducis.*

HAud multo poſt Lothoringus ad pugnam euocat Burgundum, qui vna parte copiarum in obſidione relicta, ſtatim venit ad locum certamini conſtitutum, acie dimicaturus cum paucis aduerſus tam multos. Hic ſuos perterritos hortatus dicitur vt alacres irent & gloriam à maioribus acceptam poſteris relinquerent, adeo non eſſe formidandum hoſtem. Heluetium qui pauore Burgundici agminis haud ſua virtute bis fœliciter antea dimicaſſet, numero militum vincere Heluetium, ſed non raro modicis copijs præpotẽs fuſos eſſe exercitus. In hanc ſententiā vbi pauca nequicquam dixiſſet, canentibus ſignis Renati miles cum tanto fremitu & clamore in hoſtem procurrit, vt ſtatim turbatum eum loco ſummouerit. Neq; difficile admodum erat, pu-

gnas

gnabant enim cum recentibus & integris, debi les macie confecti. Primum igitur facta fuga, deinde innumeri caſi ac primo impetu obtriti ex noſtris. Quis tam beata rerum ac verborum copia inſtructus vt cladem eius multiplicem, deuictorum fœdiſſimam fugam, cædẽ nunc ſingulorum, nunc vniuerſorũ merito deploret? Vidiſſes alios qua breuiſſima patebat via trepidos fugere, alios per præcipitia nunc ſaxis aſpera, nunc obducta ſentibus, loca petere, quæ hoſtibus ignota putarent. Fatigata, ſiti propemodum enecta & ſaucia paſſim corpora iacebant. E proximis vero locis, virorum clamor & fœminarum vlulatus audiebãtur. Hac pugna Carolus ipſe qui eo die & ſępe alias maiore animo quàm conſilio dimicauerat, tribus plagis media iacentiũ ſtrage confoſſus interijt, pridie Epiphaniæ. Hic finis fuit principis oĩm qui ea tẽpeſtate fuerũt bellicoſiſſimi. Annus ille, quo dux tã nobilis ante Nantium cæſus eſt, fuit humanæ ſalutis M. cccc. lxxvj. ita colligit Sabellicus. Alij duos adijciunt, rurſus alij quinq; ſubtrahunt annos. Varietatẽ hanc demiror in re adhuc recenti, cum Sabellico vulgus conſentit, conſentiunt natu grandes, quorum memoria res accidit.

DE CAROLI SEPVLTVRA, ET *ſermone qui de eo iam mortuo fuerit.*

AB illa pugna exacto iam triduo, Caroli corpus certiſſimis ſignis agnitũ ſepelitur

Nantij in æde S. Georgij. Quum ſepeliretur intuentibus qui ex clade illa ſupererant, obortæ lachrymæ, nõ erant enim ignari qualem patria ducem amiſiſſet. Obuerſabatur oculis multa viri virtus, hærebat fixus in pectoribus adſtantium vultus militem in prælium educentis. Occurrebat quo animo vrbes oppugnare, muros conſcendere, hoſtem loco ſummouere conſueuiſſet. Cæterum proximo ſeptennio quod eſt viri cædem inſequutum, omnibus locis multus & varius de illo iactatus eſt ſermo, affirmantibus quibuſdam viuere eum Bruxellæ oppidulo Sueuiæ. Alijs contradicentibus, non interemptum ante Nantium, ſed captum & abductum in Gallias, ibi in conſpectu regis Ludouici gladio admotum perijſſe. Spes de Caroli vita quæ poſtea vaniſſima comperta eſt, in cauſa fuit vt pauciſſimis locis celebratæ ſint eius exequiæ.

DE TRISTITIA ET LÆTITIA *in morte eius.*

MOrte principis huius, plurimi triſtati, quidam lætati ſunt. Oderant ij impẽdio pugnacem. Oderant ob aſſidua bella pecuniæ exactorem. Defuncto tamen eo, in Brabantia & Flandria exorti & ſequuti maiores motus fecere, vt reuiuiſcere Carolũ omnes cupierint. Adeo ſtolidum vulgus nonnihil mutatis rebus ea probat, quæ antea damnauit.

DE FILIA, ET EIVS VXORE.

Filiam

FIliam reliquit hæredem Mariam, excellenti forma virginem. Quæ illi ex Yſabela, coniuge ſecunda (tres enim duxerat) ſuſcepta, nupſit poſtea Maximiliano, Friderici imperatoris filio. Vltima eius vxor Margareta defuncto marito, pluribus annis ſuperuixit. Certe multorum bono, ſuis enim facultatibus interim præclara fouit ingenia, ſtuduitq́ue modis omnibus partim culpa temporum, partim principum negligentia ac vitio iacentes literas præcipue ſacras excitare. Nulli vnquam attribuit ſacerdotium, niſi prius & eruditionem, & vitam inſpexiſſet. Quod vtinam & hodie facerent principes, non tam multos paſſim videremus idiotas in eccleſia dei, quos fortaſſe prę ſtaret defricandis principum matulis, quâm hominum conſcientijs præeſſe. Mechliniæ ſepulta eſt hęc nobiliſſima fœmina, in cœnobio Minoritanorum. Ex qua Carolus nihil liberorū tulit. Vnde miror, quidnam Raphaeli Volaterrano in mentem venire potuerit, vt referret in literas Mariam (de qua diximus) huius filiā Margaretæ fuiſſe. Non debuit, meo iuditio, vir tantus, & is Italus, in rebus noſtratibus conſcribēdis, potius hominum ſermonibus, quàm libris credere.

DE PRÆLIORVM AS-ſumptione.

HActenus de geſtis Caroli ducis. Nunc ſummatim exponam quæ de ingenio

& moribus eius habeo comperta. Prælia multa ſic aſſumpſit, vt militem ſæpius nihil tale cogitantem, iuſſerit acceptis armis in hoſtem ire, pluuio interdum cœlo, & grauiſsimis tempeſtatibus, quum minime educturus putaretur. Et quod mirum videri poteſt nec prouectior quidem, ad conferendas cum hoſte manus cunctatior factus, quo ſæpius victor abijſſet, hoc magis incertum pugnæ euentum experiundum opinabatur. Nullo vnquam prælio vicit, quo non ſtatim ſit fugientem hoſtem inſequutus. Adeo nihil ſpatij datum ab eo, perterritis.

DE PROBITATE ET DISCI-
plina eius in milites.

INter milites ſuos, neq; morum, neq; fortunarum, ſed virium reſpectu alium alij præferebat, & erat in his tractandis nunc ſeuerus, nunc facilis. Haud enim omni loco ac tempore, ſed quum non procul abeſſet hoſtis, coercere eos & comprimere ſolebat. Ita factum, vt nunciato in prælium exeundi tempore ſemper eos & paratos & intentos haberet.

DE COERCIONE MILITVM
eius, & amore in eoſdem.

DEſertorem ac furacem militem acerrime puniebat, cætera plerunque diſſimulans. Quendam patibulo ſuffixit, qui aniculæ gallinam ſubtraxerat. Amabat etiam ſuos vſqueadeo, vt nullo non beneuolentiæ officio proſequeretur. Aduerſa valetudine labo-

rantes, & ſaucios medicis committebat fideliſſimis.

QVOMODO NON SIT PASſus militem luxuria diffluere.

IN hoc Cæſarem illum dictatorem aut Africanum, Scipionem, aut Metellum præclarum ducem referebat, quod in ſuo exercitu nihil eorum paſſus eſt eſſe, quibus corrupti & effœminati militum animi à ſtudio rei militaris auerterentur. Aberant enim adipata obſonia & bellaria. Exulabat commeſſatio. Exulabant reliqua omnia, ad luxuriam pertinentia. Vulgari cibo contenti, procul à fame ſeruabantur, adque obeunda militaria officia hoc pacto expeditiores ibant.

QVANTVS FVERIT ÆMVlus Alexandri Magni.

CArolus rebus gerendis natus, iam inde ab obitu patris ſui Philippi, tantum ſe præbuit Alexandri Magni æmulum, vt pene ille ipſe ſit factus. Nihil audire libentius, nihil maiore animi voluptate ſolebat legere, quam authores qui de Alexandro quippiam ſcripſiſſent. Vnde factum eſt, vt omnia illius egregia & laudabilia facinora, memoriæ mandauerit, oblataque occaſione, nunquam non ſtuduerit imitari.

DE CONSILIO EIVS præferoci.

Vnum

VNum erat in quo merito culpari potuit, præcipitatum conſilium. Nam & bella quædam ſuſcepit, nullo prudentiũ (quos ſecum habebat) in conſilium adhibito.

DE CELERITATE EIVS IN FA- *ciendo itinere, & patientia in labore.*

HVnc tam præcipiti, ac praeferoci conſilio virũ, in caſtris Hannibalem, in conficiendis itineribus Iulium, aut Alexandrum quendam dixiſſes. Algoris enim, & ſolis iuxta patiens fuit. Tot illi frigidæ hyemes ac torridæ ſub pellibus actæ æſtates. Itinera vero tanta celeritate confecit, vt ſępius de ſuo aduentu, præmiſsis nuncijs, anteuerterit, ſæpius hoſtem de improuiſo oppreſſerit.

PATRI MORTVO SVCCE- *dit filia Maria.*

POſtquam Carolus in humanis eſſe deſijſſet, Brabantiæ, Flandriæ, Hollandiæ, aliarumq; regionum finitimarum principatus in Mariam filiam eius vnicam recidit. Quę Gandaui agebat, quum triſtiſsimũ de cęde parentis acciperet nuntium. Venerunt illuc haud multo poſt illuſtres viri cõplures, partim conſolaturi fœminã, quæ parentis obitum, vt par fuit, grauiter moleſteq; ferebat. Partim cũ ea de reipub. adminiſtratione colloquuturi. In his erant Ludouicus Borbonius, Leodinorum tunc tẽporis Antiſtes, Dauid Burgundio Traiecten-

iectenſium in Hollandia epiſcopus, Mariæ patruus. Hic enim Caroli frater, ſed nothus erat, Ioannes dux Cliuenſium, & Adolphus Raueſteynius fratres, Vuolphardus Verienſiũ princeps, Ludouicus comes Vuinteſteynius, Hollandiæ, Selandiæ ac Phryſiæ præfectus, Gualrauus Brerodius. Quibus Gandauum ingreſſis, ſtatim in eadem vrbe Maria principatum Flandriæ ſuſcepit, ac priuilegia ciuibus reddidit omnia, quæ pater ob excitatum ſe præſente tumultum illis ademerat.

LEGATI IN GALLIAM MISSI,
& magni aliquot uiri ſupplicio admoti.

SEcundum hæc, Maria ad regem Galliarum Ludouicum legatos miſit: Guolphardum Verienſem, Ludouicum Gruythuſium, & Guilielmum Hugonetum, qui cancellarius fuerat Caroli, vt hi ſuo nomine regi præſtarent Homagium: vulgari vtor voce, vt nemo non intelligat. Legatos priuſquam à ſe dimitteret Ludouicus, duo ab his Mariæ cognotę ſuę renunciari voluit: vt orbata parente, ſe tutorem illa rerum ſuarum acciperet, eademq́; filio ſuo Carolo, qui tum annos natus erat duntaxat ſeptem, nuberet. Ad principem ſuam reuerſi legati, hæc ita vt iuſsi fuerant renuntiauerũt. Primũ nihil reſpondit Maria. Patris interea mortui cancellarius ſuadere vt id faceret, ad poſtremum etiam dicere, minime eam rebus ſuis conſulere, vt quæ has nuptias, & illum tam potentem,

tem, & ſanguine iunctum principem tutorem recuſaret. Quodam igitur die ſub veſperam, ad ſe ingreſſo Adolpho Raueſteynio principi, multis cum lachrymis queritur, nimis ſibi moleſtum eſſe Hugonetum, qui non deſiſteret inſtare, vt quę rex Ludouicus proxima legatione petijſſet, ea faceret, quandoquidem haud alia via pacem ab illo impetratura videretur, Exierāt enim induciæ. His auditis, Adolphus paucis eam, vt potuit, conſolatus, abijt: ac re cū tribunis populi Gandauē. cōmunicata, effecit vt ſtatim apprehenderetur Hugonetus, & cum eo Prothonotarius quidam Pontificius. Qua nocte hæc acciderūt, clanculum fugit princeps Humbercurtius. Is cum dies aliquot latuiſſet in Cartuſiaco extra Gandauum cœnobio, apprehenſus & ipſe in oppidū retrahitur: Ita his tribus viris in vincula cōiectis, populus aliquandiu in armis fuit. Hugonetus quæſtioni admotus, tandem confeſſus, traditur à ſe ſuppreſſas literas Caroli principis, quas ille ante Nantium inopia rerum omniū laborans, quæ ad bellum gerendū neceſſariæ eſſent, ad ſuos conſcripſerat hoc argumento: Niſi pecunia & cōmeatus, belli ſubſidia mitterētur, actū de ſe ac ſuo exercitu eſſe. Rabies igiť ac vulgi furor inuito magiſtratu, inuita etiā principe, Hugonetū, Humbercurtiū, & Ioannē mel cognomēto, equitē auratū gladio ſubiecit. Prothonotari⁹ in carcerē cōiectus, vbi poſt annos aliq̄t expiraſſe crediť.

MAXIMILIANO DESPONSA MAria, *Gallus Atrebatum obſidet. Alia quædam occupat loca. In his & Burgundiam, Flandri educunt in agrum Tornacenſem.*

TReuiris in Germania Friderici imperatoris filio, Maximiliano filiam vnicam Mariam deſponderat Carolus, anno ſalutis humanæ, Milleſimo, quadringēteſimo, ſeptuageſimo quinto. Nec multo poſt ante Nantium cæſus princeps nobiliſſimus. Gallorum itaque rex Ludouicus quum audiſſet futurum, vt Maximiliano Friderici filio nuberet Maria, plenus irarum ſubito contractis viribus Atrebatum venit, quam vrbem dies aliquot aſſiduis bombardarum ictibus oppugnatam, ad poſtremum in deditionem accepit, pluribus eiectis, quibuſdam etiam occiſis qui Mariæ fauebant. Ingreſſus Artheſiam vi cepit oppida quæ Burgundo ceſſerant, quo tempore pugnatum eſt ad montem Henrici, vt alio diximus loco. Sub idem tempus & Burgundiam noſtratibus ademit, exiſtimans eam iure hæreditario mulieri accedere non poſſe, nam virilem ſtirpem nullam reliquerat Carolus. Videbantur galli & alia occupaturi loca, niſi reſiſteretur. Itaq; conſcriptus exercitus mittitur Auennas in Hanno niam. Huc cum armata manu accurrens hoſtis, oppidulum expugnat. Capti duces copiarum nobiles ac generoſi viri omnes magno

ſunt

ſunt poſtea redempti. Tornacum eodem tempore à Gallis præſidio firmatum, vnde quotidianis prope incurſionibus factis in Flandricũ agrum irritati Flandri copias contrahunt. Copiarum imperium defertur Adolpho principi Gelriæ, qui per id tempus attente cuſtodiebatur in arce Cortraci. Hunc virum cuſtodia eductum, ſequuti milites, vaſtato latiſſime Tornacenſium agro, ad ipſa vſque mœnia vrbis acceſſere. Amiſſo duce, Flandri retro abiere, vbi nullo adhuc memorabili ædito facinore, dux Adolphus in viridi quodam pratulo, ab his qui ſe portis effuderant, occiditur, fruſtra eum defendẽte Ioanne Grachio, qui & ipſe loco eodem confoſſus eſt. Mortui ducis corpus auectum, honorifice funeratur apud Tornacenſes. De hac victoria ſuorum factus certior Ludouicus, venit in ſpem totius propediem in ſuam poteſtatem redigendæ Flandriæ.

DEFICIVNT GELRII A MARIA, *in Buſcoducenſes educunt, Brabanticum agrum late uaſtant.*

OCciſo ante Tornacũ Adolpho, deſciuerunt & Gelrij à Maria. Cuius authores defectionis fuiſſe traduntur Nouiomagenſes & Sutphanij. Catharinæ ſorori nuper cæſi Adolphi tradita adminiſtratione, Gelrij ex noſtris ceperunt claris ornatos natalibus viros, Fridericum Iſelſteynium, & Guilielmum Egmondanum, cum parte familiæ vtriuſq;. Hos Nouio-

Nouiomagum perductos, triennium perpetuum vinctos ſeruarunt. Poſtea ſuarum imperium copiarum Frederico Bruunſwecenſium principi in Gelriā accerſito, decreuerunt. Quo duce freti, in agrum Buſciducenſem incurſionem fecere. Sed hi reſiſtentes, multo plus damni Gelrio intulerunt, quam antea accepiſſent ipſi. Obſiderunt & Grauiam oppidulum. Hic omnibus clauſis itineribus, qua commeatus ad obſeſſos inferri potuiſſet, breui ad deditionem compulſi ciues Gelrij. Sub id tempus & in Brabanticum agrum & Cliuenſem tumultuoſius eucti, pluribus locis atroci excitato incendio, multos ex vtraque gente captiuos abduxerunt.

TVMVLTVS CIVIVM BRVxellæ. *Ex plebe creati magiſtratus.*

NOuis poſtea motibus, diſcordiaque per Brabantiæ & Flandriæ oppida laboratum eſt. Bruxellæ, vulgus quum impetraſſet, vt ſummotis magiſtratu, qui ex illuſtribus aliquot familijs complures annos ſummæ rerum præfuerant, ſibi liceret quotannis ex corpore ciuitatis totius renouare ſenatum, auxit hunc tumultum noua creatio. Creati xv. viri ex eodem corpore, quorum ſtudio ac diligentia breui temporis ſpacio factū, vt grande æs alienū diſſoluerint, & vrbem priſtino reſtituerint vigori. Poſt aliquot inde annos mutatis

in diuerſum rebus, permiſſa eſt iterum admini ſtratio familijs magna certe iactura reipub.

CONSPIRATIO PLEBIS ADVERſus primores Louanij, apprehenſus oppidi præfectus conſpirationis dux, Pauwel luenken in Selandia decollatur.

PER eadem tempora fuit & Louanium in motu conſpirante plebe aduerſus Senatum ac primores ciuitatis, qui Gallorum regi, cum quo tum acre diſsidium erat, fauere dicebantur. Conſpirationis dux erat lanius quiſpiam Paulus cognomento Luenken, vir non peſſimus omnino, ſed lingua promptus. Hic apprehenſum oppidi præfectum Ludouicum Pinnoc, & principes ciuitatis aliquot gladio, vt cupiebat, ſubijcere non potuit, quod lictorem non haberet. Thenenſium qui vicini ſunt populi, accerſitus lictor non venit. Et Louanij in tanto vulgi tumultuantis aduerſus magiſtratum odio, nemo tamen reperiri potuit, qui lictoris fungi miniſterio vellet. Durauit hoc malum quoad Naſſauius princeps, cum armato milite in Louanienſem agrum ad comprimendos motus irrupit. Hic veriti autores tumultus futurum, vt ſi vrbem expugnaſſet, capitali ſupplicio afficerentur, alijs alio clam dilapſis, Paulus omnium princeps in Selandiam applicuit, vbi Cruningæ, qui pagus eſt eiuſdem inſulæ, apprehenſus decollatur. Vrbis enim præfectus Ludo-

Ludouicus, quem durante motu captiuum habuerat vulgus, ad ſingulorum pene magiſtratus locorum inſignium ſcripſerat de Pauli fuga.

MAXIMILIANI ADVENTVS EX *Germania ſuperiore, quanto idem gaudio ſit exceptus Gandaui, in qua urbe duxit uxorem Mariam.*

CIuiles in Brabantia & Flandria tumultus, nam per ſingulas pene vrbes ea peſtis vagata eſt: conquieuerunt aliqua ex parte aduentu Maximiliani archiducis Auſtrię, quē pater Fridericus imperator miſerat in hæc loca, vt vxorem duceret Mariam, Caroli nuper ante Nantium cæſi ducis filiam vnicam. Hæc agebat id temporis Gandaui, quo per Louanium & Bruxellam Brabantię oppida cūm ornatiſsimo agmine procerum Germanorum, quos illi proceritate inſignes, veſtituque eleganti, auroque exornatos, equis atque lanceis conſpicuos parens Fridericus adiunxerat, proficiſcitur. Iam Teneramundam venerat, quum Gandauum allatus eſt nuncius aduentare principem. Senatus ſtatim vniuerſus, multique alij eiuſdem vrbis clari ciues, ad portam Bauonis occurrentes, felicem Archiduci aduentum gratulati ſunt. Ad ingreſſum noui principis vndiq; procurrere pueri, proſiliere adoleſcentes, effudere ſeſe iuuenes, promoliri ſenes, gratulari, applaudere, omnes ſublatis in cœlum

manibus immortali Deo gratias agere. Ducalem aulam ingreſſum, nobilis illa virgo Maria ſponſum optatiſſimum obuijs ulnis excepit, ac lachrymis gaudio manantibus eſt exoſculata. Accedens deinde Tornacenſium antiſtes, præſentibus & aulicæ nobilitatis, & eccleſiaſticæ dignitatis ſummatibus, ſtabili eos iungit connubio. Fuit hic annus, quo Archiduci Maximiliano nupſit Maria, milleſimus, quadringenteſimus, ſeptuageſimus nonus, ab eo, qui primus exordium dedit noſtræ ſaluti.

TRAIECTENSES BELLVM HOLlandis inferunt. *Hollandi pagum Emniſſam incendunt. Traiecti ciues cum Hollando pugnant, & uincuntur.*

AB Hollandis bello poſteà Traiectenſibus indicto: Selandos inuenio rogatos vt ſocijs Hollandis adiungerent ſeſe, negato auxilio, medios ac velut Tragœdiæ huius ſpectatores ſediſſe. Multum eſt vtrinque acceptũ incommodi. Euerſæ ſunt arces, incenſi pagi. Alia nefanda perpetrata. Nardinum Hollandiæ oppidulum à Traiectenſibus captum atq; direptum eſt. Quam iniuriam dimicaturi Hollandi cum exercitu haud contemptibili equitum pariter ac peditum profecti, venere ad Eminiſſam. Hic pagus & ampliſſimus & muniti ſsimus erat. Huc abegerant pecus omne ſuum finitimi, omnes accolę, & alia pleraque lectos,

veſtem,

veſtem, aurum huc importauerant. Hos adorti Hollandi, quum aliquandiu oppugnaſſent, vicerunt, victos, ad vnum omnes trucidarunt. Poſtremo direptis omnibus ædificia & publica & priuata incendio conſumpta ſunt. Lego in commentarijs quibuſdam rerum Hollandicarum noſtrate lingua conſcriptis, hūc pagum fuiſſe miliarij vnius longitudine. Hollandi poſt victoriam Eminiſſenſem longius euecti, feſto die prothomartyris Stephani incenderūt pagum Vueſtbruuc, credo, vt ſic ad pugnam Traiectinos euocarent, qui è portis ac munitionibus ſuis conſpecto incendio, arreptis armis, cum Hollando temere congreſsi, magna ſuorum ſtrage fuſi fugatique ſunt. Fugientem hoſtem inſequuti Hollandi, parum abfuit, quin & vrbem ipſam ceperint. In hac pugna cæſus eſt Conſulum alter eius anni, multique alij & probi & opulenti ciues, quos non ſpes prædæ, ſed patriæ amor ad arma conciuerat.

MAXIMILIANVS IN ARTHESIAM *cum exercitu proficiſcitur. Idem ante Morinum à Gallo uictus, apud Lucenburgos uincit. Per Cardinalem Oſtienſem pax fruſtra tentata eſt.*

ANno à Chriſti incarnatione, Milleſimo, quadringenteſimo, octuageſimo primo, venit Maximilianus in Artheſiam bello

recuperaturus oppida, quæ Gallus occupauerar. Subſedit exercitus apud Lentium, id enim nomen loco. Inde nec procul aberant Gallorū copiæ. Sed nec vllam tentauit Archidux obſidionem, nec ſe loco mouit Gallus. Inuenio de inducijs aliquot annorum inter eos conueniſſe. Eodem fere tempore laboratum eſt noſtris in locis maxima annonæ caritate, quæ multos durauit annos. Sub exitum induciarum Maximilianus Artheſiæ contra hoſtium incurſiones tuendæ præfecit comitem Romontenſem. Cuius ſolertia Ducis Cameracum eodem tempore eſt occupatum. Flandriæ gubernatio tradita Petro Comiti Brianio, quanquam podagra fere perpetuo laboranti. Vir enim erat prudentia ſingulari, qua nihil eſt magis in bello neceſſarium, quū omnia prius conſilio, quàm armis experiri oporteat. Ita ordinatis rebus, Archidux ipſe cum ingenti armatorum manu, ad obſidendum Morinum eſt egreſſus, fecitque caſtra non longe ab oppido. Hic certior factus de hoſtium aduentu, obuiam proceſsit, aciem diſpoſuit, ſubſidia locauit. Sed Gallorum qui numero præſtabant, tam celeri incurſu atque impetu, noſtrorum ſigna turbata, cædes ædita, & amiſſæ machinæ, ſed paucæ. Eodem momento per occaſionem erumpens Morino pręſidium Flandrorum munitiones adoritur, vbi cæſis, quos inueniſſent multa, veſtes (credo) ſericas, aurea &

argen-

argentea vaſa, quæ Archiduci magno conſtite rant, ſecum deportarunt. Pertraxit eo ſpes præ dæ & aliam Gallorum manum, quos inſequu- tus Archidux ad quinque milia traditur occi- diſſe. Inde Aream ſe recepit Artheſiæ oppidũ. Quæ res eum à Morini obſidione retraxerit, non reperio in commentarijs. Comes Romon tenſis poſtea miſſus ad oppugnandam arcem Malonnoy, paucis diebus eam cepit. Præfectũ arcis nobilem virum ad ſe perductum, Maxi- milianus laqueo necari iuſsit, quinquaginta alijs, ſed ignobilibus adiunctis. Qua de re quum certior factus eſſet Gallus, vt indignam tanti uiri, ſibique chariſsimi necem vlciſcere- tur, ex Burgundis quos à prælio ante Mori- num captiuos habebat, complures eodem gene re ſupplicij è medio ſuſtulit. Per eadem tem- pora Flandris atque Hollandis plurimæ ſunt ademptæ naues, totum mare infeſtantibus Gal lis. Iidem poſtea Lucenburgenſem agrum incurſantes, ferro & igni vaſtarunt. Cuius fama belli excitus Archidux Brabantia edu- cit exercitum. Acie congreſſus cum hoſte pri- mum infeliciter pugnat, donec opem feren- tibus Alemannis, Gallorum agmen terga da- ret. Non multis poſt diebus iterum agi de in- ducijs cœptum, quas inuenio vtrinque pactus in Calendas Apriles proxime ſequentes. E- rat autem Menſis Auguſtus, quum hæc a- gerentur. Octobri proximo agitatum de

ſarcienda pace inter Gallum & Archiducem, maxime adnitente Iuliano Cardinale Oſtienſi, qui noſtra memoria pontifex Apoſtatæ fugiens appellationem, duabus extritis è nomine ſuo literis, Iulium vocari ſe iuſsit, Iulij dictatoris illius nomenclatura delectatus. Cuius & mores eum in quibuſdam retuliſſe accepimus. Is inquam Oſtienſis in hoc Tornacum venerat, vt principes inter quos acre diſſidium erat, in gratiam redigeret. Verum vt nihil ſe vidit proficere, in Gallias primum, inde Romam eſt reuerſus.

INDVCIÆ INTER PRINCIPES.

Quædam de Ioanne Burgundo, & Henrico à Bergis, Cameracenſium epiſcopis.

TEnentibus inducijs neuter alterum infeſtauit. Calendæ Apriles quum iam adeſſent, prolatum eſt tempus induciarum vſque in Iulij menſis initium. Hoc Aprili Mechliniæ diem obijt Ioannes Burgundus Antiſtes Cameracenſis. Deus hominum ſceleribus iratus, tales dare ſolet ouium paſtores, hoc eſt libidini comeſſationibus & auaritiæ deditos, nonnunquam etiam pueros moribus & ætate. Qui ſuffectus eſt Ioanni Henricus à Bergis vir fuit nulli optimorum antiſtitum pietate aut alio virtutis genere ſecundus. Victum impartiebat egenis, ſuccurrebat laborantibus, orabat frequenter. Docebat etiam. Quod enim docendi genus ſalubrius, ac optimo illi & vni

Deo

Deo gratius quàm aberrantes rećte monendo concionandoq́ue ad viam reducere virtutis, quod ille ſtrenue faciebat. Adijciam quod & ſtudia coluit, ſtudioſos amauit, fouit, proue xit. Multorum qui ad communem vtilitatem aliquid conſcriberent portus, ſinus, prǽmium, ipſius denique latinæ rei tunc temporis ruinoſæ & nutantis reductor ac reformator.

MAXIMILIANI IN HOLLANDIAM *nauigatio ad extinguenda mala, quibus tum ea regio laborabat.*

MAximilianus eodem menſe nauigat in Hollandiam, extincturus pernitioſiſſimam illam diſſentionem, quæ populum in duas factiones diuiſerat. Alteri ab hamo, alteri à piſce aſello inditum erat nomen. Ciuitati cum ciuitate non cōueniebat, frater fratri minabatur exitiū, filius patrem ſuis manibus extinctum cupiebat. Vtrinque cædes, vtrinq; innumera ſunt ędita latrocinia. Sæuijt multos annos tota Hollandia hoc malum longe teterrimum, ac neſcio an etiamnum reliquiæ reſtent peſtis huius.

MISSI LEGATI AD PROROGANDAS *inducias. Edictum Gandauenſium ob rei frumentariæ inopiam.*

APpetebat iam menſis Iulius, quo tempore miſſi ſunt aliquot è proceribus, Atrebatum vbi cum regijs legatis egerunt, vt rurſus in annum vnum induciæ fierent, laborabatur

tur fame diuerſis locis. Edicto imperatũ Gandaui & Brugis, ne quis frumentum pluris venderet, quàm ſtatuiſſet Senatus. Qui domi habebant plura modiorum milia, in publicum ferre ac vendere ſunt compulſi.

MARIÆ CASVS EX EQVO.
Eiuſdem obitus. Et proles.

AGens in Flandria coniunx Archiducis, quum die quodam leuandi animi gratia venatum exiſſet (venandi enim ſtudio tenebatur) ibi vel equo in præceps abeunte, vel alio caſu, certum enim non traditur, ad terram excidit. Grauiter læſa, Brugas defertur. Ad eã curandam accerſiti vndique medicæ artis ſcientiſſimi viri, ſed malo artem ſuperante, haud multis poſt diebus vita deceſſit, quum annos nondum quinque Archiduci nupta fuiſſet, gubernaſſet autem quinquennium, hebdomadas xj. & dies quatuor. Ita colligit, qui noſtrate compoſuit ſermone noſtratium rerum commentarios. Vulgato Mariæ obitu incredibilis omnium luctus occupauit. Defuncta fato tam nobilis, tam proba, tã inculpatæ vitæ mulier, magnum ſui deſiderium reliquit omnibus eius ætatis hominibus. Liberos ex ea tulit Maximilianus, Philippum de quo principe dicendum eſt alio loco. Deinde Margaretam, cuius nutu ac voluntate fœminæ, noſtratium quinque prouinciarum reſpublicæ gubernantur. Digna prorſus hæc mulier eſt quam inter

priſcas

priſcas illas Heroidas omnis referat poſteritas. Franciſcus vltimo loco natus infans extinguitur.

MAXIMILIANVS VXORE DEfuncta liberis ſuis tutor dari cupit.

POſt exceſſum chariſſimæ coniugis, archidux modis omnibus operam dedit vt liberis ſuis nondum puberibus, ipſe tutor daretur patriã defenſurus armis aduerſus Gallum, qui ab obitu Mariæ Flandrorum fines ingreſſus, omnia cęde & incendio fœdabat. Conuocati ſunt igitur Gandauum poſtridie Calendas Maias eodem anno primores omnium ciuitatum. Hic placuit non permittere Maximiliano gubernationem, niſi ad certum tẽpus, & vt ipſe iuſiurandum daret ſe nihil ſtatuturum niſi prudentum iuditio comprobatum. Erat enim iuuenis ipſe, & nimium his tribuebat qui aliorum incommodo ſuis conſulerent rationibus.

QVOS IVSSERAT OCCIDI innoxios Archidux.

NON multo poſt, ex Louanio, Bruxella, Antuerpia ciues aliquot, viri prudentes Mechliniam miſſi, vt hic liberius inter ſe conſultarent his de rebus, quas Louanij paulo ante conuentu primorum indicto, Maximilianus propoſuerat, vt liberis ſuis qui nondum pubertatis annos attigerant, quod modo diximus, tutor daretur. Itaq; Mechliniæ trium primo-

primores vrbium conſultantes, Archidux quorundam, qui ſibi non patriæ commodis ſtudebant, ſequutus conſilium, apprehendi, apprehenſos in arce Viluordiæ loco munitiſſimo cuſtodiri iuſſit. Obiectum eis, quod clam principe ſuo Mechliniæ modo, Aluſti alias cum Flandris colloquuti, res nouas molirentur. Qui apud ducem erant homines inexplebili auaricia, conſuluerunt, vt de his ſupplicium ſumeret, ita futurum rati, vt exemplo deterritæ vrbes, liberorum tutelæ adminiſtrationem patri deferrent, ipſiq́ue tunc omnia pro ſua libidine adminiſtrarent. Princeps iuuenis huic cõſilio accedens, fere omnes gladio ſubiecit. In quibus fuit Nicolaus Heetueldius, cuius viri & multum illuſtris & optimi & egregie prudentis mortem plurimi defleuerunt.

LIBERORVM TVTELA MAXI-
miliano defertur.

POſt longas vrbium conſultationes tandem ſuorum factus tutor Archidux apud Louanium inauguratur, ſed his legibus, vt non diutius præſit, quàm id viſum fuerit ciuitatum primoribus expedire. Plena erat hominum rapacium aula principis: ꝗ non dicendis exactionibus ditionem præmebant. Miles, cui ſtipendia ſoluta non erant, omnia in agris abſumere. Plures hoc pacto ad mendicitatem adacti agreſtes. Non paucos furta & latrocinia tentare coegit egeſtas. Quo rerum peſſimo ſtatu ob crebras

bras ventorum tempeſtates, fulmina, tonitrus, pluuias, calores & frigora intempeſtiua, nec ſeges in agris matureſcere potuit. Credo has minas fuiſſe numinis irati ſceleribus hominum.

LEODIENSIVM EPISCOPI LVdouici Borbonij indigna cædes, atque inde ſequuta mala.

PER eadem fere tempora non vulgaris exemplum ſæuitiæ Leodij eſt æditum circa loci antiſtitem. Guilielmus Arenburgus homo inſolens, ambitioſus, & vt paucis dicam, eo ingenio, vt quicunque ipſum ad crudelitatem, ad ſcelera patranda exacuebant, rabiē innatam quaſi ſigno dato prouocarent, is inquam talis in Ludouici Borbonij antiſtitis caput coniurauerat. Ob id exul poſtea declaratus, cum ſceleratorum manu, qui numero legūtur fuiſſe duo milia, venit in agrum Leodienſem, oppugnaturus Ludouicum Burgundicarum partium hominem. Contra Arenburgum educturus Antiſtes, priuſquam egredi vrbem potuit, occiditur, anguſtias forte quaſdam ingreſſus, vbi adorti ſunt eū ſcelerati aliquot latrones, quos ad facinus perpetrandum ab hoſte conductos fuiſſe, vero ſimile eſt. Secundum hæc Arenburgus Leodium hoſtiliter occupatum totius Burgundicæ familiæ odio grauiter afflixit. Cæſi Ludouici amicos & fautores bonis ac fortunis omnibus exutos, eiecit oppido. Quoſdam etiam occidit. Huius rei fama ſtatim

cim ad Brabantos finitimam gentem ſerpſit. Qui metuẽtes ne Gallorum rex, occiſo iam antiſtite, Leodienſem agrum ingreſſus, Brabantiæ quoq; loca vaſtaret. Simul vt tam indignã epiſcopi cædem vindicarent, arma ſumpſere. Primi omnium Louaniẽſes, poſthabita etiam annua ſupplicatione ſua, quæ in primos dies menſis Septembris incidere ſolet, egreſſi cum armatã manu, inſequentibus ſtatim & alijs oppidum ſancti Trudonis adorti, in deditionem acceperunt. Captum poſtea eodem calore Haſſletum, trucidato militari præſidio, quod illuc ad tuendum locum Aremburgus miſerat. Tongri quoque ſe dediderunt. Iam Brabanti ad Leodium etiam obſidendum magnis copijs excurrebant. Vnde Aremburgus, videns imminere ſibi, ac ſuis periculum, ſi vrbem hoſtis expugnaſſet, Brabantici ducẽ exercitus ad colloquium pertraxit. Atque ita cum eo loquutus eſt, vt ſubito mutatis rebus, iuſſi ſint domũ redire noſtrates. Apud quoſdã ſcriptores inuenio promiſſa Naſſauio penes quem fuit copiarum imperium aliquot aureorum milia, ſi domum reduxiſſet exercitus. Occiſo Borbonio, per electionem primum, deinde Romani Pontificis accedente confirmatione, fit Leodij epiſcopus Ioannes Hornius, principis Hornij frater. Vt hunc excluderet Aremburgus (nam in locum cæſi antiſtitis, filium eligi & ſurrogari ſuum volebat) Tongrorum vrbem occupat,

eie-

eiectis inde Brabantis. Nouum hinc exarſit bellum. Gens Brabantica largo ſtipendio con tractis copijs eo redijt. Cum hoſte totis viribus deſcenſum eſt in aciem, fuitque prælium ingens. Vicit tandem Brabantus, cæſaque ſunt ad tria milia hominum. Nec multo poſt Aremburgus die quodam ſancti Trudonis oppidum egreſſus, dubium laxandi animi cauſa an ob alia negotia, capitur à Friderico, qui Ioanni Hornio antiſtiti frater erat. Inde Traiectum ad Moſam perductus, gladio ſubijcitur, vniuerſa id vidente ciuitate, luitq; meritas ſuę pœnas inſaniæ. Hanc eius mortem poſtea vt vindicarent amici, & nouũ Antiſtitem & Traiectinos vehementer afflixerunt, euerſis eorum caſtellis, agro late vaſtato, incenſis pagis, trucidatis colonis.

MAXIMILIANVS REX RO*manorum declaratur. Idem cum patre in Brabantiam redijt.*

ANNO partus Deiparæ M. cccc. lxxxv. Francfordiæ nobili emporio ſuperioris Germaniæ, Maximilianus Friderici imperatoris filius, rex Romanus declaratur, permittente id patre. Hermolaus vnde Barbarus in oratione quadam ad Fridericum. Hunc tamen, inquit, opinione noſtra, fructum anteactæ vitæ tuæ maximũ cepiſti, quod filium generoſiſſimum, qui nobiliſſimas gẽtes, ferociſſimos

mos populos,bellicoſiſſimas nationes non minus armis,quàm ſapientia viciſſet,regem Romanum,te viuo renunciari permiſeris. Hactenus ille. Non multo poſt Fridericus vna cum filio Brabātos & Flandrenſes inuiſit, à quibus exquiſitiſſimis eſt acceptus honoribus. Redeuntem in Germaniam Fridericum patrem comitatur Maximilianus. Vnde poſtea cum ſatis numeroſo exercitu,ad hæc loca reuerſus, mouit in Picardiam aliquot eius terræ vrbeculas oppugnaturus,quæ Gallo ceſſerant. Quidam ſcribunt ab eo,qui per id tempus Gallicis præerat copijs,pecunia & largitione corruptū militem,detractaſſe pugnam. Itaque rex pudefactus, nullo hic ædito memorabili facinore, abijt.

BRVGIS TVMVLTV EXORTO *Maximilianus capitur. Pontifex Innocentius anathematis fulmen authoribus facti mittatur. Fridericus imperator cum exercitu uenit, iratus in Gandauenſes educit. Flandricus ager late uaſtatur.*

IAm Brugis & Gandaui duarum in Flandria maximarum vrbium ciues detrectabant imperium Romani. Non quod huius maieſtatē contemnerent,ſed in cauſa erant cōſiliarij, multa inclementer extorquentes à bonis ac principi ſuo impenſiſſime deditis ciuibus. Præ

Præter cæteros multum erat ſuſpectus quidam Petrus cognomento Longocollius regi à theſauris factus. Igitur his de rebus certior Maximilianus cum omni procerum ordine & conſilio Brugas venit, vt à ſe alienatos, ad imperiū retraheret. Verum euenit longe aliter. Senatus Brugenſium regij concilij poſtulationes reiecit, reiecit & populus. Vnde confeſtim nouis motibus vrbs exerceri cœpta eſt. Medio tumultu rex ipſe, & Longocollius cum aliquot alijs apprehenſi, cuſtodiæ traduntur. In tantis malis ad pontificem Innocentium huius nominis octauum datæ literæ, quibus ſignificabatur captiuum eſſe Brugis Romanum regem. Pontifex re intellecta nihil cunctatus, ſcripſit Colonienſium Archiepiſcopo, vt Brugenſes, Gandauos, cum Iprenſibus, nam & hi populi tam audacis facinoris authoribus iunxerant ſeſe, anathematis fulmine defigeret, niſi mandato obtemperantes, intra certum tempus cuſtodia Romanum emitterent. Secundum hæc venerunt Brugas vndique primores oppidorum de pace acturi cum rege. Cui multa ſunt aureorum promiſſa milia à Flandrenſibus, ſi noxiam cōdonaret. Priuſquam exiret cuſtodia Romanus, obliterata ſuperioris iniuriæ memoria, cum Brugenſibus ac cæteris captiuitatis authoribus ſtabilem & manſuram pacem ſanxiſſe traditur. Cæterum præter obſides datos, etiam creati nobiles viri aliquot qui omnia quę Flan

dricæ ditionis eſſent, iure armiſque defenderēt ac tuerentur, donec Philippus Romani regis filius per ætatem admoueri gubernaculis poſſet. Rex ita dimiſſus incolumis abijt Mechliniam ad patrem ſuum Fridericum. Qui paucis ante diebus eo ex Alemania venerat cum exercitu, factam vlturus iniuriam filio. Hic Maximilianus & gratias egiſſe patri, & ſupplex oraſſe dicitur, vt omnem vim bellicam à Brugenſibus abſtineret. Sed ira accenſus Fridericus, reiectis filij precibus, hoſtiliter Flandriam vexare eſt adortus. Gandauenſes venientem velut hoſtem, non hoſpitem, ſuis mœnibus excluſerunt. Videbatur veniſſe Fridericus, vt vrbem caperet, ſed ingenti eius magnitudine, territus & telorum multitudine, quæ è muris in appropinquantem coniecta eſt, vim inhibuit. Ita excluſus indeque repulſus Germanus, omnem circumiectam vrbi regionem hoſtiliter incurſauit. Tam ſubito in agricolas nihil meritos verſa eſt omnis illa in Gandauenſium inuidiam, armorum tempeſtas.

BELLVM CIVILE IN *Brabantia. Peſtilentia ingens Bruxellæ & Louanij.*

REuerſus poſtea in Alemaniam Friderico & Maximiliano, populus in diuerſas voluntates ire cœpit. Nam erant, qui ductore Philippo Cliuenſi, Brugis cum Maximiliano ſanci-

ſancitam pacē tam diu ratam habere, ſanctéq; cuſtodire vellent, quo ad ſua ſociorumque ſalus pateretur. Contra nitebantur alij, qui ſe iūxerant Alberto Saxoniæ duci. Hunc Fridericus & Maximilianus abituri Philippo Brabātiæ principi adhuc impuberi cuſtodem, & noſtratium conſtituerant gubernatorem prouinciarum Louanium, Bruxella, Thenæ, atque alia quædam oppidula cum Philippo Cliuenſi, Flandrorum defenſore fœdus percuſſerant. Buſcoducenſes medij, & neutrius partis eſſe maluerunt. Cæteræ maiores vrbes Antuerpia, Mechlinia, Lyra, ſequutæ Albertum leguntur. Hoc ciuili & inteſtino bello, non dicenda ſunt vtrinque data & accepta mala. Bruxellenſis miles Viluordiam aduerſæ factionis oppidulum cepit, captum, incendio deleuit. Saxo Louanienſibus ademit Arſchotum. Hic priuatis ædificijs, non ab hoſte, ſed alio caſu iniectus ignis, adeo peruagatus eſt longe lateque, vt & loci templum ſit incendio conſumptum. Poſtea rurſus erectum, aliquanto magnificentius. Ab eodem duce Alberto ſunt & Thenæ occupatæ. Huc multi mortales bona ſua, vt in locum tutiorem initio belli conuexerant, quæ omnia direpta penitus à militibus, & alijs facinoroſis, qui rapiendi ſtudio, vt fit, armatis ſe immiſcuerant. Per hos motus peſtilentiæ morbus locis aliquot ſic atrociter

I 2 ſæ-

ſęuijt,vt raro alias hominum memoria ſit atro cius laboratum hoc malo. Bruxellæ xxxij. apud Louanium xx. hominum milia extincta loquuntur natu grandes viri,quorum memoria hoc geſtum eſt bellum. His igitur locis vehementius ſæuientem peſtilentiam,conficiundæ pacis cauſam fuiſſe exiſtimo. Louanienſes enim & Bruxellenſes diurnis nocturniſq; ſuorum funeribus exhauſti fractique, legatos ad Albertum miſerunt. Quibus Romani regis nomine pax data eſt his legibus,vt ingentem pecuniæ ſummam Duci adnumerarent. Hæc ſub feſtum aſſumptæ virginis menſe Auguſto geſta ſunt, Anno poſt Chriſtum in terris natum milleſimo, quadringenteſimo,lxxxix. quum annum vnum & plus eo duraſſet hic motus ciuilis.

CONFLAGRATIO INSIGNIS
monaſterij Præmonſtratenſis,Middelburgi in Selandia. Laus Abbatis eiuſdem loci.

Circa annum M. quadringenteſimum,xcij. Middelburgi in Selandia cõflagrauit Præmonſtratenſis ordinis monaſterium. Quo incendio abſumpta eſt etiam bibliotheca libris omnifariam referta. Viſitur hodie domus eadem multo magnificentius inſtaurata. Diceres palatium aut Regiam eſſe quampiam. Illic nũc pręeſt vir,vt clariſſimis optimiſq; maioribus, ita optimis moribus ac multa eruditione & facundia

cundia prææditus Maximilianus à Burgundia. Quem iuuenẽ quidem,ſed tot naturæ dotibus eximium Abbatem gratulor Sclandiæ terræ mihi natali.

PHILIPPVS BRABANTIÆ PRINcipatui inauguratur. *Carolus Gandaui naſcitur.*

POST aliquot annos,defuncto in Almania Friderico,reuiſit noſtratia loca Maximilianus,vna cum coniuge ſua,quam recens duxerat filiam ducis Mediolanenſium. Hũc cum multis aulicæ nobilitatis primatibus,Traiectũ ad Moſam ingreſſum Philippus,& Margareta florentes ætatibus liberi ſalutatum venere, & fœlicem optimo patri aduentum gratulari, abeuntem inde Louanium comitãtur.Hic pręſente patre, Philippus annũ agens ætatis ſextum decimum, Brabantiæ principatui inauguratur. In cuius verba tanto conſcenſu ac ſtudio ab vniuerſa multitudine iuratũ, vt nunquam alias maiore. Fuit hic annus humanæ redemptionis milleſimus,quadringenteſimus,nonageſimus quartus. Anno poſtea quingenteſimo,ſub exitum Februarij menſis,Gandaui oppido Flandriæ,natus eſt duci filius:Cui ad ſanctum Ioannem baptiſmo in eadem vrbe admoto,Caroli nomen eſt inditum à ſuſceptoribus. Vidi ego puer, hoc nato puero Gandaui (in qua tum vrbe Latinas diſcebam literas apud virum doctiſſimum)ad omnes ciuitatis angu-

los, ad omnia compita parari ſpectaculorum miracula.

HARDERVVICI CONFLAGRAtio miſerabilis, & terræmotus in Brabantia.

IN annum Seruatoris noſtri Milleſimum, quingenteſimum tertium, incidit miſerabilis conflagratio oppido Gelriæ quod Harderwicum nominatur. Pridie Calendas Augusti ſpatio trium horarum templa, cœnobia, & priuata, publicaque ædificia, multis arduiſque tabulatis ædita omnia conflagrarunt. Hic res accidit miſeratione digna. Multi homines ruina tectorũ oppreſſi, in penarijs multi fumo enecti, ad quæ loca vt tutiora metu ignis ſe receperant. Hic poſtridie pueri bimi, trimi, infantes quoq; cũ matribus reperti exanimes. Tam late hoc eſt euagatum incendium, vt toto oppido vix quinque aut ſex priuatæ domus reliquæ manſerint. Eodem fere tẽpore Gorici oppidulo Hollãdiæ ſubito igni ducentæ, & pago quodã Vueſtflandriæ, domus quadringentæ arſerunt. Anno inſequenti poſt conflagrationem Harderwiciam, Dauentriæ mulier quædam innixa eſt filias duas ventre vno, & corporis medio à pectore coniunctas. Cæterum capitibus duobus, brachijs quatuor, ac pedibus totidem. Eodem anno in Brabantia & locis finitimis veſperi ſub horam decimam, pridie Bartholomæi accidit motus terræ, qui

tamen populis noſtratibus nullam cladem attulit. Nemo extra domos vitæ periculum adijt. Nuſquam radicitus euulſæ arbores. Nuſquam corruerunt ædificia. Nemo oblæſus, nemo oppreſſus tectorum ruinis.

PHILIPPVS IN HISPANIAM *proficiſcitur. Eiuſdem mors.*

PHilippus noſtra memoria bis adijt Hiſpaniam, Semel itinere terreſtri per Gallias. Iam primum huius ditionis limen ingreſſo, Ludouicus Picardiæ præfectus, vir clariſſimus vna cum proceribus eius regionis obuiam procedens, regijs verbis ſalutem impertiuit, & fœlicem aduentum gratulatus eſt hoſpiti optatiſſimo. Pariſij non vt hoſpes, verum vt numen quoddam cœlo demiſſum excipitur. Nullum vnquam ſuorum regum regalius accepit Gallia, quàm Philippum hoſpitem. Magnificentiſſimi ſunt in vrbe exhibiti ludi. Occurrit venienti Senatus. Occurrit ſcholæ princeps & rector. Occurrit totus eccleſiaſticus ordo. Et vt omnia eſſent vbiq; in Philippi aduentu gaudiorum plena, impunitas conceſſa eſt maleficis. In eius gratiā aperti carceres. Tota Gallia venia donata ſontibus. Quūq; rex mandaſſet, vt Philippum nihilo ſecius quàm ſemet exciperent, pluſq̄ iuſſi fuerant, faciētes ſtudio hunc illi prætulerunt. Ipſe rex eundē ſumma cum veneratione excepit in regia ſua Bleſenſi.

Illud memorabile, quod Turonis abeũtem ad quingentos fere paſſus deduxiſſe, & ſumptus omnes, quos numeroſus ille ducis comitatus fecerat, in ſe recepiſſe traditur. Apud Nauaros quoque regali munificentia eſt exceptus Philippus. Gallia ſic peragrata, Hiſpaniam ingreditur. Quis hic triumphos recenſeat principi ſingulis regionibus, ſingulis vrbibus, ſingulis vicis exhibitos. Rex Ferdinandus, viuida adhuc viridique ſenecta ſocer, genero ætate florenti inter oleas viculum & Toletum vrbem occurrit, ſalutatumque in regiam ſuam Toletanam induxit. Poſt dies inde quindecim Caſtellæ principatui inauguratur. Nec multo poſt Arragoniæ principatum accipit in vrbe Cæſarauguſta ad ſextum Calendas Nouembres. His peractis, vxor Ioanna filiũ ei peperit, cui nomẽ indidere ſuſceptores aui materni. Obita igitur ad hunc modum Hiſpania, peragrato iterum pari cum ſplendore Galliorum regno, Philippus in Sabaudiã venit, vbi à ſorore ſui amantiſſima Margareta, incredibili eſt magnificẽtia tractatus. Poſtremo in Germaniam proficiſcitur, vt quod ſorori præſtiterat, idem præſtaret & parenti. Sororem ſalutauerat, nunc & parentem ſalutaturus venit. Qui non dubium eſt, quin lætitiam animo perſenſerit longe maximam, quum Philippum vnice charum filiũ, tantis rerum ſucceſſibus auctum, ex Hiſpanijs reducem conſpiceret. Patre ſalutato, in patriã re-

rediit. Vbi ad ſingularum vrbium ingreſſum inſtaurati triumphi, quanquam vetuerat ipſe, & ne officio ciuitates grauarentur, nonnunquam data opera, ſubitus & inexpectatus aduenire voluit. Vidi ego tum puer Louanium ingredientem, vrbis Senatu, ornatiſsimi gymnaſii principe & rectore, toto item ordine eccleſiaſtico obuiam procedente. Doctiſsimus extat Panegyricus Eraſmi mei de hac Philippi in Hiſpaniam profectione. Altera illa profectio eſt mari ſuſcepta ineunte Ianuario. Vix medium iam claſſe tenebat, quum ſubito coorta eſt tempeſtas multo ſæuiſſima. Inuenio naues aliquot ſubuerſas pelagi ſæuitia. Philippo interim, & cęteris, quos eadem nauis habebat, in ſingulas horas mortē expectantibus. Tandē munere diuino, cum reliqua claſſe in Angliam princeps eiectus, præter ſpem à rege magnifico apparatu, alacritate incredibili, magno eius inſulæ hominum concurſu & applauſu excipitur. Hic cōmoratus aliquot dies, poſtea ſecundo vento in Hiſpaniam contendit, vbi rurſus nulla oratione explicandis honoribus cohoneſtatus, moritur ſexto Calendas Octob. anno ætatis xxviii. Incidit obitus tanti principis in annum Natalis Dominici, milleſimum, quingenteſimū ſextum. Poſtquam huius viri mortem fama vulgauit, incredibilis repente Brabantiam, cæteraſque regiones ſocias luctus occupauit. Neque vlli ſanè Burgundicę ditionis

mortales fuerunt, qui nõ eiuſcemodi nuncium multis lachrymis exceperint. Erat enim omnium bono natus princeps. Omnibus proſpicere, omnibus conſulere huic vnum erat ſtudium. Patriæ commodum, ſuum ducebat eſſe lucrum. Libertate ciuium delectabatur. Nihil æque ſtudebat, quàm pacem publicam reddere perpetuam, & recte. Nam ex bello ſemel omnia reipub. mala proficiſcũtur. Mortem Philippi ſtella crinita præceſſit. Quæ menſe Auguſto per dies ferme octodecim viſa eſt. Ego fabuloſum eſſe exiſtimo, quod quidam ſcripſit per idem tempus accidiſſe apud Hollandos in puero, qui materno adhuc concluſus vtero, dies plus duodecim fleuerit. Quo prodigio demonſtrata ſint mala, quibus Hollandiã poſtea Gelrus afflixit.

PHILIPPI EXPEDITIO *in Gelros.*

IDem princeps antequam iterum in Hiſpaniam abiret, conſilium ſequutus procerum ſuorũ ſtatuit armis repetere Gelriam, haud ignarus per eam acceſſionem hoſtium opes vbiq; ſuis impares fore. Cum florentiſsima igitur equitum, peditumque manu profectus Arnemum Gelriæ oppidum ſubita vi adoritur, cuius incolæ ad poſtremum metu ſubacti, portas Burgundo patefecerũt. Qui ingreſſus præſtitit fidem deditis, neminẽ violans, nihil cuiquã adimens, neminẽ ſuis fortunis deſpolians.

Quæ

Quæ res effecit vt continuo alia pleraque oppida ad Philippum defecerint. Videbatur paucis diebus vniuerſamGelriã ſubacturus,niſi in Hiſpaniã redire cupiens, pacẽ cum Gelro feciſſet. Ea traditur his prope cõditionibus data, vt quæ in deditionẽ Philippus accepiſſet, ipſe ſibi haberet. Et Carolus Gelriæ princeps vnà cum Burgundo in Hiſpaniã proficiſceretũ. Verũ hoc ad iter iam accincto, Gelrus mente mutata,excuſauit neſcio quas occupationes. Vnde factũ,vt quæ pollicitus fuerat,non præſtiterit. Sub hoc tempus fato ceſsit eximius Antiſtes Leodinorum Ioannes Hornius,cui Galliarum regis opera ac ſtudio ſucceſſit Erardus à Marca,nunc Cardinalis, & Carolo Cæſari à conſilijs,vir & conſilio & facundia maximus.

GELRI CAMPANIAM NOSTRA*tem vaſtant, Thenas capiunt,ijdem cædun tur apud Arduennam.*

DEfuncto iam,vt dixi ,in Hiſpania Philippo , Carolus Gelriæ princeps non ſeruata,quam prius cum Burgundo fecerat,pace,noſtratis Campaniæ fines cum prædabundo exercitu ingreſſus, Turnoutum peruenit eiuſdem Campaniæ inſignem pagum.Hic offenſus miles virorum fuga,correptas fœminas in prædam abducit.Anno proxime inſequenti, hic ſeptimus erat ſalutis humanæ ſupra milleſimum , quingenteſimum , Septembri menſe, idem Carolus & Robertus à Marca, nunc

Leodi-

Leodinorum epiſcopi frater in Brabantiam venere Dieſtenſium vrbem oppreſſuri, à cuius mœnibus Naſſauij principis & ciuium virtute repulſi, aliò ſigna contulerunt. Hala oppidulo incenſo, Thenæ obſeſſæ ſunt & captæ, feſto die Michaelis. Quam vrbem hoſtis ingreſſus, ita diripuit, vt nec templis quidem, nec ſacris locis temperatum ſit. Multi præterea omnis ſexus & ætatis, ſine diſcrimine, partim contrucidati, partim Ruremondam Gelriæ oppidum abducti ſunt in omne genus malorum. Quod mirum videri poteſt, ita in totam illam regionem graſſanti per dies complures, hoſti nullæ ſunt obiectæ ex Brabantia copiæ. Louanium, quod tribus inde miliarijs diſtat, præſidio firmatum fuit. Quam vrbem nulla extraria ope adiutam, antea facile cepiſſet Gelrus, ſi tentaſſet. Sub finem Octobris vrbem Thenenſium captam, hoſtis reliquit. Sexcenti equites Gallici nominis, aut plus eo in ſylua Arduenna, inſtante nocte conſederunt, quos itinere feſſos, præda onuſtos, & ſomno vinoque ſepultos, viri Namurcenſes aliquot, prius neci datis vigilibus, adorti partim trucidant, partim in fugam vertunt. Quingenti equi in prædam abducti Namurcum, publice ſunt diuenditi.

LEGATI AD MAXIMILIANVM *miſsi. Oppidum Venlo Margaretæ iuſſu obſeſſum.*

Gelro

GElro nunc in Hollandos, nunc Brabantos graſſante, miſſos in Germaniam ſuperiorem legatos, inuenio qui Romano Cæſari Maximiliano Brabantiæ, & aliarum regionum finitimarum adminiſtrationem deferrēt. Erat enim Carolus Philippi filius puer adhuc annum agens ætatis fortaſſe octauum. Cæſar igitur quum ſtatim accurrere propter imperij varia & ardua negotia non poſſet, filiam Margaretam præfecit, donec ipſe in hæc loca reuerſus, principatū ſuſciperet. Verum ante aduentum principis ex Almania, bello repetiti ſunt Gelri, quum eius terræ dux, Antuerpienſium negotiatores Francfordiam ad mercatum euntes apprehendiſſet, iuſſu Margaretæ principis conſcriptus atque eductus exercitus, oppidum Venlo in Gelrijs obſidione cinxit. Verum ſtrenue agens, quæ intus erat, multitudo, irritos reddidit omnes noſtrorum conatus. Tenuerat aliquot hebdomadas obſidio, quum noſter exercitus haud ſine magna inertiæ ac deſidiæ nota retro abijt. Gelrus vbi finibus ſuis exceſſiſſe hoſtem videret, ouanti ſimilis cum paratiſſimis copijs Moſam tranſgreſſus, Buſcoducenſium ciues, qui & ipſi cum armata manu exierant, captiuos abduxit, magna etiam pecunia mulctauit. Poſtea in Hollandos vertens omnem belli impetum, grauiſſimis eam gentem incurſionibus infeſtauit.

MA

MAXIMILIANI EX ALMA-
nia reditus.

QVum talis eſſet noſtratium rerum ſtatus, rediјt ex Almania Cæſar Maximilianus, qui Louaniј Brabantiæ gubernatione ſuſcepta, Bruxellam conuocat vrbium primores. Hic prætextu Gelrici belli rurſus ingenti pecunia plebs mulctatur. Buſciducenſes à Gelro hoſtiliter antea vexatos, maximisque affeĉtos incommodis, literis tantum ſterilibus conſolatus, opemque pollicitus, Cæſar Coloniam ad conuentum Germaniæ procerum recurrit. Abſente Cæſare, latrocinantium magis quàm belligerantium more in Buſciducenſem agrum reuerſi Gelriј, ad ipſas vſque portas vrbis omnia fœde vaſtarunt, incenſis etiã ligneis illis, & verſatilibus ædificiјs, quæ vulgus molendinas appellat.

ANGLORVM REX CALETVM
*uenit cum exercitibus Morinum occu-
pauit, & Tornacum.*

ANno à virginis partu, milleſimo, quingenteſimo, decimotertio, Henricus Octauus Angliæ rex cum valida bellatorum manu Caletum in Flandriæ fines traiecit, bello adorturus Galliæ populos. Huc argento & auro, quod ingens ſecum aduexerat, nõ modo Cęſarem Maximilianum, ſed omnem quoque Brabantiæ, Flandriæ & Hollandiæ nobilitatem ad ſe iuuandum pertraxit. Lectiſſimũ equi-

equitatum ac pedites complures è Gallia miſſos, qui Morinum, quod obſeſſurus hoſtis putabatur, cõmeatu leuarent, Maximilianus partim occidit, partim in fugam compulit, ex quibus trecenti L. capti. Inter quos & nobiles aliquot regni Gallorum fuerũt. Signa bellica nouem amiſſa. Currus onerarij centum quinquaginta abducti. Poſt hæc Romanus & Anglus magnanimi principes duo, Morinum, quod præſidio firmauerat Galliæ rex Ludouicus, omni armorum genere oppugnare adorti, murorum partem deiecere. Atque hinc quum ingens terror ciuitatem inuaſiſſet, facta deditio eſt hac lege, vt miles vi abſtineret. Ingreſſus Cæſar, Anglo ceſſit vrbis imperium. Poſtea deditum eſt & Tornacum. Huius oppidi ciues permulti, ne militarem diutius feritatem pati cogerẽtur, nouas ſedes in Flandria & Brabantia quæſiuere. Hẽricus & huius vrbis à Cæſare imperio ſibi relicto, incredibili ſumptu arcem intra muros extruxit, multis incluſis ædificijs. Hic præſidium habuit perpetuum, donec poſt aliquot annos Gallo vrbs reddita eſt. Quę nunc paret Carolo Cæſari, adempta iterum Gallo per noſtrates exercitus.

SCOTI IN ANGLIA *cæduntur.*

QVo tempore Morinum & Tornacum vrbes in hoſtium poteſtatem venere, Scotorum rex Iacobus, infeſtis copijs Angliæ fines

fines inuaſit, futurum ſperans, vt rege abſente, totam inſulam paucis diebus ſubigeret. Vbi vero id nuntiatũ reginæ eſt, mulier animumq; gerens, curamque virilem mira celeritate contracto exercitu, infeſtis haſtis, clypeis, armis cũ hoſte concurrit, fuitque hac pugna ſuperior ipſa, Scoti fuſi fugatique ſunt. Multi ex his cæſi. Perijt hoc in prælio rex ipſe Iacobus adhuc ætate florens, & cum eo nobiles plurimi. Tradunt quidam veniſſe in Angliæ fines Scotum, vt in noſtris locis aduerſus Gallos belligerantem Henricum auerteret, adque regni ſui defenſionem reuocaret, hoc pacto Gallorum regi Ludouico gratificaturus.

CAROLI EDVCATIO.

QVia nullum tam feliciter natum eſt ingenium, quod peruerſa non corrumpat educatio, & nihil referat filium genuiſſe imperio, niſi eundem cures educandum imperio, vt pijs & integris nutricibus committeretur, Gandaui natus filiolus, pater Philippus curauerat. Quo in Hiſpanijs mortuo, Cæſar auus magna cura diſpicere cœpit, quibus viris primam nepotis mellitiſſimi ætatem, principe dignis moribus & literis inſtituendam traderet. Ex vniuerſa patria delecti ſunt Guilielmus Ceuerius princeps, & Adrianus Florentius, qui tunc erat Louanienſis ſcholæ cancellarius, ambo viri & ſapientes & incorrupti, quos in recte inſtituendo adoleſcente, frequenter fidelem

audiui

audiui ac ſtrenuam nauaſſe operam, nec priuatum emolumentum, ſed patriæ ſpectaſſe vtilitatem.

CAROLVS BRABANTIÆ PRINcipatum ſuſcipit.

SIc educatus, ſic inſtitutus noſter Carolus, anno ætatis quintodecimo, Louanij quemadmodum pater, auus, & proauus fecerant, Brabantiæ principatum ſuſcepit, non vnius tantum Vrbis, ſed & omnium noſtratium prouinciarum gaudio incredibili. Carolo enim conſpecto, & in adminiſtratione imperij, iam ſolenni ritu inaugurato, non Traianum dico vel Antoniũ pium, vel Epaminundam, quos ita fuiſſe bonos exiſtimo, vt tamen vitijs magnis non caruerint. Sed qualem Deus ipſe in libro Deuteronomij deſcribit, hoc eſt, optimum & ſanctiſsimum principem ſibi omnes homines pollicebantur, ſub quo quaſi fatali ſydere afflati, ad meliorem ſe frugem conuerterent. Creditum eſt enim nullam Cometam, fatalem vim nullam ſic res mortalium afficere, vt vita principis rapi ac transformari mores & animos ciuium. Incidit hæc inauguratio in eum humanæ ſalutis annum, qui fuit quintuſdecimus ſupra milleſimum quingenteſimum.

CAROLO MIDDELBVRGI A*pud Selandos agente, Gelrij Hollandiæ oppida quædam capta diripuerunt.*

Biennio poſt, durante adhuc bello Gelrico, Felix comes incenſis Gelriorum nauibus, arcem quandam munitiſſimam vi cepit. Vnde noſtratibus hoſtis multum antea incommodauerat. Sub idem tempus, Carolo principe agente Middelburgi in Selandia, vt inde ſecundo vento in Hiſpaniam traijceret, Gelrij cum equitatu validiſſimo, pedeſtribus etiam copijs Hollandiam ingreſſi, oppidum Medelblicum vi captum, diripuerunt hoſtiliter. Proceſſum eſt inde Alcmariam. Qua vrbe occupata, immenſum argenti pondus & auri, veſtes precioſas, aliaq; permulta ſecum auexerunt. Hinc Sparendamum, hinc & alia quędam loca ſunt incendio abſumpta. Poſtremo ad oppidum Aſperam ductus exercitus, mœnia ter conſcendit, toties repulſus à ciuibus. Mille iam & quingenti in Gelriorum copijs deſiderabãtur: quũ occupata & vi capta vrbecula viros cum vxoribus, & liberis, alios ferro ſuper alios confecit hoſtica rabies. Sunt & templa diuorum ad quæ plerique confugerant humano fœdata ſanguine. Pueruli in ſcholis reperti ſuis, crudeliter necati. Quibus æditis in oppidanos crudelitatis generibus, infœliciter natas virgines mulieresq;, etiam in propatulo conſtuprauerunt. Hic te rogo Carole Egmondane, cuius hæc iuſſu & mandato feciſſe militem conſtat, num te poſtea flagitiorum pœnituerit. Si magnanimus haberi volebat, non ita ſæuire debuiſti in

victos.

victos. Aliena eſt ab officio magnanimi crudelitas. Omnino fortis animus & magnus, parcere multitudini innoxię. In omni fortuna, recta atque honeſta retinere ſolet.

CAROLI IN HISPANIAM *profectio.*

CArolus quum egiſſet ferme tres menſes in Vualachria Selandiæ inſula, tandem flantibus ventis, nauem aſcendit, ac mare ingreſſus, horrendū vidit ſpectaculum, ante ſuos oculos pereuntem nauim vnam incendio. In qua combuſti & homines & equi complures ſingulari forma ac magnitudine. Poſt dies inde octenos gaudio ineffabili conſpectus Hiſpanis, & ſingulis pene oppidis ſumma cum veneratione fauſtis acclamationibus exceptus, totque pulcherrimis ac florentiſſimis regnis eſt inauguratus, populus quoquo ſe contuliſſet, ſtudium in eum propenſum, atque egregiam voluntatem pollicentibus.

CÆSARIS MAXIMILIANI OBItus, *& quædam alia de eodem memoratu digna.*

ANno ſalutis noſtræ M.D.xix. menſe Ianuario, Cæſar Maximilianus fatalem diē obijt in Germania ſuperiore, quū eſſet ingreſſus annū ætatis lxiij. Quod vt palàm factū eſt hac noſtra inferiore Germania, luctus ingēs atq; mœſtitia per oēs fuit ciuitates. Quibus ob clementiam, placabilitatem, voluptatū omniū

abſtinentiam, virtutesq; alias fuerat longe charißimus hic princeps. Cuius vt vitæ, velut ſummam partem proponam, cõtinuos nouem annos in caſtris agens, difficillima quinq; bella profligauit, Gallicum, Eburonicum, Sicambricum, Batauicum, Morinicum. Hic nobilißimæ gentes, hic ſcientißimi bellicæ rei populi, hic vrbes opulentiſſimæ ad deditionem & pœnitentiam ab eo compulſæ ſunt. Quale nihil ſocer Carolus, nihil proſocer Philippus excellentißimi duces vnquam conſequi potuerunt. Quot hyemes cum cætero milite ſub pellibus egit? Quot ſudauit æſtates? Quis unquam eo ſolertius caſtris locum cepit? commeatus expediuit? hoſtem ludificatus eſt? Nullum huic Caſtrenſe munus ſorduit. Quoties pro ſignis ipſe ſtetit? Quoties egit ſorte excubias? Quoties vallum tulit? Quoties ſpeculatum egreſſus eſt? Neque vero poſtremum inter huius laudes viri ponendũ, quod literas & ingenia tam impenſe dilexerit, quodque bonas artes non fouerit modo, ſed aluerit, atque promouerit. Iuuentutem nemo religioſius, nemo innocentius, nemo vnquam ſanctius exegit. Nemo fuit vnquam patri obſequentior filius. Auxit huius mortui deſiderium principis, atrocitas inſequentium temporum.

CAROLVS ROMANORVM REX *eligitur. Eiuſdem in Germaniã profectio. Hæreſis Lutheranæ damnatio.*

In

IN Maximiliani locum Carolus huius nepos, principum ſuffragio Imperium adipiſcitur. Agebat is tum in Hiſpanijs. Vnde per legationem euocatus, anno redempti orbis M.D.xx. in Flandriam applicuit ſub Calendas Apriles. Partim hic, partim Bruxellæ, & Mechliniæ exacta æſtate, cum omni fortunæ ſuæ ſtrepitu, menſe Octobri Louanium venit. Qua in vrbe dies circiter viginti commoratus, Aquiſgranum proficiſcitur. Vbi exquiſitiſsimis honoribus acceptus, & imperij donatus inſignibus, Coloniam, inde Vuormatiam Vangionum ſe contulit. Nullus vnquam principum ſtudio maiori, & ciuitatum luxu cultus eſt. Nulli plura exhibita ſunt ſpectacula. Vuormaciæ celebri conuentu Germaniæ principum, qui ad eius edictum huc conuenerant, damnata eſt Lutherana hæreſis. Teſtaturq́; id eiuſdem principis edictum imperiale. Quod impreſſum ante hac, piorum aliquot rogatu virorum hiſce chronicis noſtris inſeruimus, eadem qua principio æditum & euulgatum eſt, obſeruata verborum forma.

CAROLVS Quintus, diuina fauente clementia, electus Romanorum imperator, ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hiſpaniarum, vtriuſq; Siciliæ, Hieruſalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex. Archidux Auſtriæ. Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolę. Comes Habsbur

gi,Flandriæ,&c Tirolis, &c. Vniuerſis & ſingulis Sacri Romani imperij electoribus,aliiſq; principibus,tam eccleſiaſticis, quàm ſæcularibus: Archiepiſcopis, Epiſcopis, Prælatis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Clientibus, Præfectis, Præſidibus, Iudicibus, Sculteis, Burgimagiſtris, Conſulibus, Scabinis, ciuitatum, oppidorum, villarum, terrarũ, & quorumuis aliorum locorum Communitatibus. Nec nõ vniuerſitatum, Studiorum ſiue Gymnaſiorum rectoribus, & locum tenentibus, ſeu officialibus eorundem, ac cæteris quibuſcunque Nobis tam iure ſacri Imperij, quàm hæreditario, aut alio quocunque modo ſubiectis & fidelibus dilectis, cuiuſcunque ſtatus, gradus, aut conditionis ſint, & ad quos pręſentes vel earundẽ exemplum, noſtro, vel alicuius Prælati eccleſiaſtici ſigillo, ſiue etiam publici Notarij manus ſubſcriptione communitum peruenerit, Gratiam Cæſaream, & omne bonum.

Ad veri Romanorum Imperatoris officiũ pertinet, non ſolum fines huius ſacri Imperij, quod præceſſores noſtri Germaniæ principes, ob defenſionem Sanctæ Romanæ, & vniuerſalis Eccleſię, ſuo ſuorũq; ſæpius effuſo ſanguine, per diuinam gratiam ſibi quæſierunt, ad orthodoxam viam adductis vel expulſis infidelibus propagare. Verumetiam ne qua hæreſeos labes, aut ſuſpicio in iam ſibi ſubditis nationi-

tioni-

tionibus ſacroſanctam religionē noſtram com maculet, ſummo ſtudio prouidere. Aut ſi qua iam oriri cœperit, eam omni ope, omnique cu ra, iuxta normam à Sancta Romana Eccleſia hactenus obſeruatam delere penitus, & extin guere. Quod ſi quis alius è maioribus noſtris, tanto nos magis præſtare debemus, quanto dei Opt. Max. immenſa benignitas Nobis plu ra regna & dominia, pluresque & magis belli coſos populos, maioresque vires, quàm iam multis ſæculis alicui principi, qui hiſce titulis ſit potitus, ad ſuæ ſanctæ fidei tutelam, & incrementum elargiri dignata eſt. Accedit quod quum ex paterno genere è Chriſtianiſſimis Im peratoribus, & Archiducibus Auſtriæ, Ducibusque Burgundiæ: ex materno vero, Catholicis Hiſpaniarum Siciliæ, & Hieruſalem Regibus ſimus orti, quorum omnium pro fide Chriſtiana res præclare geſtas, nulla vnquam deleuit obliuio, non ſine graui conſcientiæ no ſtræ onere, & perpetua nominis nota, quadamque veluti nebula fœlicibus ineuntis Prin cipatus noſtri auſpicijs offuſa factum crederetur, ſi quæ iam ab hinc triennium pullulare in Germania cœperunt, nouas quaſdam hæreſes, imo verius iam ſæpe olim per cōcilia, & Sum morum Pontificum Decreta approbante eccle ſia damnatas, & nunc denuo veluti ab inferis erutas, altiores iacere radices vlla noſtra negli gentia paſſi eſſe videamur.

Sane veſtrum neminem ignorare exiſtimamus, quibus erroribus & hæreſibus ab orthodoxa fide longe alienis, quidam frater Martinus Lutherus, ordinis ſancti Auguſtini, religionem Chriſtianam in hac præſertim inclyta Germanica natione omnis infidelitatis, & hæreſum perpetua oppugnatrice, ita inficere conetur, vt niſi mature occurratur, tota hæc natio, & deinde ſerpente contagione vniuerſa Chriſtiana reſpublica in abominandum ſchiſma & bonorum morum, pacisque, ac tandem deteſtandam ſui perniciem prolapſura videatur.

Quapropter non immerito commotus ſanctiſſimus in Chriſto pater Dominus Leo x. Sacroſanctæ Romanæ & vniuerſalis Eccleſiæ Summus Pontifex, ad quem fidem catholicã, & eccleſiæ ſacramenta curare ſpectat prædictũ Martinum à principio clementer & paterne monuit, & hortatus eſt, vt à nefandis huiuſmodi incœptis deſiſteret, & iam ſparſos errores reuocaret. Quod quum ille neglexiſſet, & peiora ſemper prioribus adderet, idem beatiſsimus Pater ad opportuna, neque tamen inſueta remedia procedere ſtatuit. Itaque conuocatis ſæpius Reuerendiſsimis ſanctæ Rom. eccleſiæ Cardinalibus, Epiſcopis, ac alijs Prælatis, nec non regularium ordinum Prioribus, ſeu miniſtris generalibus, accerſitisq; pluribus, ſcientia & probitate præſtantibus viris, & in omni

doctri-

doctrinarum & linguarum genere eruditis,ac diuerſarum nationũ doctoribus & magiſtris, prædicto tamen Martino prius vocato,ac citato, & in contumacia perſiſtente, ipſius ſcripta tam Alemanico, quàm Latino ſermone ædita & ædenda,vt pernitioſa,& fidei vnitatiq; eccleſiæ contraria authoritate ſua Apoſtolica, præfatorumq; ad hoc accedente Cardinalium conſilio & aſſenſu,ac Epiſcoporum,& Prælatorum,doctorumque & magiſtrorum matura deliberatione damnauit, & vbique locorum comburenda prorſusque abolenda cenſuit, & decreuit. Martinum vero ipſum niſi infra certum expreſſum terminum à publicatione decreti ſanctitatis ſuæ mutata ſentẽtia ſe errores ſuos reuocaſſe,& ad pœnitẽtiam rediſſe docuiſſet, vt inobediẽtiæ & iniquitatis filium vt ſchiſmaticum,& hæreticum ab omnibus inuitandum, & prout iura poſtulant,puniẽdum declarauit, ſub pœnis & cenſuris,quæ in Apoſtolicis literis bulla plumbea communitis, & ſuper hac re æditis latius continentur. Quas ad nos,vtpote Chriſtianæ fidei verum & ſupremum propugnatorem,& ſedis Apoſtolicæ,ſanctæque Romanæ & vniuerſalis eccleſiæ primarium filiũ, & aduocatum per ſuum & dictæ Sedis ſpecialem nuncium, & Oratorem honorabilem virum nobis dilectum Hieronymum Alexandrum eiuſdem Sedis Prothonotarium,& Apoſtolicæ bibliothecæ præfectum, dedita ad hoc

opera miſit, petens atque requirens, ut pro offi cio ac debito Imperialis dignitatis in vniuerſo primum Romanorũ imperio, deinde (quod Catholicum regem & Chriſtianum principẽ decet) in cæteris etiam regnis, dominijs, & prouincijs noſtris, & præſertim in Germania, præſtito in auxilium fidei Catholicæ brachio ſæculari omnia & ſingula in iã dictis literis Apoſtolicis contenta inuiolabiliter obſeruari, & executioni mandari iuberemus. Poſt quas quidem prædicto Martino factus à ſummo Pontifice monitionem, vocationem, citationem, & ipſius tandem condemnationem, nec non præſentatas nobis eiuſdem beatiſſimi patris literas, bullamque Apoſtolicam per varia & diuerſa Germaniæ loca publicatã, & noſtro iuſſu & mandato non ſolum Louanij in inferioribus dominijs noſtris, verum & Coloniæ, Treuiris, Moguntiæ, Leodij executioni demandatam, tantum abfuit, vt idem Martinus reſipiſceret, errataque ſua reuocaret, & petita abſolutionis venia, in gratiam cum ſummo Pontifice, & ſancta eccleſia redire procuraret, vt etiam deteſtabiliores peruerſi ingenij ſui fructus in dies æderet, & perinde ac in manifeſtam eccleſiæ pernitiem furens rueret, complures aceruatim libros non modo nouarum, ſed etiam à ſacris concilijs olim condemnatarum hæreſium plenos: nec ſolum Latino, verum etiam, vt facilius vulgus peruerteret, Alemanico ſermone

à ſe

à ſe compoſitos, vel ſaltem ſuo nomine æditos fere quotidie diuulgaret. In quibus obſeruatũ ab ecclefia iam tot ſæculis ſeptem Sacramento rum numerum, ordinem vſum diſſipat, cõfun dit, deturpat. Inuiolatas matrimonij leges miris modis fœdiſſime inficit. Extremam vnctio nem cum Vuigleffo fictionem dicit. Commu nicandæ ſacratiſſimę Euchariſtiæ ritũ ad dam nata Boemorum reuocat inſtituta. At ſaluberrimã contaminatis peccato mentibus confeſſio nem, primum ita inuoluit, vt cõfuſionem eam è confeſſione fecerit, mox etiam magna in par te cõuellit, poſtremo adhuc peiora ſe de ea ſcri pturum minatur. Vnde nonnulli iam, ſumpta hinc occaſione de confeſſionis inſtituto & mo do cœperint ſubdubitare. Alij mutilatam & truncam fecerint, Alij vero (pro ſcelus) & cõfi teri ipſi deſtiterint, & nequaquam eſſe confitẽ dum publice aſſerere ſunt auſi. Porro ſacerdo talem ordinem, & per quod ſacroſanctũ Chri ſti corpus, ſanguiſque conficitur, diuinum illud munus, clauiũq; cœleſtium poteſtatem nõ ſolum viliſſimi pendit Lutherus, & laicis, pue riſq; atq; adeo fœminis ipſis communia facit, ſed & eoſdem laicos ad lauãdas ſibi in ſacerdo tum ſanguine manus incitat. Ipſum vero ſum mum noſtræ religionis ſacerdotem, Diui Petri ſucceſſorem, & verum in terris Chriſti vicarium, non niſi infamibus & probroſis nominat verbis, & frequentiſſimis atq; inauditis

inue-

inuectiuis,contumeliјs & blaſphemiјs inſectatur. Liberum arbitriũ prorſus nullum eſſe, ſed omnia certa lege ſtare ex Manichęi quidem & Vuigleffi penu depromit,ſed tãquam irrefragabili argumento, ethnicorum poetarum carminibus confirmat. Miſſæ venerabile ſacramẽtum neq; defunctis neque viuis aliјs,quàm ſoli celebranti ſuffragari ſcribit. Ieiuniorum, & orationum inſtitutionem & conſuetudinem ab Eccleſia obſeruatam inuertit & corrumpit. De purgatorio,& animarum,quę in eo expiãtur,ſtatu, deq́ue diuini ſacrificiј & veniarum ſuffragiјs, quæ à nobis fideles defuncti expectant,cum Vualdenſibus & Vuigleffitis contra eccleſiam ſentit. De Eccleſia vero ipſa militante cum Pelagianis & Huſſitis. At ſanctorũ patrum autoritates & ſcripta ab eccleſia recepta,pro nihilo habet, eſt vbi etiam ſæpe deridet, debitumq́ue illis cultum, & deuotionem deterit & diminuit. Obedientiam & regimen omne prorſus tollit,vnde populi ad defectionem & rebellionem à ſuis tam ſpiritualibus, quàm temporalibus dominis faciendam ad rapinas,cædes,incendia,cum magno & manifeſto Chriſtianæ reipublicæ diſcrimine prouocentur. Quinimo cum vitam quandam ſolutã licentioſam,atque ab omni lege explicitam, et vere ferinam inducere conetur, ita exlex homo leges ipſas omnes damnat & contemnit,vt Decreta ſanctorum patrum, & ſacros canones

pub-

publico igni comburere non formidauerit, fa-ćturus peiora Ciuili iure, ſi non magis ſæculi gladium, quàm Pontificis excommunicationes & cenſuras metuiſſet. Iam vero ſacroſanćtis concilijs palam contradicere, & pro ſuo arbitratu detrahere non erubeſcit. E quibus potiſſimum Conſtantienſe illud, quod cum perpetua inclytæ Germanicæ nationis gloria pacem & tranquillitatem diſſidēti eccleſię dedit, ita vbique mordet, & impuro, ſceleratoq́; ore lacerat, vt in magnum vniuerſalis eccleſiæ dedecus, & offendiculum, ſed Germanicæ præſertim nationis opprobrium & ignominiam, Concilium ipſum nunc peſſime omnium erraſſe ſcribat, nunc ſynagogam Sathanæ, quiq́ue in eo conuenerant, & Ioannem Huſſitam hęreſiarcham comburi iuſſerant, Sigiſmūdum vtique felicē recordationis imperatorem, & ſacri imperij principes, Antichriſtum & ſuos Apoſtolos, homicidasq́ue & Phariſæos vocet. Quicquid damnata in eodem concilio omnia Ioannis Huſſitę errata, Euangelica & Chriſtiana eſſe, & ſe recipere probaturumq́ue profitetur. Approbatos vero eiuſdem Huſſitæ articulos nequaquam admittit. In tantamq́; prorupit mentis veſaniā, vt ſi ſemel Ioannes Huſſita fuerit hæreticus, ſe plus decies hæreticum Martinus glorietur, homo vſqueadeo nouarū rerum, ac potius perditionis humanę cupidus, vt nihil fere ſcripſerit, vel ſaltem ſuo nomine di-

diuulgarit,cui non aliqua peſtis, aliquis læta-
lis inſit aculeus,pręter illos libros,ne nominan
dos quidem,ob execrandam eorum materiam
ipſius tamen titulo æditos , & ab eo cum reli-
quis vt ſuos agnitos , quorum ſingula verba,
ſingula venena merito quis dicat . Et ne om-
nia,quę innumerabilia ſunt,Lutheri errata ſin
gulatim percenſeantur , tanquam ſi hic vnus
non homo ſed diabolus ipſe,ſub hominis ſpe-
cie ad perniciem humani generis adſumpta
monachi cuculla,quàm plurimorum hæretico
rũ damnatiſſimas hæreſes,iam diu ſepultas in
vnam ſentinam congeſſerit, & aliquas etiam
nouiſſime de ſuo excogitauerit, ſub ſimulata
prędicatione fidei,quam ad prætexendos ſuos
dolos, tam ſæpe, tantoque opere obijcit, Fi-
dem uerã prorſus deſtruit:ſub libertatis,quam
promittit,ſpecie,diaboli iugum & ſeruitutem
inducit.Et ſub Euangelicæ profeſſionis nomi-
ne, omnem Euangelicam pacem & charitatẽ,
omnemque rerum ordinem, & pulcherrimam
deniq; totius eccleſiæ faciem inuertere, labefa-
ctare,& penitus peſſundare molitur.Quibus o-
mnibus per Nos,& cõſilia noſtra nationũ om-
niũ nobis ſubditarum ſæpius,& diligenter at-
tentis et conſideratis, & præſertim in hac parte
ab eodem Beatiſſimo patre requiſiti,abſq; inſi
gni macula noſtra, atque orthodoxæ religio-
nis iniuria et detrimento, rem tanti ponderis
negligere nequaquam potuimus,ut etiam non
debui-

debuimus, neque voluimus. Sed potius prędeceſſorum noſtrorum Rom. Imperatorum ueſtigijs inſiſtentes, eorumq́; pro libertate Catholicæ & Apoſtolicę eccleſię perpetuo laudabilia facta, ac pias et ſanctas ſuper puniendis & exterminandis hæreticis conſtitutiones obſeruātes, cōuocatis ſæpius ad pręſentiā noſtram propter hoc præcipue Electoribus, nec nō vniuerſis Sacri Romani imperij Ordinibus, & Statibus in hoc Vuormatienſi conuentu congregatis, de eorum omnium & ſingulorum vnanimi conſilio, matura deliberatione & conſenſu, in hanc tandem deuenimus ſententiam & concluſionē. Vt quamuis hominem ita à ſummo Pontifice, & ſede Apoſtolica condēnatum, & in ſua obſtinata peruerſitate obduratum, atq; ab vſu Catholicæ eccleſiæ alienum, & notorium hæreticum audire, omni iure exceptum eſſet, tam ē ad tollendam omnem cauillādi anſam, idq́; quia nonnulli pleroſque libros Martino adſcriptos ipſius eſſe apertiſſime inficiebantur. Complures audiendum prius à nobis hominem, quàm in eum ad executionem Pontificij decreti vlterius procederemus, aſſeuerabant, Martinum ſępe dictum, miſſò ad ipſum dedita opera vno è Caduceatoribus ſeu præconibus & Heraldis noſtris, ſub libero huc veniendi, & hinc recedendi ſaluo conductu accerſiri iuberemus. Quod et factum fuit, non vt nos de hoc negotio iudicaremus aut cognoſceremus, quum

id

id dubio procul ad Romanum Pontificem & Sedem Appſtolicam pertineat. Neque vt res ſacroſanctæ fidei noſtræ nunc tandem poſt tot ſæcula per nouas altercationes cum magno fidelium ſcādalo, & perturbatione, ac infideliū deriſione in cōtrouerſiam reuocari pateremur. Sed vt cum vulgi & plurimorum ita petentiū ſatisfactione, hominis animum percontantes eum bonis monitionibus, & ſuaſionibus ad rectam ſemitam (ſi fieri poſſet) reduceremus. Itaque Lutherū in noſtra & ſacri imperij Electorum, Principum, Prælatorum, & Statuum pręſentia conſtitutum iuxta formam imperialis mandati ſuper hac re nuper interrogari iuſſimus. Primum nunquid ipſe multos libros ſibi ob oculos adductos, & titulatim nominatos, & alios item, qui ſub ſuo nomine circumferuntur compoſuiſſet. Deinde, an ea, quæ in ipſis libris cōtra ſacra Concilia, decreta patrū, ritus & conſuetudines à noſtris maioribus, ad hunc vſq; præſentem diem obſeruatas ſcripſerit, reuocare vellet, & ad ſinū & vnitatem vniuerſalis eccleſię redire, adhibitis ad hoc noſtro & imperij nomine admonitionibus, & adhortationibus, quæ obſtinatiſſimum hominem etiam lapide duriorem emollire & conuertere potuiſſent. Qui ſane ſtatim libros ipſos antedictos, vt ſuos agnouit, & confeſſus eſt, & nunquam ſe id negaturum proteſtatus. Imo & adhuc alios ſe compoſuiſſe dixit, quorum copia

quum

quum nobis non fuiſſet facta, idcirco in medium non fuerant adlati. Quantùm vero ad reuocationem attinet, terminum ſibi ad reſpondendum dari petijt, qui quamuis merito negare potuiſſet, tum quia nouitates, & errores in fide, nulla ſunt delatione tractandi, ſed ſtatim penitus reſecandi, tum quia ex mandato noſtro ſibi legitime inſinuato, nec non etiā literis, quas ad eum dederamus, optime admonitus, quam ob cauſam vocaretur, non niſi ſtatim reſpondere paratus ad tantum Imperialis conuentus conſeſſum venire debuiſſet, tamen ex noſtra clemētia & benignitate vnius adhuc diei terminum ad reſpondendum ei dedimus, quo elapſo rurſus coram nobis & prædictis ordinibus, Imperij comparens, & ſimilibus adhortationibus ſæpius, vt ad cor rediret, efflagitatus, pollicentibus etiam nobis, ſi reſipiſceret, erroresq́; ſuos agnoſceret, & quæ in libris eius dānata & mala eſſent, reuocaret, facile nos impetraturos, vt à Beatitudine Pontificis in gratiam benigne reciperetur, & adhibito fideli, æquo & diligenti examine, ex ipſius libris, quæ mala ſcripſerat, ſecernerentur, quæ vero bona, autoritate Apoſtolica approbarentur, ſe ne verbum quidem in ſuis libris mutaturum, imprudentibus ſimul & impudentibus verbis, oriſque, & corporis geſtu, quoduis potius, quàm religioſum aut ſanum hominem præ ſe ferentem apertiſſime negauit; Quinimo in noſtram & Sacri Imperij

faciem Summorum Decreta Pontificum, & concilia ipſa ſacroſancta erraſſe ſæpius,& ſibi ipſis contradixiſſe, & tandem nullius apud ſe momenti fore aſſeuerauit, ſeque nihil ex his, quæ ſcripſerat,reuocaturum,niſi euidenti ſibi ratione,& ſacræ ſcripturę autoritatibus ad ſuę conſcientiæ animiq; ſatisfactionẽ & aſſenſum fuerit conuictus. Illud ſubinde repetens,& inculcans (quo fraudum ſuarum virus iam multis detegi cœptum occultaret) conſcientia ſibi illæſa & integra,neque velle ſe,nec poſſe verbum Dei immutare.Mala mẽs,malus animus. Quaſi vero Nos id ab eo peteremus, vt verbũ Dei immutaret ac non potius, vt iuxta verum Dei verbum ad gremium ſanctæ matris Eccleſiæ,à qua tam impie,quàm turpiter defecerat, rediret. Cuius autoritatem quum tantam voluerit eſſe Dominus, idemq; deus noſter Ieſus Chriſtus,vt qui Eccleſiam non audierit, tanquam ethnicus & publicanus ſit habendus: idcirco non immerito vel eam ſolam omnibus inuentionibus & vaframentis hæreticorũ longe anteferendam nemo nunquam niſi perditiſſimus & vere hæreticus & Lutherus iudicauit, qui vt tandem egregia ſua hic acta, condigno fine clauderet,& quod peſſime incœperat, peius terminaret,quid animi habeat,& quàm fidelium clade exultet, vel in noſtro & in ſacri Imperij conſpectu diſſimulare non potuit. Nã detorta (vt hæreticis mos eſt) à vero ſenſu ad

ſuam

ſuam impietatem Euangelica illa ſententia: Non veni mittere pacem, ſed gladium. Omnium ſibi, dixit, iucundiſsimam iſtam in rebus faciem, videre ob verbum Dei ſtudia & diſſenſiones fieri. Id eſt (quod vtinam ne experientia videremus) ob diſſidentes ab eccleſiæ ritu Lutheri opiniones, quas verbi dei falſo titulo prætexit, vere ſtudia contraria, & diſſenſiones, & diſſidia, & ſchiſmata, & bella, & cædes, & rapinas inter Chriſtianos concitari. Tali igitur & tam ſubdola atque hæreticis omnibus peculiari reſponſione Nobis & ſacro Imperio à Luthero data, & ſi decreueramus ipſo ſtatim remiſſo adulteriora progredi (id quod ex ſententia noſtra manu noſtra ſcripta, & poſtera die publicata nemini nō conſtare poteſt) Tamen ad preces omnium Imp. ordinum inclinati adhuc ipſi triduum ad reſipiſcendum conceſſimus. Quo tempore duo Electores, duo Epiſcopi, duo principes ſæculares, duoq; ciuitatum nomine vniuerſos ordines & ſtatus Sacri Romani Imperij repræſentantes, & ad hoc communi omnium iuſſu & nomine deputati, vocato ad ſe Martino prædicto nullum non admonendi & adhortandi eum, vt tandem reſipiſceret, & niſi id faceret, quæ ipſum à nobis & Sacro Imperio, Legumq; conſtitutionibus pœnę manerent, declarādi officium fruſtra inſumpſerunt. Vnus etiam eiuſdem Sacri Imperij Elector adhibitis ſecū duobus doctoribus,
 pie-

pietate & ſcientia præclaris, non ſolum adhortationibus, ſed etiam multorum errorum euidentibus redargutionibus, ad ipſius vſque obmuteſcentiam factis, mox ſeorſim ipſum prudenter & humane commone fecit, vt ad ſummi Pontificis,& Sedis Apoſtolicæ, Noſtrum.q; & ſacri Imperij ſtatuum, & cæterarū fidelium nationum ſanam ſententiam, iuxta continuatum tot ſæculis Eccleſiæ ritum,potius quàm ad ſuā vnius opinionem reſpiceret, à qua ſi recedens in ordinem redire vellet, id ſe primum nonnullorum ſanctorum patrum, qui & ipſi aliquando errauerūt,laudabili exemplo, deinde ſaluis anima,corpore,& honore facturum cognoſceret. Ad quæ Martinus antedictus & ſi varia pleraque,& diuerſa,cumque ijs quæ ſcriſerat,pugnantia,nihilo tamen meliora,aut ſaniora priuatim reſpōdit,quàm publice coram nobis & ſacro Imperio fecerat. Atque adeo ſe non omnes modo ſupra memoratos, ſed & Concilium,ipſum generale(ſi quod fieret) ſuſpectum habere proteſtatus eſt. Et (vt certiſſimo,& omni exceptione maiori teſtimonio nobis conſtat) pollutiſſimo & ſceleratiſſimo ore profari non eſt veritus. Res Euangelij & Catholicæ fidei, nunquam fuiſſe in Concilijs generalibus bene tractatas. Vnde nō iniuria plurimum nobis mirari ſubiret,cur nam à Summi Pontificis ſententia ad generale Concilium nuper prouocarit, quum tam impie de Concilijs

ipſis

ipſis loquatur & ſcribat. Niſi manifeſte ſciremus, vt nihil eſt hæreticis æque formidabile, atque œcumenicum concilium, ita nihil illis ijſdem magis proprium eſſe, quàm vt dictis factisq́; & ſcriptis ſecum ipſi diſſideant. Quod ſi vſquam alibi, præcipue in Lutheri libris (diuina prouidẽtia ſic operante, quo ipſius vana ędificia per ſe ruant) paſſim legere & videre eſt.

His omnibus & ſingulis ſic omnino, vt præmittitur, ſe habentibus, quum prædictus Martinus tam peruerſe & obſtinate in ſuis adeo manifeſte hæreticis opinionibus perſiſteret, vt ab omnibus ijs, qui ſapiunt, partim demens, partim etiam malo aliquo obſeſſus ſpiritu iudicaretur. Nos iuxta tenorem ſalui conductus, ipſum ſtatim à cõſpectu noſtro miſſum fecimus, datoq́; ei in comitatu vno ex Heraldis noſtris, & præſcripto termino à die vigeſima quinta menſis Aprilis, qua ex Vuormatia diſceſſit ad viginti deinde proxime futuros dies, quibus peractis vna ſaluus conductus peractus & extinctus cenſeretur. Nunc tandẽ ad reliquas opportunas medelas huic peſtilentiſſimo morbo neceſſarias, in hunc qui ſequitur modum procedere decreuimus.

Primum omnium ad honorem dei omnipotentis Romaniq́; Pontificis & ſanctæ Sedis Apoſtolicæ debitam reuerentiam, pro imperialis dignitatis officio ac debito, nec non zelo & ſtudio, quo noſtrorum maiorũ more, & inge-

nita etiam Nobis vi ad defenſionem Catholicæ Fidei, ſanctæque Romanæ & vniuerſalis Eccleſię honorem, tutelam & protectionem omnes noſtras vires & facultates, Imperium, Regna, Dominia, amicos, vitam denique & animam ipſam noſtram exponere ſumus parati. Ex Imperiali & Regia authoritate, nec non cõſilio & aſſenſu Electorũ & omnium ſacri Romani Imperij Principum, Ordinum & Statuum in hac celeberrima & frequentiſſima Imperiali Diæta Vuormatiæ congregatorum.

Ad perpetuam rei memoriam exequendo ſanctiſſimi noſtri Papæ veri in hac parte iudicis ſententiam, decretum, & condemnationem in literis Apoſtolicis (vt ſupradictũ eſt) ad Nos directis contentam, Martinum Lutherum, vt membrũ ab Eccleſia Dei abalienatum, vt obſtinatum ſchiſmaticum, & notorium hæreticum à nobis haberi declaramus, & vt talem à vobis omnibus & ſingulis habendum decernimus, & edicimus, Mandantes de eorundem ſtatuum conſilio & conſenſu, ſub criminis læſæ Maieſtatis, Noſtræque & Sacri Imperij grauiſſimæ indignationis, ac etiã amiſſionis Feudorum, Dominiorum, & bonorum omnium: Gratiarum quoque, & omnium Priuilegiorũ à Nobis & Sacro Imperio dependentium, quę obtinuiſtis hactenus, aut pręceſſores veſtri quomodolibet obtinuerunt, nec non proſcriptionis, ac Banni, & interdicti Imperialis pœnis.

Ne

Ne quis veſtrũ præfatum Martinum Lutherũ receptare, defendere, ſuſtẽtare, fouere dicto, facto, aut ſcripto præſumat. Quinimo poſt elapſum ſupradictũ xx. dierum terminum, cõtra eũ, vbicunq; deprehẽſus fuerit, & in manu, aut facultate veſtra erit, iuxta formam Imperialis Banni procedatis, vel ſaltem captum tam diu cuſtodiatis, donec Nos à vobis de hac re certiores facti, de legitima in eum proſecutione facienda vobis ſignificemus, & vos tam ſancti operis & laboris debita præmia, & mercedem etiam vberem cum impenſis ob hanc cauſam factis reportetis.

Et nihilo minus eiuſdem Martini complices, adhærentes, receptatores, & quomodolibet fautores, & ſectatores (niſi ſe iniquitatis ſemitam deſeruiſſe, & autoritate Apoſtolica abſolutionis remedium conſecutos eſſe fidem cõdignam fecerint,) nec non eorum omnia & ſingula bona, mobilia, & immobilia, iuxta ſacras Conſtitutiones ac interdicti & Banni Imperialis, legem et ordinẽ libere & abſq; vlla contradictiõe perſequamini, illosq́; & illa capiatis, et in vſus veſtros opt. & pleno iure conuertatis.

Mandamus inſuper vobis omnibus & ſingulis præfatis, ſub eiſdem prænominatis pœnis. Ne quis Martini Lutheri ſcripta à Summo Pontifice Auctoritate ſua Apoſtolica, (vt præmittitur) damnata, aut alia quæcunq; tam Latino, q̃ Alemanico, ſeu alio quouis idiomate

ab eo hactenus compoſita, vel in poſterum cõ-
ponenda, vtpote mala, ſuſpecta, & à notorio
& peruicaciſſimo Hæretico prouenientia eme
re, vendere, tenere, legere, deſcribere, imprime
re, aut deſcribi, vel imprimi facere, aſſerere, ſu
ſtentare, prædicare, defendere præſumat. Non
obſtante quod in illis etiã aliqua bona ad fal-
lendas ſimplicium mentes immixa eſſent. In
quo præter iuſtam Sedis Apoſtolicæ ſententiã
etiam laudatiſſimam veterum Patrum inſtitu-
tionem & conſuetudinem omnino exequen-
dam duximus. Qui Arrianorum, Priſcilliani
ſtarum, Neſtorianorum, Eutychianorum, &
aliorum hæreticorum libros, & in illis conten
ta omnia tam bona, q̃ mala promiſcue exuſſe-
runt, & adnihilarũt: neque id immerito. Nam
ſi optimi quique cibi vnius tantum guttæ ve-
neni, quo humanum corpus læderetur, infuſio
ne ſuſpecti penitus ſunt abijciendi, quanto ma
gis ea ſcripta, quibus tanta & tam noxia anima
bus venena paſſim inſerta ſunt, non ſolum no-
bis cauenda ſunt, ſed etiã ne alijs noceant, pror
ſus deſtruenda, & corrumpenda, atq; ab omni
hominum memoria veniunt obſeruanda. Ac-
cedit ad id, quod quicquid boni in Martini li-
bris reperitur, id antea à ſanctis patribus, quos
eccleſia recepit & approbauit, ſæpe dictum, &
ſæpius repetitum, abſque vllius periculi, aut
mali ſuſpitione legi & haberi poteſt.

Ea propter ſub eiſdem pœnis omnibus, &
ſingu-

ſingulis ſupradictis. Vos omnes & quilibet veſtrum tam principis, quàm alij, ad quos iuſtitiam quomodolibet pertinet miniſtrare, & alij, quicunque in vniuerſo Imperio Regnis et Dominijs noſtris conſtituti, huiuſcemodi peſtiferos Martini libros, tam Alemanicos, quàm Latinos, impreſſos & imprimendos, aut etiam manu ſcriptos, vbicunque reperiantur, vtpote magnæ ſeditionis, ſciſmatis, hæreſios in Eccleſia Dei fomites diripiendos, & publico igni cõſumẽdos penitusq; abolendos cum effectu curetis, Apoſtolicisq; nuncijs, ſeu eorum cõmiſſarijs, ſi operam veſtrã ad hanc rem requeſierint, fideliter & diligẽter adſiſtatis. Et nihilominus in eorũ abſentia, per vos ipſos hæc ſic fieri noſtro nomine & iuſſu omnino & reipſa faciatis. In quo, omnibus fidelibus dilectis ſubditis noſtris, vt nobis, ac vobiſmetipſis aſſiſtant & pareant tenore præſentium ſub eiſdem pœnis iniungimus & mandamus.

Verum quia maxime cauẽdum eſt, ne Martini, aut ex illis excerpta mala, ſuppreſſo, aut etiam mutato autoris nomine publicentur. Quia etiam non ſine magna animi noſtri offenſa, multos quotidie videmus & audimus cum alibi, tum maxime in Germania componi, & imprimi libros plurimis malis traditionibus & exẽplis refertos: & ne non omni aſtu & dolo humanæ naturæ hoſtis Chriſtianis laqueos tẽdat, multas paſſim diuulgari picturas & ima

gines non in opprobrium modo priuatarum perſonarum,ſed & ipſius Summi Pontificis,et ſedis Apoſtolicæ contumeliam excogitatas. Ex quibus omnibus libris & picturis, Chriſti fideles in maximos tã in fide, quàm in vita, & moribus prolabuntur errores, & nõ ſolum priuata odia, ſcandala, & ſimultates (prout experientia docet) multis in locis exorta fuerunt, verum etiam ſeditiones,tumultus,rebelliones,ſciſmata,in regnis,prouincijs,& populis,atque vniuerſa Dei eccleſia(niſi prouideatur) iamiam excitanda formidantur. Idcirco ad hanc pernitioſiſſimam peſtem extinguendam ex ſupradictorum electorum & ſtatuum concordi animo & ſententia omnibus & ſingulis ſupradictis,tam imperiali,quàm hæreditario iure nobis ſubditis,ſub iam ſæpe dictis omnibus pœnis præcipimus & mandamus. Ne quis huiuſmodi famoſos & peſtilentes libros, ſeu quaſcunque alias ſchedas,ſcripturas imagines,picturas, cõtra orthodoxam fidem bonos mores,& id quod ſancta Romana eccleſia hactenus obſeruauit,atque etiam inuectiuas,criminationes & ignominias contra Summum Pontificem, Sedem Apoſtolicam, Prælatos, principes,vniuerſitates ſtudiorum, & eorum facultates honeſtaſque perſonas componere, ſcribere,imprimere,depingere,vendere,emere,tenere,habere,aut imprimi,deſcribi,depingi, vel vendi facere, quauis arte aut dolo au-

deat

deat, aut attentet. Quinimo ſub ijſdem pœnis iubemus omnibus, & ſingulis ſupradictis, & præſertim ijs, qui iuſtitiæ miniſterio præſunt, vt eiuſmodi libros quoſcunque, antehac impreſſos, vel poſt hac imprimendos, nec non etiam manu ſcriptos, cuiuſcunque ſint autoris, aut vbicunque locorum per ſacrum Imperium, atque etiam noſtra hæreditaria regna, & dominia inueniantur, ſimiliter etiam picturas huiuſmodi & imagines noſtro iuſſu & nomine occupent, diripiant, & publico igni comburant. Et nihilominus huiuſmodi deteſtabilium librorum, codicum, ſchedarũ, ſcripturarum, & picturarum autores & inuentores, ac etiam poſt præſentis mandati publicationem, impreſſores, emptores, & venditores, qui contra iuſſa facere præſumpſerint (ſi modo id legitime conſtiterit) nec non eorum iura, & bona omnia & ſingula capiant, apprehendant, & detineant, ac iure bono, quicquid ſibi libitum fuerit de illis diſponant, ita quod de hoc nulli hominum tam in iudicio, quàm extra, reſpondere ſint obligati. Atque vt omnis eiuſcemodi & aliorũ errorum occaſio tollatur, & ne alia ſcribentium venena longe lateq; diffundantur, ſed præclarum imprimendi libros artificiũ in bonos tantum & laudabiles vſus exerceatur, ex certa noſtra ſcientia, animoq; deliberato, ac Imperiali Regiaq; autoritate, de maturo ſupradictorum electorum,

&

& aliorum ſacri Romani Imperij ſtatuum conſilio, deliberatione, & vnanimi conſenſu volumus, & ſub Banni, & interdicti Imperialis, ac alijs antedictis pœnis præcipimus & iubemus, tenore præſentis edicti, quod vim inuiolabilis legis habere decernimus: Ne quis de cętero chalcographus, & librorũ impreſſor aut alius quiuis vbilibet per ſacrum imperium, atque noſtra prædicta regna & dominia conſtitutus, libros vllos, ſeu aliam quamcunque ſcripturam, in quibus de ſacris literis, aut fide catholica aliquid vel minimum tractatur, nõ habito prius conſenſu, & voluntate ordinarij loci, aut eius ad hoc ſubſtituti & deputati, cũ autoritate etiam facultatis Theologicæ, alicuius propinquæ vniuerſitatis pro prima videlicet impreſſione. Alios vero cuiuſcunque rei & facultatis libros, ſchedas, & picturas de conſenſu ſaltem ordinarij, aut eius ad hoc ſubſtituti, vllo pacto imprimere vel vendere, aut imprimi vel vendi facere directe vel indirecte quoquo modo præſumat, aut attentet. Quod ſi quis cuiuſcunque ſit dignitatis, gradus, aut conditionis, hanc noſtram mentem, decretum, ſtatutũ, legem, & ordinationem in omnibus & ſingulis ſupradictis, tam Lutheranam, quàm impreſſoriam materiam concernentibus inuiolabiliter obſeruandam vllo pacto, aut quouis quæſito colore vel ingenio contra facere, aut venire auſu temerario prę́ſumpſerit, præterquã quod

illud

illud irritum decernimus & inane, etiam in læſæ maieſtatis crimen, ac noſtram & ſacram imperij grauiſſimam indignationem, proſcriptionisque & Banni, ac interdicti imperialis, nec non alias ſæpe dictas pœnas ſe ipſo facto incurriſſe cognoſcat.

Harum teſtimonio literarum Sigilli noſtri munimine roboratarum. Datum in ciuitate noſtra imperiali Vuormatia, Die octaua menſis Maij. Anno Domini Milleſimo, quingenteſimo, viceſimo primo. Regnorum noſtrorum, Romani ſecundo: Cæterorum vero omnium Sexto.

OBITVS CARDINALIS CROY, *& Guilielmi Ceuerij. Bellum inter Cæſarem & Gallos ortum.*

DVrante conuentu Vuormatienſi duæ amiſit Aulæ ſuæ præcipua ornamenta Carolus Imperator, Guilielmum Croium Archiepiſcopum Toletanum, & Cardinalem, qui ex Louanio Carolum Cæſarem electum, in Germaniam ſequutus, iuuenis Vuormatiæ deceſſit, menſe Ianuario, ætatis anno xxiij. Louanij in templo Diui Petri è regione macelli feneſtra vitrea huius eſt opus. In eadem vrbe Vuormatienſi Guilielmus Ceuerius, Toletani patruus, vir conſilio magnus, ægrotare quum cœpiſſet menſe Maio anni eiuſdem, non multo poſt naturæ conceſſit. Cui viro ſi longior vita contigiſſet, aut nunquam ſuſceptum fuiſ-

ſet

ſet(erat enim pacis amantiſſimus)aut iam con-fectum eſſet bellum, quod exarſit poſtea inter duos potētiſſimos Chriſtiani principes,Carolum Cæſarem, & Galliarum regem Franciſcum. Cuius initio belli noſtrates ſubito acceſſu occupatis Gallorum aliquot oppidulis, cum ingenti exercitu ad Maceriam vrbem armis vindicandam profecti, locum capere non potuerunt, quem natura munitiſſimum Gallica inſederant præſidia. Quidam putant hoc conſilio à noſtris obſeſſam fuiſſe Maceriam, ne Gallus Mediolanum properaret, quod tum Cæſar Carolus maximis viribus obſidebat.

MORS LEONIS PAPÆ DECI: *mi. Electio Hadriani Sexti, & eiuſdem obitus.*

ANno inſequenti, menſe Decembri Leō huius nominis decimus Pontifex maximus Romæ moritur. In cuius demortui locum, Anno Chriſtianæ redemptionis milleſimo, quingenteſimo, vigeſimo ſecundo, menſe Ianuario, cœli prouidentia orbi Pontificem dedit Hadrianū Florentium Traiectē. à Traiecto inſigni Hollandiæ oppido, Cardinalem Sanctorum Ioannis & Pauli, eximia ſacrarum literarum doctrina, atque omni virtutum genere ornatiſſimum virum, quem adhuc in minoribus agentem Cæſar Maximilianus Caro-

li-

li nepotis pueritiæ formatorem ex Louanio aſciuerat. Habuit orbis noſter hunc primum Pontificem Romanum à Petro. Eſtque vocatus Hadrianus ſextus, nomine ſeruato, quod olim in baptiſmo acceperat. Quum Romæ eligeretur magno Cardinalium conſenſu, agebat is tum in Hiſpanijs, regnorum Caroli Cæſaris gubernator: aberat enim Carolus ob negotia imperij. Poſt octo deinde menſes Romam veniens, maximo totius vrbis gaudio pridie Calend. Septemb. coronatur. Sub cuius appulſum ingens exorta peſtilentia, durauit ac tenuit hyemem vnam. Rhodis quoque à Turcis capta. Cuius oppugnandę, hoſtibus occaſionem præbuiſſe exiſtimo, has inteſtinas Chriſtianorum principum diſcordias. In hoc etiam viro nominis illud verum oſtenſum eſt. Omnia in humanis quo meliora, eo minus diuturna eſſe. Nam vt optimus eius Pontificatus futurus, ita breuiſſime effluxit. Moritur enim altero ſuæ adminiſtrationis ineunte anno. Extincti corpus illatum templo Petri Apoſtoli ſepelitur, medium inter duos Pontifices appellatione Pios, Secundum, qui Eneas Syluius antea dictus, & Tertium, quem Alexandro ſuffectum, viginti ſex dies, non amplius Pontificem noſtra vidit pueritia. Hadrianus domum ſuam Louanij magnifice extructam, in vſum vertit ſanctis literis ſtudentium, ijſdem in alimoniam relictis etiam prouentibus annuis.

Nunc

Nunc ad bellum recurro,quod alio dixi loco exortum inter potentiſſimos principes.

MEMORABILIS OBSIDIO TICINI SIVE PAPIÆ, QVÆ

Anno poſt Chriſti ortum M.D.XXIIII. *ſub Calen. Octob. à Franciſco Chriſtianiſſimo Galliarum rege aduerſus Carolum Cæſarem inchoata,exijt in Calend. fere Martias anni inſequentis.*

ADVERSVS Carolum Quintum,Hiſpaniarum regẽ,& iam electum Romanum, terra marique prępotentem principem, ſpiritus erigere eſt auſus rex Galliarum Franciſcus eius nominis primus,vel quia prælatum ſibi in imperio Carolum ægre ferret: miſerat enim & ipſe non vnam legationem ad Electores ſacri imperij, vel quia illuſtrandi nominis occaſionem quæreret. Siquidem perſuaſum eſt,neſcio quo modo Chriſtianis regibus haud fieri poſſe, vt alia via quàm bellis inter ſe gerendis imo fortaſſe verius dixerim,exercendis latrocinijs,immortalitatem parent. Itaque belli huius initio Gallus quædã loca noſtratibus,noſtrates Gallo ademerunt. Vtrinque à belli imperatoribus res curatæ haud ſegniter, Quid caſu, quid induſtria

duſtria parari poſſit, hinc atque illinc pr oſpectum eſt. Tandem & Mediolanum Gallo admit Carolus. Eratque ſupra milleſimum, quingenteſimum, vigeſimus quartus à Chriſti natali die annus, quum Septembri menſe exercitus Cæſarij Maſſiliam obſiderent vrbem inſignẽ & antiquam tranſalpinæ Galliæ. Duces exercitus erãt Carolus Borboniæ princeps, qui nuper ob cauſas multo iuſtiſſimas, à Gallo ad Cęſarẽ defecerat, & marchio Piſcariæ vulgo ſic nominatus, ambo viri ad omnia vel excogitanda, vel explicanda conſilia prudentiſſimi. Gallorum rex Franciſcus per idem tempus ex diuerſis Europæ locis acri delectu vndique habito, magnos contraxerat exercitus ad ſoluendam Maſſiliæ obſidionem. Huc iri, huc properari, noctes dieſque cum audiſſent Cæſareæ duces militiæ relicta Maſſilia, copias alio ſuas abduxerũt. Erat enim viribus longe ſuperior Gallus. Cui cum renunciatum eſſet totam ferme inſubriam peſtifero morbo vaſtatam, graſſari, ſæuireque indies hoc malum inclementius, cum tam inſtructo exercitu Italiam petere conſtituit. Cuius bonam magnamque partem ſe ſperabat facile & paucis quidem diebus in ſuam poteſtatem redacturum. Is mira igitur & incredibili celeritate ſuperatis alpibus, ineunte Octobri agrum Mediolanenſem attigit. Interea pari ſtudio eſt eo properatum à Cæſareanis ducibus. Hi Papiam aut (vt veteri dicam

M no-

nomine) Ticinum, illius duces cum equitibus aliquot Mediolanum ingreſſi ſunt, regi & copijs eius hoſpitia petituri. Hæc agitantes, ſubito oppreſſit Ferdinandus Archonus qui præfectus erat caſtrorum Cæſaris. Intra mœnia occiſi aliquot, cæteri qua poterant fuga dilapſi. Haud multo poſt Neapolitanns vicerex cum ſuis & ipſe copijs eo properauit. Cuius aduentu principis dictu mirum, q̃ tota exaltauerit ciuitas. Ducibus in animo erat, huc vniuerſum traducere exercitum, vrbemq́ue defendere, ſi quid Gallus moliri vellet. Sed dum neq; muro aut vallo ſatis munitam, neque in turribus & propugnaculis quicquam bellicarum vidiſſent machinarum, relicta ea, Laudem Pompei venerunt. Deinde Papiam (ſic enim nunc libet notiore vulgo appellare vocabulo) dux conceſſit Cęſarius Antonius cognomento Leyua, vir imprimis ſtrenuus. Quanquam æſtate quę præceſſerat, ingentem ciuiũ vim abſumpſerat morbus peſtifer. Antonius tamen oppidũ hoc defenſurum ſe facile ſperabat aduerſus gentem Gallicam. Sub Calend. itaq; Octob. hoſtium exploratoribus in Papienſi agro conſpectis, dux ipſe vna cum præfecto caſtorum Cæſaris mœnia obequitans muniri loca omnia, ferrea & ænea tormenta, lapideſq́; tormentarios ſubuectari, aggerem intus ſubſtrui. Denique nihil non eorum parari iubet, quod ad arcendũ hoſtem pertinere exiſtimaret. Dum hæc Papiæ agun-

agitur, à ciuibus & milite qui intus erat Gallorum rex cum ſuis proceribus, ad Carthuſianorum haud lõge ab oppido diſſitum cœnobiũ, venit quinto Calend. Nouemb. Eodem tempore & ab huius exercitibus obſideri atq; oppugnari cœpta eſt Papia. Hic Cæſareani vna atq; altera impreſſione ſuſtentata, Gallos aliquã multos trucidant, alios in fugam agunt. Poſtridie vniuerſo Ticini occupato ſuburbio, Galli molẽdina (ſic enim vulgus nominat, quibus ad victum quotidianum paratur farina ciuitati) partim ferro ſubuerſa in flumen præcipitant, partim ignibus dedunt. Ita futurum ſperantes, vt his ſublatis, propediem panis laboraret inopia ciuitas. Verum huic malo ſtatim occurſum ac inuentum eſt remedium, factis intra mœnia ligneis huiuſmodi molis, quas equi pariter ac homines in gyrum agerent. Hic paſſim in Sacellis, in ſcholis legum ciuilium (eſt enim hæc vrbs gymnaſio quoque inſignis) farinam parari vidiſſes. Turricula erat in ripa Ticini haud longe à mœnibus. Vnde Hiſpanorum armata manus facile Gallum prohibebat, ne ad vrbis murum accederet. Hic certatũ aliquandiu cum eſſet, neque rebus indies peſſum euntibus amplius ferre vim hoſtium poſſent, Hiſpani corporum pacti incolumitatem, ſe dedunt. Victor Gallus contra fidem datam omnes qui eum paulo ante locum tutati fuerant, ſuſpendio necauit. Quam rẽ, vt par erat,

iniquiſſimo tulit animo dux Cæſarius. Turrim Papienſibus ademptam Gallorũ aliquot pedites conſcendunt, omni telorum genere diuexantes Germanum, qui ea parte ad tuenda mœnia diſpoſitus erat. Iuſſu ducis Antonij tandem eo aduecta machina, quæ huic finem incommodo maloq́ue fecerit. E muro enim ferreis iniectis globis non ſine Gallorum ſtrage corruit turricula. Octauo Idus Nouembris de communi ſententia ad oppugnandam vrbem totus ferme exercitus rapitur, magnoq́ue bellicarum rerum apparatu inſtructus, ad ipſas quoque foſſas admouetur. Qui intus erant vaſa lignea, terram, alia multa comportare, aggeres erigere, nihil hoſti opportunum relinquere, nihil ſibi quod idoneum ad depellendum eſſet neglectum permittere. Hoc ſtatu rerum Hippolita Malaſpina ſingularis animi mulier, nũc plures Germanos, Hiſpanosq́ue, nunc ſingulos coram benigne appellaſſe, fortes confirmaſſe, timidos erexiſſe, alios alia ratione cohortata, & vt bonum haberent animum iuſſiſſe traditur. Biduo poſt diſiectis primum haud vno loco muris bombardarum ictibus, acerrime pugnatum eſt, dum neutri cedere loco volunt. Tandem ſtrage multa ſuperati Galli, alij interficiuntur, alij in foſſas præcipites dantur. Hoc nondum peracto prælio, Galli alia vrbis parte ciues multa vi oppugnant. Sed maiore aliquanto ij ſe defenſitantes reſiſtunt, Interea An-

tonius

tonius Leyua Cæſareanorum dux exercituum ſuos admonere, Pulchrius eſſe nihil, quam pro gloria certare. Meminiſſe eos debere cum hoſtibus rem geri, quos ſæpe alias viciſſent ipſi. His vel paucis accenſi milites, ferocius multo ad pugnam proceſſere, victoriam ſibi certam promittentes. Fuſus tandem ſub veſperam Gallus, multi cæſi, multi in foſſas præcipitati, & lapidibus obruti, quorum caſu conſternati, alij deſerta oppugnatione trepidi ſe in caſtra recipiunt. De hac victoria Antonius ſtatim datis ad vice regem Neapolitanum literis, fatigatũ militem paſſus eſt conuicijs ac luſibus ſe reficere & quietem capere. Interim ipſe haud decere exiſtimans principem virum, cui exercitus commiſſi ſunt, in cuius cura pendent rerũ tanta momenta ſolidam dormire noctem, Qui fracti erant aggeres inſtaurandos, trabes, grandia ſaxa in munitiones deferenda curat. Vrbemq; obequitans, nihil vſquam neglectum patitur. Vrbi tota ſupplicationibus decretis immortali Deo ſunt actæ pro victoria gratiæ. Per eoſdem dies appræhendit equitem quendam Antonius, qui Gallorum regi ſignificaſſe dicebatur in vrbe multam eſſe pulueris tormentarij inopiam, Vigilaret ipſe, haud fieri poſſe, vt obſeſsi reſiſterent diutius. Hic talis quæſtioni ſubiectus, crimen confeſſus eſt, ac publice exenteratus membratim diſſecatur, ad omnem proditionis materiam in futurum tollendam.

Sub exitum menſis Nouembris Galli animad uertentes qua parte oppidi labitur Ticinus am nis(vnde vetus vrbis nomen)ſine foſſa & val lo eſſe mœnia ſtatuerunt ab alueo veteri, in aliam partem, aquas deducere, vt ita facilius ad patentiã vrbis mœnia peruenirent, Res tentata, coniectis in alueum trabibus, ramis, & arborum Truncis maximarum. At non ſucceſſit impediri .n. haud potuit, ne in conſuetum recurreret locum Ticinus. Hic dum Gallus in caſſum per dies aliquot laborat, Cæſaream interea totam eam quæ fluuium ſpectat, partem excitato aggere muniunt. Secundum hæc milites Germani, cateruatim ad ducem concurrentes, ſtipendia ſibi debita exigere, vnde ſe veſtiant, vnde ventri quoque ſatisfaciant. Dux Antonius audita militum querela, vt nihil ſupereſſet nummorum, animo vehementer anxius diuerſa ſecum & cum ſuis conſilia agitare cœpit. Decretum eſt tandem, vt mercatores pannarij militem veſtirent, ſoluta obſidione à Cæſareo quæſtore pecuniam accepturi. Nummos exteri mutuo darent. Verum hinc modica coacta ſumma eſt. Rari enim ciues, rarus erat in vrbe mercator. Bonã namq; ciuium partem ſuperior abſumpſerat peſtilẽtia, multi quoque iam impendente obſidione, Papiam reliquerant. A præfectis igitur oppidi magna ſalis quantitas, & quod mutuum ab Alexandrinis quibuſdam negotiatoribus, qui eo venerant

rant accepiſſent. Venditum publice frumentum, Sed vbi nec his quidem modis tantum cõtrahi potuit ſignatæ pecuniæ, vt militi ſoluere tur, nobilis dux Antonius ſua argẽtea vaſa omnia conflari & in nũmos conuerti iuſſit, vnde ſtipendium eſt militi ſubminiſtratum. O virum cantari dignum, hic argenteam ſupellectilem, vt bellum gereret, vt ciues defenderet, cõflauit. Alij vt ciues ſuos expilent, vt aurea & argentea vaſa comparent, bella gerunt. Creſcere cœpit hoc tẽpore obſidionis calamitas. Tanta enim laboratum eſt inopia rerum omnium, quæ ad victum pertinent, vt equinæ carnes & aſininæ obſeſſis pro cibo fuerint. Mali huius datam cauſam exiſtimo, quod vbi haud multo ante allatus intra vrbem nuncius fuiſſet, Caroli Cæſaris propediem ventura auxilia, in magno & publico gaudio exercituũ duces, prandijs aliquot nimis opiparis militem adhibuerant, vnde penuriam abſumptis omnibus naſci fuit neceſſe. Per eoſdem dies etiam lignis ad cibum coquendum deficientibus, miles pulcherrimas ciuium ædes diruit. Tam durum eſt telum neceſſitas. In his malis iterum laceſſere obſeſſum Gallus, Germano excubias agenti, aſininæ carnis eſum exprobrabant. Quibus commoti per caſtellum prothomartyris Stephani vicinum ædiculæ, ſe proripiẽtes, Gallorum vnam cohortem fudere. Hic addũt quidẽ hominẽ Minoritã, cui Antonius Leyua

quotannis confeſſionem facere ſolitus erat, ad hunc à Franciſco Gallorũ rege extruſum vt de tradenda ſibi in manum Papia cum eo ageret, futurum vt à rege magnam auri vim, atque annuos acciperet prouentus ampliſſimos. Primũ dux egregius, quique fidem muneribus anteferret. Te, inquit, monache cum tua iſthac præclara legatione laqueo vitam hodie finire iuberem, niſi cognita mihi eſſet in te morum probitas, vitæque ſanctimonia. Proinde abi, neque de re huiuſmodi poſt hac me adeas. Regi tuo, qui huc te miſit renunciabis Papiam Cæſaris eſſe, quam ſi ſuam eſſe velit, armis & ſuorum ſanguine nobis adimat oportet. Nihil remiſit per hos dies rerum omnium caritas. Iam Philippeo vna emebatur Gallina, eoque paulatim res inualuit, vt vix iam equinæ & aſininæ reperirentur. Quum obſeſſi pene quotidie in hoſtium caſtra excurrerent, eosque ſæpius nihil tale metuentes adorirentur, Gallus ambitum vrbis quantus eſſet, foſſa & vallo cingere feſtinat. Simul ne Papienſium exploratoribus ſiquando exiſſent facilis eſſet in vrbem reditus, neque auxiliares copiæ ad obſeſſos ingredi ſine pugna valerent. Rumor enim in caſtra Gallica manauerat ſeptem Germanorum milia aduentare ſubſidio Cæſareanis, easque copias ad ciuitatem Laudenſem profectas, partim intrá muros, partim ſub mœnia conſediſſe. Hac item cauſa rex Galliarum magnis ſtipen-

pendijs, maioribus pollicitis, ad ſe accerſiuit Ioannem Mediceum bellicoſum, acrem, atque in victorijs enntritum virum. Qui in regia caſtra cum armata peditum manu peruenit pridie Nonas Decembres. Huius aduentus ſpem victoriæ magnam Gallorum ducibus, maiores Regi ſpiritus excitauit, qui ſub appulſum candida vexilla quindecim haud longe à ciuitatis muro diſpoſita oſtentat, ita futurum ratus, vt nouitate rei & ſpectaculo inſolito perterrefaceret hoſtium animos. Dehinc eiuſdem pedites, admotis ad vrbem ſchalis, eam capere ſunt conati. Sed accurrens tempeſtiue Germanus impetu facto, militem mediceum facile deijcit. Iterum ſtipēdia efflagitare Germani, quibus & ſtrenuis, & in eo rerum ſtatu neceſſarijs militibus, vt per omnia ſatisfieret belli prudentiſſimus, Imperator Antonius pecuniam quantam poſſet publice, priuatimq; vt corraderet, à canonicis templi maioris mutuum accipit, faſces, inſignia, vel argenteos, vt puto, baculos, qui Ticinenſis ſcholæ rectori ad comitia vel eunti alio præferri conſueuerant, etiam mutui nomine acceptos in nummum conflat. A ſingulis quoq; ciuibus aliqua pecuniæ portio data eſt. Acceptis hinc ſtipendijs Germani, quocunque res vocaret, alacriter ire, nuſquam imperia detrectare, nulla non in re officij memores eſſe. Per hos dies multo erat annona carior, & cibariorum inopia maior. Nuſquam nunc

vidiſſes in foro venales perdices, turtures, & faſianos. Porrum & cepe in horum ſucceſſerãt locum. In macello tantũ equina & aſinina panis furfuraceus per omnia vrbis loca venundabatur. Iam Dominici natalis aderant feſti dies, quo tẽpore Alphonſus Ferrariæ princeps magnam tormentarij pulueris copiam tranſmiſit ad regem Gallorum Franciſcum. Hic puluis vt tuto caſtris inferri poſſet, Ioannes mediceus cum ſatis magna equitum manu ad ſeptuaginta paſſuum milia contendit obuiam. Aduecto puluere, Gallus exultans minitabatur ſe colubrinis, bombardis, omni armorum genere Papiam breui oppugnaturum. Hic ingens terror ac trepidatio ciuitatem inuaſerat. Virgines, matronæ, ſacerdotes templa adire ac diuorum opem implorare iuſſi, pacemq́ue per aras expoſcere. In tanto metu valde confirmati ſunt militum pariter & ciuium animi, quum inſignis dux Antonius in Senatu literas recitaſſet, quibus à vicerege Neapolitano certiores fierent, cum octo Germanorum milibus, & ſexcentis è Burgundia equitibus in Veronenſem agrum veniſſe ducem Borboniæ, adfuturumq́ue eum propediem. Extitit paulo ante hos dies frigus atrocius, vt rurſum neceſſe fuerit ex ciuium ædibus, ligna ac trabes ad ignis vſum reuellere. Nonis Ianuarijs Galli turrim quandam in mœnibus ſitam, machinis & tormentis æneis quatere incipiunt, biduo tamen conti-

tinenter quaſſata, partim concidit. Hoſti præter ſpem hæc res euenit. Conſtituerant enim ſi tota corruiſſet, per ruinas eius in vrbem ingredi, id quod factu non difficile fuiſſet. Nulla enim foſſa ad eam erat vibis partem. Haud multos poſt dies arcem quandam ſtrenue magis quàm fœliciter oppugnare adorti magna ſuorum ſtrage à foſſis mœnibusq́ue ſunt repulſi. Quanquam nec Germanis, qui arcem defenſitabant incruenta hæc fuit victoria. Poſtridie Hiſpani cum Germanis vallum conſcendunt, magnoq́ue impetu in tormentorum cuſtodes illati, prælium committunt. Cæſis pleriſq;, alios in vrbem captiuos ducunt. Hic edocti à Gallis & Italis, Gallica ſigna ſequentibus, regem de oppugnanda iterũ Papia mutaſſe ſententiam. Conſtituiſſe tamen in obſidione cum omnibus copĳs totoq́ue apparatu bellico perſeuerare. Quod per exploratores quum intra vrbem norit copias militares rei frumentariæ, & extrema pene cibariorum inopia laborare. Decreuit hac ratione comeatu intercluſo ad deditionem illos cogere. Narrant quidam hoc eodem tempore in ſtabulo quodam Papię inuentos equos, qui quum nihil haberent, quo latrantem poſſent placare ventrem. Ligna comederint, lapides roſerint. Hoc vt parum credibile, adſcripturus non eram niſi in eius commentarĳs reperiſſem qui ipſum per totum hoc tẽpus Papię fuit, quo obſidebatur. Iam tertium

ſtipendia petentibus, Germanis decretum eſt, vt cupedinarij lanij, pharmacopolæ, cęteriq́ue ciues, qui opificio manuario quæſtum facerēt, aliquam darent æris portionem. Antonius ipſe vt nuſquam non eſſet ſui ſimilis, quod geſtabat aureum monile cōflauit. Hiſpani armorum duces quidam opulentiores, mutuum dederunt. Hac pecunia placatus miles, ducibus ſuis per omnia paruit. Hic taceo crebras Ticinenſium in Gallos eruptiones & pugnas, & leuia pleraque inita certamina, quibus nunc cæſi multi, nunc multi etiam capti. Sexto Calen. Februarias dux Borbonius, vir fortis & multis rebus geſtis clarus, repente cum valida manu apparuit in agro Laudenſi. Hæc res ad Gallum vbi manaſſet, poſtridie mane tormenta omnia, quæ vrbis mœnia ſpectabant, auehenda curauit ad locum, qua venturas putauit hoſtium copias, ita prohibiturus, ne propius accederent. Militem quoq; in vrbeculas, quas occupauerat hyemantem, ad caſtra vocauit. Quæ per totum Februarium menſem & Ticini, & in hoſtium caſtris acta ſunt, non tam prætermitto, quàm ad maiorem ſcribendi reſeruo diligentiam in eo opere, quod nobis de Brabātiæ principibus elucubratur. Borbonius vero, & vicerex Neapolitanus, vbi iam Gallos adoriri ſtatuiſſent, rati quod poſtea ſucceſſit, ſuperiores ſe futuros, cum ſuis iam propius acceſſerāt exercitibus. Iamq́; dies venerat, qui ſextus

eſt

eſt ante Calend. Martias, quo tempore ex loco caſtrorũ eminentiore Papienſibus, qui plus quatuor iam menſes incluſi tenebãtur belli data ſigna. Quod vbi intellexit copiarum Cæſaris in vrbe obſeſſa præfectus mire exultans: bona enim ſpes habebat animum eius futuræ victoriæ, conuocatis ſuis: Nunc animis opus eſt milites, inquit, vocati nos fortunã ſequamur. Macti virtute eſtote, qua me euntem videtis ſequimini ducem. Hæc vbi dixit, relictis qui vrbem tuerentur, copias educit, primum omnium tribus locis eſtracto arietibus caſtrorum muro, qui Gallicas acies egregie tuebatur, Cæſariani vallum irrumpunt. Rex vbi hoſtem intra munitiones eſſe audiuit, ſub auroram (erat enim dies Mathiæ Apoſtolo ſacer, qui eſt Februarij quartus & vigeſimus) iubet vna cum bellicis machinis obuiam ire armatos qui reſiſtant & Cæſareanos prohibeant. Itur, pugna committitur varia, atrox, cruenta. Et iam Galli noſtratium bellica inſtrumenta maiora obtinuerant, Cæſareani pedem retrahebant, quum Alphonſus Marchio Vuaſtienſis, vir conſerendis manibus audacior, in Gallicas penetrauit acies. Cuius aduentu reſumptis animis, noſtri in hoſtem (erat hic Heluetius) redeunt. Voces pugnam inſtaurantium Cæſareanorum exaudiebantur: Cædite gladijs, figite haſtis, ſternite iaculis. Hactenus ita præluſum eſt futuræ pugnæ. Iam Borbonius ſingulari prudentia vir

&

& bellicis rebus cuilibet fere veterum comparandus, ita ſuos paucis quidem, ſed efficacibus verbis hortatus dicitur. Nihil refert viri fortiſſimi, quot peditum, quot equitũ milia Gallus ad Papiam adduxerit, quando cum longe maioribus copijs ſæpius ac proſpere ſemper cõflixeritis. Adhibete modo animos alacritatis ac fiduciæ plenos. Haud enim in limine veſtrorum laborum, ſed in exitu ſtatis, Gallorum (vt ſpero) victores domũ reuerſuri, ſi paulum adhuc niti volueritis. Credite, vos ad prædam et gloriam, non prælium vocatos. Digni eſtis qui talibus, quibus abundant hoſtium caſtra in patriam onuſti redeatis. Ad quæ ducis optimi verba ſequutus ingens militum clamor ſe omnino paratos eſſe, dicentium Imperatorem ſuum per æqua & iniqua ſequi. Libenter ituros ad vnum omnes quo ipſius fortuna duceret. Iam in Mingaualius aderat vicerex Neapoli. Is quoque militem hortari, vt acriter pugnaret, ſciret illius victoriam diei Galliarum maximas opes Cæſareanis in prædam daturã. Hæc ille, & alia ſimilia, quæ in tali diſcrimine â facundis Imperatoribus adhiberi ſolent. Ex aduerſo ſtabant & inſtructæ aduerſarum partiũ acies. Et iam ſignis canere incipientibus, renouatũ eſt prælium, magnis et infenſis vtrinq; animis, nec ſpe militũ diſſimili Cęſareanis ſua virtute, hoſtibus militũ copia fretis. Marchio Piſcariæ Cæſareanus, ante ſuorũ nunc ora ferri, nunç

ri, nunc hoſtem inuadere, peditem immittere, hortari voce, manibus ſignificare ſociũ adeſſe ſe periculorũ omnium atq; adiutorẽ. Vidiſſes & hic Borboniũ ferientem, cædentem, in hoſtẽ incurrentẽ, vulneratos ex acie ſubduci iubentẽ, integros ſubmittentem. Multi vtrinq; vulnerabantur equi & viri, pediti pedes, equiti eques, ſinguli pene ſingulis aut enſe aut haſta ſibi aduerſi pugnabãt. Rex Galliarum vir militari diſciplina, tum corporis, tũ animi viribus ęque clarus, & ipſe fortiter dimicans, vnius vexiliferum legionis Germanicæ an Hiſpanicæ incertum eſt, ſua manu confodit. Horam fere vnam dubius fuit, & anceps pugnæ euentus, quum repente ſuorũ caſu pedites Galli conſternati, primũ loco cedere mox terga ſimul vertere cœperunt. In prælio trucidati à Germano milite Sueui prope omnes, & qui pro Gallo ſteterant Itali. Ex Heluetijs mille quingenti, Duces quoque Francicorum exercituum præſtantiſſimi. In quibus claſſis præfectus vna cũ filio, dux Monfortius, princeps Tremolius, Buſius, Chiamonius, Buhanſius. Iacebant humi paſſim equis effuſi nobiles pariter atque ignobiles. Quidam adhuc palpitantes alij vt ſuo veſtitu obriguerant aut enſem aut parmam tenentes. Crudelis vbiq; luctus, vbiq; pauor & plurima mortis imago. Stabat iam rex Galliarum vndiq; telis expoſitus, quum ſuis hortãtibus, vt re iam inclinata è prælio excederet.

Non

Non faciam, inquit. Hic extingui pulchrum mihi & laudabile exiſtimo. Ea ſum ſtirpe, ijs maioribus ortus, vt non tam longam vitam, quàm nominis æternitatem optare debeam. Hæc ita loquutus,cum ſuis iam ad ſalutem magis, quàm in ſpem victoriæ, aduerſus hoſtem dimicat. Verum vbi extrema acies à Cæſareanis eſt equitibus circumuecta,& à fronte alij vrgebant infeſtius rex Franciſcus viribus, auxilioque deſtitutus,capitur,& cū eo rex Nauarræ,alijque plurimi nobiles viri,Pontificis Romani legatus,princeps Mamoranſius,Florenges, Leſcu, Bonaualle, Durantius, Boſula, Brion,Valmontius,Obenignus,Sātememius, Cameſienſis,Lorges,Naures,Riaus,alijq; per multi. Ex militibus gregarijs, qui profligata acie effugere ſunt conati, multos cum totis armis in Ticinum deſilientes,rapidus amnis abſorpſit. Alij ab occurſantibus media planicie equitibus interfecti,capti ſunt alij. Horum tanta multitudo, vt capientium numerum vicerint. Quos omnes poſtea armis exutos,Borbonius incolumes dimiſit. Cæſorum in prælio numerum,quidam ad ſeptem,quidam ad decē milia redigunt. Nec tamen incruenta hæc ſtetit victoria Cæſari,in cuius exercitu præter inſignes aliquot duces octingenti fere deſiderati. Alanzonius princeps Gallicarum partium videns ſuorū ſtragem, quadringentis cum equitibus è manibus hoſtiū elapſus, Galliā verſus

quam

quam maxime citato curſu,contendit,& Lugduni febricula correptus,perijt. Hanc victoriã cum qua nullius vnquam veterum Imperatorum,nec laureas,nec auratos currus poſſe comparari exiſtimo.Cæſariani adepti cum præda, captiuiſque regibus,ac tota fere Galliarum regni nobilitate, Papiam ouantes repetunt; magna ciuium quoque lætitia & gratulantium acclamationibus,vrbem longa iam obſidione liberatam ingreſſi.Hic ſi vnquam alias,nihil omnino eſſe res hominum cernere licuit, quum rex paulo ante copijs egregie ad belli vſus; tũ armis,tum exercituum ductoribus,ac bellandi peritia inſtructiſsimus,Italiam ingreſſus,repente omnibus,& copijs,& armis exutus,in poteſtatem hoſtium venit.

TVMVLTVS GERMANORVM.

DIcam nunc de rebus Germanicis,quæ per idem fere tempus acciderunt. Lutherus palam in cõcionibus, ad quas audiendas ſemper confluebant ingens turba mortalium, multa in principes, in prælatos, in epiſcopos quum diceret,Cæſarem vermium ſaccũ, Principes tyrannos, Prudentiorem eſſe Turcam,& meliorem quàm Chriſtianæ reipub.gubernatores, & alia id genus permulta, ſcriberetque in opuſculis & libris:Deus libera nos ab his tyrannis.Tolle quæſo è medio amariſſimos pariter ac ſuperbiſſimos eccleſiæ proceres. Populus his accenſus dictis,tandem inſurgere ac tu-

multuari cœpit & conſpirare aduerſus eos, qui principatum aliquē intra ſuperiores fines Germaniæ obtinerent.

Anno reſtitutæ ſalutis M. Quingenteſimo, xxv. Calend. Ianuarijs, vulgus Campidoneū haſtis, fuſtibus, gladijs, ſecuribus, & quæ præterea furor in arma conuertere ſolet, direptis, in Abbatem dominum & gubernatorem ſuū ferociter inuehitur. Principes alij hos placare & compeſcere conati, omnino nihil effecerūt. Magis magiſque ſæuit animis ignobile vulgus. Iamque faces & ſaxa volant, furor arma miniſtrat. Ab his initijs adeo breui temporis ſpacio creuit hoc malū, vt nullus poſtea menſis fuerit, quo non alijs atque alijs locis rebellatum ſit Lutheranæ hæreſis veneno imbuti homines ad libitum euagantes monaſteria diruebant eiectis, aut in cruciatū arreptis monachis Templa donarijs, & precioſiſſimo rerum apparatu ſpoliabant. Ad eundem modum occupatis, aut vi captis ſæcularium domibus principum, aut etiam oppidis. Nam & hæc tentare ſunt auſi, crudeliter diripiebant omnia, vt facile appareret prædandi magis ſtudio quàm aliam ob cauſam plurimos excurrere cœpiſſe. Nunc mihi dicendum eſt, qui duces inſanienti ſe obiecerunt multitudini. Vtinam dicere poſſem oppreſſerunt.

QVARTA APRILIS.

Pro Leipheim ad Danubium cæſa ſunt iiij. homi-

hominum milia per Sueuicum exercitum. Per multi quoque in amnem præcipitati. Quidam gladio ſubiecti cum Parocho ſuo Lutheranæ factionis homine.

XXII. EIVSDEM.

Marchio Caſymirus occidit milia duo, multos cepit captiuos, pleroſq; decollauit, nonnullos cum pago vniuerſo concremari iuſſit.

MAII XII.

Iuniores Palatini vulgus adorti, interfeciſſe ex his traduntur quadringentos. Ex captiuis gladio ſubieciſſe xxiiij.

XIX. EIVSDEM.

Dux Ludouicus comes Palatinus ex Heidelberga eductis copijs recepit, à vulgo ſibi ademptos pagos. Recuperauit Bruſellam oppidum Spirenſi Epiſcopo, fratri ſuo Germano, decollatis è vulgo, quos in poteſtatem redegerat.

EIVSDEM MENSIS XXVIII.

Ab eodem iuſſi ſunt gladio colla ſubijcere tumultus authores xj. in quibus presbyteri erant Lutherani duo, & Apoſtata monachus vnus. Eodem menſe perierunt circiter mille, occiſi à Diepoldo Steynio.

IN ALSATIA XVIII. *eiuſdem menſis.*

Prophana multitudo vrbes indifferenter ſiue expugnatas, ſiue ſponte deditas, hoſtiliter diripuit, direptas ruinis & incendio vaſtauit. De Lothoringia quoque iam occupanda co-

gitabatur, quũ prouinciæ dux Antonius, contractis exercitibus egreſſus quatuor milia occidit. Poſtridie alios adortus (rapinis enim & latrociniis paſſim fœdabant omnia) confecit milia ſex. Menſis eiuſdem die xx. Inter Tambachum & Skouylerum complures ab eodem fuſi, fugati, cæſi. Poſtremo apud Sletſtadium & Ortembergium eoſdem prælio vicit memorabili. Qui primi de hoc tumultu commentarios emiſerunt, ab Antonio colligunt interfecta xxvj. milia aut plus eo, & trecentos ex captiuis gladio percuſſos.

IN THVRINGIA.

IN Turingia quoq; tumultuatum eſt à prophana multitudine. Ad cuius infringendos conatus, Fridericus Saxoniç princeps dum & ipſe validas contrahit copias, moritur die Maij xij. In cuius funere habitam vidimus elegantem orationem Philippi Melanthonis. Haſsiæ princeps (Lantgrauium vocant illi) centum homines Lutheri dogma ſequutos ferro confecit, qui & oppidum vnum ceperant, & cuiuſdam Abbatis diripuerãt bona omnia. Idem alia quoque ſtrenue perambulans oppida, quotquot huius factionis viros inuenit, gladio traditur admouiſſe. Sed nulli hominũ generi infeſtior, quam Lutheranis Concionatoribus, quorum nonnullos vt audio, fuſte capitibus illiſo mactauit. His ita peractis, ad poſtremum cæteris iunxit ſe principibus. Itaque

ſub diem decimumquintum Maij cum propha no vulgo, quod in agro Franckenhuſen (ita enim nominant illi) tumultuoſe conſœderat, congreſſi, ſex milia interimerunt, captis plurimis aliquot etiam ſecuri percuſſis. Oppidum quoddam celebre (Mulhuſen loco nomen eſt) vulgus occupauerat. Quod diuerſis loco à principibus Germaniæ oppugnatum recuperatur. Ciuibus ignotum, his legibus, vt Clerum in omne ius, cenſusq́; priſtinos reſtituant: muros, turres, aliaque vrbis propugnacula ſolo æquent: arma bombardas puluerem tormẽtarium principibus tradant. Sunt & alijs pleriſque locis à Palatino electore, cæteriſque rei militaris longe peritiſſimis ducibus ruſtici velut viliſſima pecora ad ſacietatem cæſi, milia centum & amplius ſoli principes, quos Germani ligam vocant occiderunt. Sic ſtultitia, imo verius amentia vulgi tam grauiter eſt hoc anno afflicta Germania, ac maioribus etiam deformata, fœdataque cladibus quàm vnquam à Gothis & Vandalis Italia. Tantorũ te cauſam eſſe malorum, ſunt qui dicant Luthere. Vidi libros eorum etiam, qui ſunt tibi conterranei, quorum alius te monachum infamem, alius ſeditioſum, alius Cacodæmonem, nemo Chriſtianum vocat. Ego tantum oro, vt reſipiſcas, vt in viam redeas, vt eorum omnium quæ cõtra Euangelicam veritatem inconſulte ſcripſiſti, Palinodiam canas, vt ſancte & religioſe vi-

uendo ad vitam illam peruenias, qua melius, felicius optari nihil poteſt.

MORS CLARISSIMI VIRI
Martini Dorpij.

Sub hos Germanicos tumultus, graui morbo correptus Louanij Martinus Dorpius, inſignis Theologus, pridie Calend. Iunias vita defungitur. Plus in vno hoc viro amiſit ſchola Louanienſis, quàm vt dici, aut æſtimari poteſt. Mire poetarum omnium fabulas tenebat, Oratorum & hiſtoricorum libros omnes excuſſerat. Dialecticorum argutias callebat. Phiſices arcana perueſtigauerat. In ſacris literis nihil tã arduum & difficile, de quo non ſubtiliter & accurate diſputarit. Quàm Latinus & elegans, planeque Romanus illi ſermo. Quanta diuinorum eruditio. Solebam ego illum officij cauſa nonnunquam adire, ac fere pomeridianis horis, nunquam non ſtudentem ac libris immuſſantem inueni. Sereno cœlo deſcendebat mecum in pomarium, quod ædibus ſuis adiectum habebat. Nec vllus interim dum ambulatur, niſi de literis, & recte inſtituenda iuuentute illi ſermo erat, non ignaro id ætatis velut totius reliquæ vitæ iaci fundamenta. Quid de re ſingulari eius dicam innocentia? Neminem ſciens læſit vnquam. Nulli hominum inuidit. Nihil quod non ſanctum & honeſtum eſſet appetiuit. Mortui corpus cœnobio Carthuſianorum illatum, ibique ſepultum eſt.

TVMVLTVS POPVLARIS *apud Buſcumducis.*

NON multo poſt apud Buſcumducis tumultuatum à plebe aduerſus magiſtratū. Exegerat ab oppidis Brabātiæ pecuniam princeps. Hanc quum ciues Buſciducenſes neque ex publico ærario dare vellent, neque futurum putarent, vt ad publicam vtilitatem daretur, impetu facto in opulentiora ſui oppidi monaſteria, ab his extorquere, quod principi darent, conati ſunt. Tenuit per dies aliquot hic tumultus, qui tandem, in vrbem admiſſa gubernatrice Margareta, reſedit. Neque inde abijt princeps ipſa, niſi omni ſublata materia. Vnde in futurum aliud excitari poſſet incendium.

REX GALLIARVM CAPTIuus in Hiſpaniam auehitur.

AD captiuum regem Galliarum nunc reuertor, qui menſes aliquot in Italia cuſtoditus ad Imperatorem auehitur in Hiſpaniā. Vbi non multis interiectis diebus, quū in febrim incidiſſet, grauiterq; diſcūberet venit ad eum Carolus Cæſar. Quibus tum de rebus ſint collocuti, neſcio. Cæſar captiuum & ægrotātem conſolatus, iuſſit bono eſſe animo, Se curaturum, vt quæ ad recuperandam valetudinem neceſſaria eſſent, haberet omnia.

Scio præterea tentatam eſſe pacem, magnorum interuentu principum. Sed res ad exitum perduci nondum potuit, Gallus ad ea quæ repetit CAROLVS, minime inclinantibus.

GERMANIÆ INFERIORIS VRbium, *& aliarum quæ finitimæ inferiori Germaniæ nunc parent* CAROLO *Imperatori huius nominis quinto, per Hadrianum Barlandum Sequitur Catalogus.*

HADRIANVS BARLANDVS HADRIANO Ariuulo alumno ſuo S.

QVoties hic inter ambulandum aut alias cogito de ſtudioſis iuuenibus, omnium tu mihi videre fortunatiſſimus Adriane, cui eximio illo viro Eraſmo Roterodamo conuiuere, eundemque quotidie tam docte, tamque facunde loquentem audire contigerit. Pro meo igitur in te amore non poſſum non iſtam tibi tam raram felicitatem gratulari. Duas abs te accepi epiſtolas, non ſcribam

bam quàm elegantes, mihi certe fuerunt longe gratiſſimæ. Iam conſederam poſteriori, imo vtrique reſponſurus, & ecce repente vocor Afflig ineum ad ſtudia eius cœnobij adminiſtratoris, quem nunc iuuenem in literis politioribus ſeſquiannum inſtitui. Louanio diſcedens optimum virum Gaſparem à Riuulo patruum tuum rogaui, vt me tibi purgaret. Tu vero me purgabis Eraſmo. Vtriq; enim ſcripſiſſem, ſi Louanij manere licuiſſet. Mitto tibi opuſculum quoddam proximis Iulij coloribus à me conſcriptum, de claris vrbibus inferioris Germaniæ, & quorundam aliarum; In quibus & tuam cernes Antuerpiam. Merito enim tuam dico, quæ te primum naſcentem exceperit. In locis vero noſtratibus deſcribendis ſingula perſequuti non ſumus, ſed rerum ſummas, & ex his illuſtriſſima quæq; libauimus. Vale ex rure Affligi-

nenſi.

GERMANIAE
INFERIORIS VRBIVM,

ET ALIARVM QVAE FINITImæ inferiori Germanię nunc parent Carolo Imperatori, huius nominis quinto, Catalogus per Hadrianum Barlandum.

COLONIA.

DE inferiore Germania quæ frugiferarum aut lætarum arborum ferax terra eſt, magniſque & nauigabilibus fluminū alueis irrigatur, & quibuſdā alijs finitimis vrbibus literis aliquid mandaturus incipiam à Colonia Agrippina, quæ & ſitu & flumine & populo clara eſt, & magnificenter ædificata atque elegans. Hic vrbe media templum videtur magnificum, vbi trium corpora Magorum ſeruantur, qui Chriſto in Bethleem recens nato munera obtulerunt. Habet Archiepiſcopum, qui ſit vnus è ſeptem principibus, ad quos electio pertinet Romani Imperatoris. Habet magni illius Alberti ſepulchrū. Tot habet ſanctorum reliquias. Hic Vrſula ictu ſagittæ tranſuerberata cum tot virginum milibus,

milibus cum tot victricibus turmis ad cœli palatium purpureo ſanguine laureata migrauit. Hic gymnaſium eſt liberalium artium, in quo permulti & eloquentes & docti viri bonas literas ſunt profeſſi.

AQVISGRANVM.

Diſtat hinc aliquot milis Aquiſgranum, inſigne oppidum monumento Caroli magni Imperatoris, quod in templo illic marmoreo viſitur. Eſt & venerabile ſanctorum reliquijs, quas idem CAROLVS ex diuerſis locis hic eſſe voluit.

LEODIVM.

Deſcendo nunc ad Leodium, quæ vrbs amœniſſimo extructa loco, & ſacris ædibus, & Canonicorum collegijs longe ſuperat alias omnes, quæ ſunt in noſtra Germania. Ad hæc ornamenta Epiſcopum habet, quo nõ alius eſt locorum, quibus imperat multitudine potentior. Præcipue bonitatatis eſt & vini ferax Leodinorum ager.

TRAIECTVM.

Traiectum, quod ſuperius nominant, ad eius differentiam ciuitatis, quæ in Hollandia eſt eiuſdem nominis, oppidum & natura loci, munitionibuſque & populi frequentia, & ædificijs & Canonicorum collegio nobile, ſpeciem prębet vrbium duarum, coniungente eas ponte longiuſculo. Huius incolæ, quanq̃ Leo-

dis

dinis vicini, tamen Burgundicæ domui mirè fauent.

NAMVRCVM.

Namurcum ad ripam Moſæ ſitum arcem habet munitiſſimam, qua bellorum temporibus in captiuis ſeruādis vti conſueuerunt principes noſtrates. Populus hic non dici poteſt, quàm ſit amans Burgundionum, pro quibus aliquando etiam ſuis militaſſe ſtipendijs legūtur. Ferri fodinas habent & in montibus oppido adiacentibus vitiaria amœniſſima. Horum tritici & ſiliginis fertiliſſimus ager eſt.

DE BRABANTIA.

NVlla eſt natio cui vel humanitate, vel bonitate ceſſerint Brabanti, nulla gens, quæ minus grauem ſenectutem ſentiat. Hoc præſtat illis hilaritas. Vnde videtur manaſſe iocus ille; Brabantus quo natu grandior, hoc ſtultior. Horū regio tota amœniſſima eſt, nemoroſa pleriſq; locis, ac multijugis ferarum generibus abundans. Aeris tanta præſertim circa Louaniū & Mechliniam oppida puritas, vt circūiacentibus regionibus, non raro ſæuiente peſtilentia, Brabanti immunes alue perſeuerent. Terra hęc vbiq; herbida, rerum omnium ferax, quæ blandiuntur naribus, quæ palato ſapida ſunt. Quæcunq; oculos paſcunt, quæcunque ad noſtratia medicamenta conueniunt, largiſſime effundit.

LOVANIVM.

Louanium caput eſt vrbium Brabantiæ cœli & aeris benignitate nulli cedens aliarum. Hic intra muros libera prata, vineæ, horti ſpatioſi, agri, pomaria, cāpi, dumi, ſaltus, paſcua, paruæ ſyluulæ, parua nemuſcula, vt merito hanc ſedem ac domicilium optimarum artium delegerint maiores noſtri. Habet enim ſcholā, qua non alia ſecundum Pariſiacam numeroſior, neque ornatior. Multa ſunt paſſim toto orbe Chriſtiano gymnaſia, ſed in alijs alia videas deſiderari. Aureliæ in Gallijs ſolæ leges Ciuiles. Pariſij Theologia, ius canonicum & ſophiſtica traduntur. Sunt aliæ quædam ſcholæ, vbi ſola in pretio eſt Medicina. Louanij omnes ſcientię docentur. Habet hæc vrbs ſacras ædes plurimas. Vnam diui Petri, ſtructura tā eleganti, vt architectorum iudicio nullam pluribus locis inuenias pari politie. E conſpectu templi Apoſtolici viſitur domus ciuica operoſiſſima, & quæ non vna re teſtetur olim florentiſſimam fuiſſe vrbem Louanium. Hanc artificij plenam ſtructuram mirantur Galli, Germani, Britanni, & Itali. Schola Louanienſes vnum habet caput, vnum principem, cui omnes pareant, hunc rectorem vocant. Cuius officium eſt ius dicere priuilegia tueri, & maleficij reos ſcholaſticos pœnis afficere. Quum in publicum prodit, ante eum it accenſus, quem Bedellum recepto illic vocabulo appellant. Pone

ne

ne ſequuntur famuli. Quantum autem hono-ris huic dignitati habeatur hinc apparet, quod conſules, magiſtratus, & clariſſimi quique vi-ri, denique omnium dignitatum gradus acade-miæ principi aſſurgant, & decedant de via. Exeunti ad comitia, quæ certis anni tempori-bus indici ſolent, plures accenſi anteambulant, ſinguli manu auratum geſtantes baculū inſig-nia honoris ampliſſimi. Eſt hæc ſemeſtris di-gnitas, quēadmodum apud Romanos olim di-ctatura fuit ſex duntaxat menſiū. Hęc nobis cō-mentantibus ſcholæ princeps ac rector erat exi-mius ſacrarum literarum profeſſor Martinus Dorpius. Sunt & alia quædam Louanij non indigna ſpectatu loca, xenodochium ampliſſi-mum, vbi nunquam non aſſiſtunt ægrotis mu-lierculæ ſolatijs refouentes ſingulos, atque ad-ferentes quod cuique è valetudine eſſe conſti-terit. Eſt alio loco digna diuis, digna princi-pe domus, quam extruendam curauit ſummus Pontifex Hadrianus Sextus, quum adhuc in minoribus ageret. Intra mœnia viſitur & cœ-nobium Carthuſianorum, loco & ab omni tu-multu, ab omni frequentia ſemoto, ita vt nec heremi ſolitudinem in vrbe magnopere deſi-derent monachi. Hoc ædificio nihil ex ea fami-lia vidiſſe ſe quicquam ſplendidius ingenue fatentur quiuis exteri. Ad muros vrbis, qua Mechliniam itur, arx eſt inſigni vetuſtate, & ad ocium, rerūq; vrbanarum vacationē prin-

cipi-

cipibus accõmodata. Eodem loco in monte tē-
plum eſt Baptiſtæ ſacrum. E regione arcis, cu-
ius modo commemini, turris eſt in ipſo muro
ex candido lapide, eaq́; altitudine, vt inde vi-
deri ſereno cælo Antuerpia poſſit, octo mag-
nis miliarijs Louanio diſſitum oppidum. Vul
go impenſa perdita vocatur hæc turris. Quam
annis aliquot ſuperioribus fatiſcentem, conſu-
les magno reficiendam curauerunt. Ager Lo-
uanienſis præter frumentum legumina, triticū,
poma, pira, perſica, cæteraq́; ad corporum ali-
moniam pertinentia, dat & vinum. Cuius ea
natura, vt non facile inebriet, non facile ad ar-
ma protrudat, & luctam veneream. Bibāt hoc
vinum initiati, quos diuinæ literę perpetuo ſo
brios & continentes eſſe volunt.

BRVXELLA.

Vrbs aulicorum frequētia, fontium copia,
magnificentia principalis aulæ, Ciuicæ do-
mus, ac plurium aliarum ſplendore nobiliſſi-
ma, et quod de ſua Burdegala dixit Auſonius.
Clementia hic cæli mitis, & irriguæ larga in-
dulgētia terræ. Huius incolæ veſtitu opes ſuas
veſtitu oſtentant præ cæteris, & maxime ge-
nus mulierum. Templorum omnium hoc lo-
co magnificentiſſimum eſt diui Gudulæ, cano-
nicorum collegio inſigne.

MECHLINIA.

Diſtat Bruxella & Louanio miliarijs qua-
tuor Mechlinia, vrbs ſitu & opere munitiſſi-
ma

ma,quæ ipſe quoq; ſuas habet minime vulga-
gares dotes. Aeris multam clementiam & ſalu
britatem, incolas ſermone blandos, moribus
mãſuetos,comes,ciuiles, bellicoſos etiam vbi
res exigit. Placet in hac vrbe vicorum ampli-
tudo, placet mundicies. Habet concilium re-
gium,habet & ædes ſacras cõplures, ſed duas,
quæ longe cæteris antecellũt,Deiparæ vnam,
&alteram diui Rumoldi ornatiſſimam, cum
turri,quæ & magnifica eſt, & altitudine ſpe-
ctabilis.

HANTVERPIA.

Nunc offert ſe mihi Hantuerpia, ad Schal-
dam flumen ſita, emporium longe celeberri-
mum. De cuius ſitu, ſplendore ædificiorum,
populi induſtria ac diuitijs quorundam extãt
ſcripti libelli. Eſt hoc nobile oppidum partim
maritimum,Gallis,Germanis, Hiſpanis, Bri-
tannis,Italis frequentatum.Hodie diuino mu-
nere & Senatus prouidẽtia ſic floret mercimo-
nijs,vt nec Londino in Anglia, nec apud Ger
manos Francfordiæ, nec in Gallijs Pariſio ce-
dere debeat. Priuatæ hic domus affabre cõ-
ſtructæ.Certamen eſt in vrbe,quis magnificẽ-
tius ædificet.Grandia ſunt templa,vnum Dei-
pare virginis auguſtiſſimum cum turri altiſſi-
ma ex candido lapide. Gentes mirum in opifi
cijs acumen domus extruut,altas magis, quàm
amplas propter locorum anguſtiam,& fere ex
lapide. Eſt hæc ciuitas vna omnium quæ ſunt
hodie

hodie in inferiore Germania ſacrarum certe ce remoniarum ſtudioſiſſima, verę́q; pietatis cul trix. Monaſterium habet Præmonſtratẽ. & ſtructura magnificum, & monumento Iſabelæ Caroli Ducis Burgundiæ, coniugis nobile.

BVSCVMDVCIS.

Oppidum ludo literario, & pugnaci popu lo nobile. Horum arma ſuperioribus annis, haud ſemel Gelrÿ ſenſere, cum qua gente vario certatum eſt euentu noſtris hominibus. In hac vrbe templum eſt Deipare ſacrum, opus viſendo apparatu.

FLANDRIA,

Eſt & Flandria regio fertilis atque amœna & pluribus locis ſuauiter aprica, nec expers nemorum & collium. Habet & lacus perſpicuos, flumina, fonteſque ſalubres. Gentem non inhoſpitalem, veſtitu & lingua à Brabantis indiſcretam.

GANDAVVM.

Gandauum eius terræ ciuitas fluminibus nobilis, amœna, ampla, ſpatioſa, nuſquam cõcluſa, nuſq̃ ſuffocata. Innumeræ, cultæq; domus, facundia virorum ingenia, antiqui mores, tum duplice muro amplificata loci ſpecies. Suos etiam habet, vt Louanium, meditationi ac ſtudÿs aptos receſſus. Habet & ludos literarios aliquot multæ celebritatis. Magnifica templa, cœlum perquam benignum, Gentem frugalem magis dixeris q̃ parcam. Eſt Gandauũ &

O plu-

pluribus diuorũ corporibus,& nobilibus mo naſterijs duobus exornatum Petri Apoſtolorũ principis,& Bauonis. Vtrunque abbatem ha bet, & annuos prouentus ampliſſimos.

BRVGE.

Publicarũ priuatarũq; ædium in hoc oppi do ſplendor & magnificentia oẽm orationem, oẽm dicendi facultatẽ ſupergreditur. Vt pau cis omnia dicã, totus hic locus paſcẽdis oculis, reficiendis animis dicatus eſt. Pulchra ſunt op pida Gandauum, Hantuerpia, Bruxella, Loua nium, Mechlinia, ſed nihil ad Brugas. Præter Gandauũ & Brugas longe clariſſimas vrbes, a lia quædã ſunt in Flandrijs oppida clari nomi nis, Aloſtũ, quod ad poſteros nobile reddidit tot excuſis in omni prope diſciplinarũ genere pulcherrimis libris Theodoricus Aloſtenſis ty pographus, Aldernardum, Inſulæ, Iperæ, Te neramũda, Sluſa, quod poſtremum eſt mariti mum.

TORNACVM.

Neſcio an vllum Tornaco extaret Floren tius oppidũ, vel in Flandria, vel in Brabantia ſi noſtratium quàm Gallicarũ ſemper eſſe par tium maluiſſet. Cui hic affectus quantum pau ciſſimis annis malorũ inuexerit nos ipſi vidi mus. Octo enim ſpacio annorum eadem ciui tas bis capta, ſemel diuẽdita, & interim ſæpius ad exterorum libidinem vexata eſt.

HANNONIA.

Hannonienſes populi fide, & armorũ erga

princi-

principem ſuũ nulli aliarum regionum ceden tes,terram & ipſi incolunt herbidã, & paſcuis admodum lætã. Pietas huic genti in deum ſin gularis,idioma gallicum,vt vicinis Tornacẽſibus eſt. Habitus & cætera vita eadem quæ & Flandris,quibus ſunt cõtermini. Pręcipua Hã noniæ oppida Bergæ & Valencenæ, vtrunq; legibus optimis iuſtitutum. Nobis hæc cõmen tantibus, Valencenis fortuito incẽdio plus mil le domus conflagrarunt pucherrima totius vr bis regione.

PHRYSIA.

Pene mihi exciderant Oceani accolæ Phry ſij in bello feroces,& armis exercitati robuſtis ac proceris corporibus. Nulla ſeruitutis gens impatientior,boues optimos alunt,quos in a- liasterras abactos vendunt magna pecunia. Phryſiæ planus eſt ager,& multo gramine fœ cundus. Ignem ſtruunt ex bituminoſo ceſpite propter lignorũ inopiam. Hos populos anno ſuperiori ad Caroli Cæſ. obſequium retra xit clariſſimi belli dux Ioannes à Vuaſſenaer, quem ſi fata virũ nobis ſeruaſſent,validas Gel riæ veniſſet ad vrbes. Oppida Phryſiorũ ma- gis inſignia ſunt Gruniga & Lewardia,vtrun que opulentũ,vtrunq; populoſum. Illud etiã valide munitum contra hoſtiles inſultus.

GELRIA.

Nunc de Gelria dicendum eſt,regione non tantum ad ſuorũ, ſed exterarum quoq; gentiũ tutelam fertili, vt interim ſilentio prætercam,

q̃ bellicoſum atq; pugnacem habeat populum ſuoq; principi valde fidelē. Vrbes hic quatuor maxime inſignes, Nouiomagum, quod amœnus ac nobilis fluuius Vuala prçterfluit, Ruremũda & ipſa ſuis dotibus nobilis. Arnhemiũ, quod noſtra memoria Philippus Burgundionũ princeps occupauit. Et Sutphania ciuibus, opificibusq; non infrequens. In his quatuor nominis vetuſtate, populi frequentia, & opũ magnitudine primas tenet Nouiomagum, partim in cliuo, partim in plano ſitum, patria ac natale ſolum eruditiſſimi, facundiſſimique viri & ſtudioſorum omniũ Mœcenatis Franciſci Craneueldij Cæſari Carolo à conſilijs Mechliniæ.

HOLLANDIA.

Quam nunc Hollandiã dicimus, olim Holtlandia nominata eſt à copijs lignorum, vt habent annales quidam. Huius regionis herbis et ſalictis maxime conſitus eſt ager. Frumentum, quo vtũtur, nauigijs aliunde inuehitur. Homines hic induſtrij, negotio, ſi ſimplices, et ad oẽm humanitatẽ benignitatemq; propenſiſſimi. Alios videas ad parãdam vel rerum, vel linguarum cognitionẽ diuerſa Chriſtiani orbis adire gymnaſia. Hollandis vero magis honoratur egregia morum integritas, quanquam nec ipſa negligunt ſtudia præcipue literarum meliorũ, quas aliquanto felicius quàm cæteri diſcunt, ſi modo à teneris annis præceptoribus tradãtur. In vaſorum nitore, menſarum lautitia, mantilium

lium atq; mapparum candore, munditia deni que rerũ omnium ſuperant alias nationes. Mu lierum genus pulchrum & lactеum, aut nego-ciatur vt viri, aut lanificio, lanificatioue dat o-peram. Hollandia & piſcoſis interluitur amni bus, & paſcuis abundat vberrimis, neq; regio eſſe creditur alia in orbe, quæ ſimili ſpacio tot habeat oppida, mediocriter quidẽ magna, ſed apprime polita & concinna. Pagos quoq; re-gio ſumptu paſſim ædificatos videas. Dolen-dum hanc tam nobilem, tam florentem prouin ciam Lutheranæ factioni tantopere fauere. Di cam nunc de oppidis huius regionis.

TRAIECTVM.

Hanc vrbẽ attribuunt Hollandiæ, alĳ Phry ſiæ, Siue in Hollandico ſolo, ſiue in Phryſia ſi ta, haud dubie nobiliſſima eſt, & priuatarum ædiũ pulchritudine, & clero. Habet enim cele berrima Canonicorũ collegia, in quibus prin cipem tenet locum, quod eſt diui Martini. Ha bet & antiſtitẽ, qui in ſacris latiſſime imperat. Hic tã diues ac potens, vt ſiquando ſit neceſſe quadraginta hominũ milia ad bellum poſſit armare. Ex hac vrbe Rom. Pontificẽ Hadria-num eius nominis ſextum noſtra vidit ætas. Quæ felicitas nulli vnquam contigit aliarum quæ ſunt in orbe noſtro. A Traiecto non lon-ge diſſita eſt Dauentria, quod oppidum plu-res annos floruit ſchola bonarum literarum.

DORDRACVM.

Vrbs eſt valide munita, negotiationi idonea, vndiq; cincta mari, opibus & celebritate inter alias longe princeps. *Herlemum.*

Hanc vrbem inuenio conditã à quodam illuſtri viro, cui nomẽ inditum fuerit Lem, germanica lingua, vrbs hinc dici cœpta Herlens ſtat Germanice, nos eadem ratione Herlemum dicimus Latine. Forum hic maximũ, pulchræ domus, templum egregium, vrbs ſita eſt loco peramœno. Statim egreſſis mœnia, occurrit nemus, in quo varias auium linguas audire licet, in quo timidi damæ, ceruiq; fugaces, lepores, cuniculi, denique ferarum omne genus.

LEYDA.

Pulcherrimum Hollandiæ oppidorum. Aedificia habet & concinna & frequentia. Vicorum hic eſt perpetua quædam mundicies, vt alijs quibuſdam terris plus luti ac cœni inuenias in domibus, quàm hic in plateis.

DELFVM ET HAGA.

De huius oppidi cõditione puto me dixiſſe nonnihil in opuſculo de Comitibus. Incolarũ opes amplæ ſunt, multa in diuos pietas. Ceruiſiam conficiunt optimã, quæ plurima ad Selandos vicinam gentem importatur. Hinc paruo miliario diſtat Haga comitis, ita enim nominatur, pagus & magnitudine, & cultu & incolarum frequentia non paucis anteferendus. Hic concilium eſt ad quod totius Hollandiæ,

atq; item Selandię populi concurrunt in rebus ambiguis.

AMSTELREDAMVM.

Hoc cæteris quæ nominaui, recentius oppidum, genus hominum incolit pecuniæ ſtudioſius. Quocirca in remotiſſimis etiam terris negociantur, habentq́; toto fere anno externum domi ſuæ mercatorem. Præſtat hoc illis cõmoditas portus. Sunt alia quædam non pœnitenda Hollandię oppida, Goricum, Gouda, Alcmaria, Roterodamum, eximij illius viri Eraſmi Roterodami vrbs nutricula.

SELANDIA.

De Selandiæ meæ ſitu extat perquàm erudi ti viri Gerardi Nouiomagi veteris amici noſtri epiſtola non inelegans. Dicit ille totam Selandiam xvj. inſulis ac totidem oppidis conſtare, fertilem eſſe regionis agrum, multoq́; di ligentius coli, quàm Hollandicum. Quod hic naſcitur triticum multo & purius & candidius eſſe Hollandico. Mores eſſe indiſcretos cum Hollandis, lingua citatiore noſtrates eſſe. Por tuum commoditate, mercimoniorum copia, & nauium numero Gerardus Hollandiæ præfert Selandiam. Coquitur hac inſula ſal candidiſſimus. Habet Selandia tres inſignes inſulas: Vualachriam, in qua Veria & Middelburgũ oppida mercimonijs florent. Schaldiam, vbi Ziricea eſt opulentum, & non inconcinnum oppidum. Suytbeuelandiam, in qua duæ ſunt vrbeculæ, Gouſa Ruemerſuuala. Eſt hæc omnium

nium Selandiæ inſularum amœniſſima. Syluas habet locis aliquot, hortos quoque, in quibus eſt, quicquid natura produxit herbarum eſculentarũ. Pomaria paſſim ampliſſima. Hic menſibus vernis omne auiũ genus ſubſilire, circũuolitare, colludere, delitiari videas, hic vel ſtudere, vel obambulare, vel cum amiculo cõfabulari, vel cibum capere, vel cum ſodalibus luſitare ſumma eſt voluptas. Gouſæ oppidulo, quod dixi, vicina eſt patria mea Barlãdia, locus adeo & fertilitate ac rerum copia, & ædificijs & littoris amœnitate præſtans, vt non immerito de hac dicere poſſim, quod de Baijs Horatius dixit, Nullus in vrbe locus Baijs prælucet amœnis. Item poeta Martialis: Vt mille laudem Flacce verſibus Baias. Laudabo digne non tamen ſatis Baias. Totus locus pratis irriguis paruiſq́ue cinctus eſt nemuſculis. Dignam ſtudijs dignam muſis ſedem diceres.

Subſignauit P. de Lens.

FINIS.

18. A. 12

Digitized by Google